

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích
katedra pedagogiky a psychologie

Spolupráce rodiny a mateřské školy
bakalářská práce

The cooperation of parents and family
bachelor work

Věra Daňková

Vedoucí bakalářské práce
PhDr. Marta Franclová

České Budějovice
2008

Děkuji vedoucí bakalářské práce, PhDr. Martě Franclové,
za rady, připomínky a metodické vedení práce.

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci vypracovala zcela samostatně a
veškerou literaturu jsem uvedla v seznamu použité a citované literatury.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá spoluprací rodiny a mateřské školy. Skládá se ze tří částí.

V části teoretické budu vycházet z práce s odbornou literaturou, kde se pokusím o vymezení specifik práce v mateřské škole vzhledem k věku dětí. V souvislosti se změnami v rámci školské reformy si dovoluji poukázat na nové dokumenty v kurikulární reformě: Bílou knihu, Rámcový vzdělávací program a školní vzdělávací program. Tyto dokumenty jsou nositeli změn celkového pojetí předškolního vzdělávání. Dále se již zabývám konkrétními oblastmi spolupráce rodiny a školy, a to v oblasti výchovy a vzdělávání dítěte, diagnostiky dítěte a partnerskými vztahy s rodiči.

V praktické části čerpám ze svých dlouholetých zkušeností z práce učitelky a ředitelky mateřské školy a pozvu Vás do Mateřské školy Nová Ves. Na praktických ukázkách se věnuji možnostem spolupráce rodiny a školy v oblasti výchovné, finanční, diagnostické, vzdělávací a také se zaměřuji na partnerské vztahy. Využívám dlouholetých vynikajících výsledků se spoluprací v naší mateřské škole, kde je na vysoké úrovni.

Samozřejmě jsou zde i překážky a problémy, složitosti při budování této kooperace a tak následuje i doporučení, rady a návody, jak tyto obtíže překonat a jak je řešit.

Metodou dotazníku zjišťuji, jak funguje a jak se rozvíjí spolupráce mateřské školy a rodiny na ostatních náhodně vybraných mateřských školách, ve městě i na vesnici. Zjistila jsem, že spolupráce rodiny a mateřské školy je možná na většině mateřských škol pouze s polovinou rodičů, a proto je nutné se této oblasti začít co nejdříve věnovat a nepodceňovat její důležitost. Ta spočívá v jednotném působení na dítě, jak po stránce výchovné, tak vzdělávací a ve společném rozvoji dítěte.

Ve třetí části práce předložím formou přílohy portfolio nových možností spolupráce naší Mateřské školy Nová Ves s rodinou, kde je vše zachyceno na barevných fotografiích.

The annotation

This Bachelor work is concerning with the cooperation of parents and kindergarten. It consists of 3 parts.

A theoretical part is resulting from the work with scientific publications. The purpose of this part is to define the specifics of the work in the kindergarten with respect to the age of children. In connection with the changes within the educational reform I beg to point out at the new documents in curricular reform: White Book, Framework Educational Programme and School Educational Programme. These documents have brought the changes to the whole approach to the pre-school education. Further, I am concerning with the concrete areas of the cooperation of parents and kindergarten, namely in the area of education, diagnostic of a child and relationship with parents.

In the practical part, I am drawing from my long-standing experience from my profession of a teacher and manager of kindergarten and I am going to invite you to the Kindergarten Nová Ves. Thanks to the practical examples I devote myself to the possibilities of cooperation of parents and kindergarten in the educational, financial and diagnostic area. I am focused on a good relationships, as well. I am deriving benefit from my long outstanding results in this cooperation which is on a really high level.

There are some obstructions and problems, of course, as well as complication during the creating of this cooperation. That's why, some recommendations, suggestions and directions how to solve these problems, follow.

By the method of questionnaire I am trying to find out how this cooperation works and develops in the random chosen kindergartens, in towns, as well as in the villages. I've found out that the cooperation of parents and kindergarten is in the most cases possible only with a half percents of parents. That's why it's really necessary to be engaged in this area and don't underrate its importance. This importance consists in unified influence on children, in the respect to education and development of children.

In the third part of my work, I am submitting a portfolio of new possibilities of cooperation of parents and our kindergarten Nová Ves in the form of photographs.

Obsah

Úvodní slovo k bakalářské práci.....	8
--------------------------------------	---

Teoretická část

1	<u>Specifika práce v mateřské škole</u>	11
2.	<u>Celkové pojetí předškolního vzdělávání vzhledem k současné kurikulární reformě</u>	13
2.1	Nové dokumenty v kurikulární reformě	13
2.1.1	<i>Bílá kniha</i>	13
2.1.2	<i>Rámcový vzdělávací program</i>	14
2.1.3	<i>Školní vzdělávací program</i>	14
2.2	Spolupráce rodiny a školy v souvislosti se změnami v rámci školské reformy	15
2.3	Alternativní pedagogiky v mateřské škole	16
2.4	Spolupráce rodiny a školy očima vybraných autorů	17
3.	<u>Oblasti spolupráce rodiny a školy</u>	18
3.1	Spolupráce rodiny a školy v oblasti výchovy dítěte	19
3.1.1	<i>Spolupráce rodiny a školy v oblasti výchovy ke zdravému životnímu stylu a zdraví</i>	21
3.1.2	<i>Efektivní komunikační dovednosti a postupy</i>	22
3.1.3	<i>Tresty ve výchově</i>	22
3.1.4	<i>Odměny ve výchově, výkonová kritéria</i>	23
3.2	Spolupráce rodiny a školy v oblasti diagnostiky dětí	24
3.2.1	<i>Školní zralost dítěte</i>	25
3.2.2	<i>Děti s odkladem školní docházky</i>	26
3.2.3	<i>Portfolio dítěte</i>	27
3.2.4	<i>Videonahrávky dítěte z celého dne</i>	28
3.2.5	<i>Nadané dítě</i>	29
3.2.6	<i>Poruchy chování</i>	30
3.2.7	<i>Spolupráce v oblasti dětí se speciálními vzdělávacími potřebami</i>	31
3.2.8	<i>Komunikační projev dětí</i>	31
3.3	Spolupráce rodiny a školy ve vzdělávací oblasti	32
3.3.1	<i>Cizí jazyky v mateřské škole</i>	32
3.3.2	<i>Zájmové kroužky</i>	33
3.4	Partnerské vztahy s rodiči	33
3.4.1	<i>Aktivní účast rodičů na programech a schůzkách pořádaných MŠ</i>	34
3.4.2	<i>Komunikace s rodiči, informovanost rodičů</i>	35
3.4.3	<i>Spolupráce rodiny s mateřskou školou u nově nastupujících dětí</i>	36
3.4.4	<i>Adaptační program pro děti</i>	36

Praktická část

4.	<u>Vlastní pojetí spolupráce s rodinou, vycházející z dlouholeté praxe</u>	38
4.1	Mateřská škola se představuje	38
4.2	Vlastní zkušenosti se spoluprací rodiny a školy po revoluci	38
4.3	Spolupracujeme s rodinou v oblasti výchovy	39
4.3.1	<i>Oblast výchovy ke zdravé výživě</i>	42
4.4	Spolupracujeme s rodinou v oblasti finanční	43
4.4.1	<i>Pomoc rodičů v mateřské škole</i>	44
4.5	Spolupracujeme s rodinou v oblasti diagnostiky	46
4.5.1	<i>Oblast školní zralosti</i>	46
4.5.2	<i>Oblast řeči</i>	47
4.6	Spolupracujeme s rodinou v oblasti vzdělávání	49
4.6.1	<i>Oblast zájmových kroužků</i>	50
4.7	Spolupracujeme s rodinou v oblasti partnerských vztahů	50
4.7.1	<i>Oblast komunikace</i>	50
4.7.2	<i>Nově nastupující děti</i>	52
4.7.3	<i>Společné programy a akce v mateřské škole</i>	53
5.	<u>Dotazníková metoda a zjištění úrovně spolupráce na jiných mateřských školách</u>	57
6.	<u>Možné překážky, problémy, složitosti při budování této kooperace</u>	58
7.	<u>Doporučení, co dělat, když se spolupráce v oblasti účasti rodičů na programu školy nedaří</u>	61
	Závěrem: výhody a důležitost spolupráce rodiny a školy	62
	Seznam použité a citované literatury	64

Přílohy: Portfolio spolupráce Mateřské školy Nová Ves s rodiči ve fotografiích

Příloha číslo 1: Mateřská škola Nová Ves se představuje

Příloha číslo 2: Spolupráce s rodinou v oblasti útulnosti

Příloha číslo 3: Netradiční techniky

Příloha číslo 4: Spolupráce ve výživě

Příloha číslo 5: Brigády v mateřské škole

Příloha číslo 6: Drakiáda s rodiči

Příloha číslo 7: Karaoke s rodiči

Příloha číslo 8: Rozsvícení vánočního stromu

Příloha číslo 9: Čert a Mikuláš

Příloha číslo 10: Vánoce v mateřské škole s rodiči

Příloha číslo 11: Tři králové

Příloha číslo 12: Čarodějnice

Příloha číslo 13: Lidové zvyky

Příloha číslo 14: Velikonoce v mateřské škole

Příloha číslo 15: Moréna

Příloha číslo 16: Den pro mou maminku

Příloha číslo 17: Pohádkový les

Příloha číslo 18: Rozloučení s předškoláky

Úvodní slovo k bakalářské práci

Dovolte, abych se Vám představila. Jsem dlouholetá paní učitelka a v současnosti ředitelka malé, rodinné, vesnické mateřské školy. V mé profesní zkušenosti jsem měla tu čest pracovat v mnoha mateřských školách, vesnických, malých, minimálně vybavených, ale i ve velkých mateřských školách s několika třídami a honosným vybavením, s rozlehlou zahradou a s bazénem. Za tuto dlouhou dvacetišestiletou dobu jsem měla možnost také nejenom vychovávat a vzdělávat to nejdražší, co nám každý den rodiče svěřují, ale i vstupovat do složitých a bohatých sítí sociálních vztahů, z nichž je pro pedagoga důležitá (a i někdy velmi obtížná) rovina vtažů mezi učitelkou a rodiči. Denně jsem se setkávala s různými charakterovými vlastnostmi, temperamentem i názory rodičů na spolupráci rodiny a školy. Rozdíly v přístupu k mateřské škole byly i v rodičích ve městě a na vesnici. Na některé rodiče vzpomínám s láskou a na některé, bohužel, i s negativními zážitky. Po celou dobu ve všech typech mateřských škol jsem se vždycky snažila o smysluplnou a obohacující spolupráci mateřské školy s rodinou. Mým celoživotním cílem na každé mateřské škole bylo postavit co nejdelší a nejpevnější most mezi mateřskou školou a rodinou. Ne vždy se to podařilo.

Rovněž při vytváření svého nového školního vzdělávacího programu, jsem využila velmi příznivé podmínky na vesnické mateřské škole a hlavní vizí se stala velmi úzká spolupráce s rodinou jako dvou rovnocenných partnerů, s cílem vtáhnout a zapojit rodiče do veškerého dění v mateřské škole, vzbudit zájem rodičů podílet se na programu a činnosti školy a jejím rozvoji. V tom totiž vidím velmi dobrý prostředek, jak dosáhnout pověsti velmi kvalitní školy.

Dnešní rodiče samozřejmě oceňují kvalitní vzdělávací program, individuální přístup k dítěti a pěkné vybavení mateřské školy, bohaté socializační prostředí, v němž dítě prožívá pocit štěstí a uspokojení. Velkého významu však začínají nabývat pro rodiče a jejich děti i přitažlivé atraktivní nabídky a programy mateřské školy a pro mnoho rodičů je velmi důležité navázání každodenní spolupráce s mateřskou školou ve všech rozmanitých možnostech. Jen v takové atmosféře se totiž může dítě dobře vyvíjet a cítit, a o to přeci jde.

Po celou dlouhou dobu práce učitelky v mateřských školách jsem stavěla výchovu a vzdělávání na spolupráci rodiny a školy, i když ne vždy s úspěchy. Proto jakmile jsem si přečetla témata, vyhlášená pro akademický rok 2006/2007 a našla jsem tam téma: „**Spolupráce rodiny a mateřské školy**“, mé srdce tlouklo radostí. Má volba byla jednoznačná, ani na chvíli jsem nezapochybovala, že by jiné téma bylo lepší.

Mou velkou výhodou bude proto v bakalářské práci praktická část, ve které využiji velkého množství zkušeností a ověřených návodů, co udělat pro to, aby se spolupráce s rodinou v mateřské škole mohla rozvíjet.

Rodiče dětí jsem vždy považovala za své nejdůležitější partnery a na vztazích s nimi mi velmi záleželo. Tento nový trend výchovy a vzdělávání se slibně rozvíjí a rychle šíří a mnohým mateřským školám nedělá problémy nechat rodiče nahlížet pod ruce a zapojit je do každodenního ruchu mateřské školy. Stále však se spolupráce

rodiny a školy na mnohých mateřských školách nedaří, a této oblasti se budou muset mateřské školy začít velmi věnovat.

Když se řekne spolupráce, každý si pod tímto slovem představí něco jiného. Slovo, které v současné době hýbá světem. Ve všech zemích toto slovo nabývá na stále větší důležitosti, ve všech profesích se požaduje růst stále lepší a pestřejší spolupráce. A toto slovo nabývá velké důležitosti právě již v mateřské škole. Stává se přímo klíčovou kompetencí, kterou by si mělo každé dítě končící předškolní vzdělávání odnést s sebou do dalšího vzdělávacího procesu. Klíčové kompetence reprezentují v současném vzdělávání cílovou kategorii, vyjádřenou v podobě výstupů – to jsou důležité vědomosti, dovednosti a schopnosti, postoje a hodnoty důležité pro osobní rozvoj a uplatnění každého dítěte. K tomu, aby dítě bylo spokojené a úspěšné v životě se potřebuje naučit spolupracovat s ostatními. Již v mateřské škole usilujeme o kooperativní učení, založené na vzájemné spolupráci dětí při řešení společných složitějších problémů a situací. Naučit děti rozdělovat si role a úkoly, pomáhat si, radit si, plánovat činnosti, spolupracovat, mít radost z dosaženého, vyvíjet společné úsilí, kontrolovat a hodnotit společnou práci – to je náročný cíl pro každého pedagoga. Mezi očekávanými výstupy nového Školního vzdělávacího programu v oblasti „Dítě a ten druhý“ patří zejména spolupráce s ostatními. Dítě ukončující předškolní vzdělávání v oblasti sociální a personální kompetence potřebuje z hlediska přípravy pro započítí systematického vzdělávání (ale zároveň pro jeho další životní etapy) i celoživotní učení rovněž spolupracovat s ostatními.

Umějí děti spolupracovat? Jsou různé typy dětí. Některé děti nejsou schopné vyjednávat a spolupracovat na činnosti, vyjednávají se značnými obtížemi. U některých dětí pozorujeme, že začínají vyjednávat, ale dohoda je stále obtížná, stále prosazují svoje potřeby, činí jim problémy přijímat společné návrhy a rozhodnutí. Posledním typem dětí jsou děti, které vyjednávají bez problému, jsou schopné se dohodnout, dovedou ustoupit názoru většiny a jsou schopné uzavírat kompromisy a kooperovat.

A co jejich rodiče, jaká je s nimi spolupráce? Z vlastní zkušenosti bych je rozdělila do podobných skupin jako děti. Je rozdíl mezi rodiči, co se týká spolupráce, na vesnici a ve městě? Mají dnešní rodiny vůbec zájem o věnování svého volného času akcím konaných v mateřské škole? Co očekávají rodiče v této uspěchané době od mateřské školy? Je vůbec možné spolupracovat se všemi rodiči, s kterými se setkáme? Vnímají rodiče mateřskou školu jako vzdělávací instituci, která dává dětem základy pro další vzdělávání, a nebo pouze jako nezbytně nutnou hlídací službu? Je hledání společné komunikace mezi rodiči a učitelkou snadné? Jaké jsou nové trendy možnosti spolupráce s rodinou?

Na tyto otázky a na mnoho jiných bude odpovídat tato bakalářská práce. Skládá se ze tří částí. Část teoretická bude vycházet z práce s odbornou literaturou. Zaměřím se na specifika práce v mateřské škole vzhledem k věku dětí. Zvláštní pozornost bude věnována spolupráci s rodiči dětí v souvislosti se změnami v rámci školské reformy. V praktické části Vás pozvu do naší Mateřské školy Nová Ves, kde se s Vámi podělím o zkušenosti z vlastního pojetí spolupráce s rodiči. Uvidíte, jak se u nás této spolupráci daří, jaké možnosti používáme. Samozřejmě jsou zde i

překážky a problémy, složitosti při budování této kooperace, a tak následuje i doporučení a rady, jak tyto obtíže překonat a jak je řešit.

Dále se pokusím metodou dotazníku zjistit, jak funguje a jak se rozvíjí spolupráce mateřské školy a rodiny na ostatních náhodně vybraných mateřských školách, ve městě i na vesnici.

Ve třetí části práce předložím portfolio nových možností spolupráce naší Mateřské školy Nová Ves s rodinou, kde je vše zachyceno na barevných fotografiích.

Věřím, že bakalářská práce, díky mé dlouholeté praxi a mnoha praktickým zkušenostem, upozorní na nové a moderní možnosti spolupráce s rodinou, a ukáže, že kooperace může fungovat na vysoké úrovni. Záleží jen na osobnosti a kouzlu učitelky, jejím uměním vtáhnout do dění mateřské školy svými tvořivými nápady a zajímavými akcemi rodiče a jejich děti. Když spolupráce s rodiči může být krásná v malé vesnické mateřské škole, proč by to nešlo i v jiných mateřských školách? Zadarmo to není, je to každodenní mravenčí práce, která vyžaduje kus lidského srdce a touhy někoho potěšit a něco ze sebe darovat. Tato bakalářská práce je toho důkazem. Doufám, že za námi stojí spokojení a šťastní rodiče, kteří vždy ocení naše nové nápady a spolu s dětmi prožívají nové malé i velké události. To nás stmeluje v nádhernou rodinu. A nejhezčí otázka vždy pro nás je: „Tak co nového chystáte paní ředitelko, nepotřebujete pomoci? My už se moc těšíme na další setkání.“

Teoretická část

1. Specifika předškolního věku

Předškolní období **začíná věkem tří let a končí rozmezím šesti až sedmi let**. Konec není určen fyzickým věkem, ale sociálně, to znamená nástupem dítěte do základní školy. Dítě si v tomto věku dostatečně začíná uvědomovat svou pozici ve světě, formuje si svůj vztah ke světu, negativní i pozitivní. Tomuto poznávání světa dítěti pomáhá představivost, která je přizpůsobována jeho možnostem, dítě uvažuje ještě pouze intuitivně, bez známek logiky. Uvažování a komunikaci dítěte ovlivňuje důležitý znak předškolního období, a tím je egocentrismus. Ten u dítěte způsobuje přesvědčení, že pouze jeho názor je ten správný a jediný možný, jiné odlišné názory pak opomíjí a nechápe řešení situace z více hledisek. (Vágnerová, 2005)

Dítě prochází v předškolním období podle Eriksona třetím stadiem, a tím je **iniciativa proti vině**. *„Dítě plánuje, experimentuje a pouští se do nových aktivit. Přílišná snaha o úspěch při těchto nových záměrech, zvláště když jsou přítom přehlíženy potřeby jiných lidí, vyvolává u dítěte pocity viny. Jiné pocity viny mohou být následkem fantazií, z nichž některé jsou sexuální povahy. Ctností tohoto stadia je účelnost; dítě může prostřednictvím hry poskytovat náznaky svých budoucích aspirací“* (Drapela, 2003, s. 70).

Charakteristickým znakem pro toto období je **rozvoj pohybové aktivity a intenzivního smyslového a citového vnímání**. Rozvíjí se současně hrubá a jemná motorika a začíná se vyhraňovat stranová orientace- lateralita. Mezi základní duševní změny patří zvědavost, soustředění, učení, rozvoj myšlení a řeči. **K velkým změnám dochází v sociální oblasti, pro niž je typický rozvoj vztahů s vrstevníky a odpoutání se od rodiny**. V kolektivu dětí se musí jedinec naučit spolupracovat s ostatními, prosadit se a v neposlední řadě musí přijmout určitá pravidla a řád této společnosti.

První roky života také předurčují do značné míry rozvoj duševních a tělesných předpokladů i sociálních postojů dětí a mají klíčový význam pro utváření jeho osobnosti. V tomto období se také zakládají a rozvíjejí elementární a východiskové kvality jedince. **Za první čtyři roky svého života se dítě naučí víc, než za kterékoli další čtyřletí**.

Prvním a nejdůležitějším učitelem dítěte je jeho rodina. Ta odpovídá za jeho výchovu a vzdělávání, musí dítě naučit, že je třeba usilovat o vzdělanost, že je třeba vyvinout úsilí, jestliže chceme něčeho dosáhnout. Bohužel je situace taková, že mnoho mladých rodin svou odpovědnost za požadavky na výchovu dítěte nezvládá. Hodnotová orientace mladých rodičů se mění, a tím i přístup k rodičovství. Pro mnohé rodiny se stává nejdůležitější kariéra, peníze a hmotné statky a výchovu dětí přenechávají institucím. (Kolláriková, Pupala, 2001)

Prvním institucionálním zařízením, s kterým se dítě setkává, je mateřská škola. Ta navazuje na rodinné vzdělávání, doplňuje je a dále rozvíjí. Představuje také důležitý socializační význam. Veškeré interakce mezi učitelkou a dítětem se odvíjejí od věkových zvláštností tohoto předškolního věku.

Mateřská škola má důležitou roli v rodinách, které mají svou funkci oslabenou. „*Dítěti z oslabené rodiny má totiž mateřská škola doplňovat nebo kompenzovat chybějící a nevhodné vlivy. Zdravý vývoj dětí z těchto rodin mateřská škola zlepšuje tím, že dítě v ní pobývá podstatnou část dne, a tím se omezuje a oslabuje působení nevhodných vlivů, v případě rodinných krizí, konfliktů a dlouhodobé dysfunkce rodiny dává škola dítěti pocit jistoty, relativního klidu, pohody a umožňuje mu zažívat radost. Při podezření z týrání nebo sexuálního zneužívání je povinna upozornit kompetentní orgány a spolupracovat s nimi*“ (Havlínová, 2000, s. 75-76).

Dítě v tomto období má právo na prožívání svého dětství. **Nejdůležitější činností je pro něho hra**, jako nejlepší způsob rozvíjení předpokladů pro rozvoj všeho, co bude v životě potřebovat. Dítě ve hře experimentuje, vyjadřuje vlastní představy o světě, řeší samostatně úkoly, seznamuje se s různými sociálními rolemi, jedná tvořivě, ale i respektuje pravidla, naslouchá druhým a učí se spolupracovat.

Při uvažování o dítěti nás okamžitě napadne jeho **odkázanost na dospělé lidi**. Čím menší dítě, tím je třeba větší péče. O dítě většinou pečuje rodina a mateřská škola. Rodina je pro dítě zdrojem soukromí, jistoty, citových vazeb a bezpečí, pro dítě jsou velmi důležité vztahy mezi členy rodiny. V rodině se naučí základní způsoby sociálního chování, komunikovat, vnímat projevy jiných lidí, ale i ovládat vlastní emoce. Mateřská škola je první institucí, s níž se dítě setkává a jejím prostřednictvím vstupuje do společnosti jako samostatný jedinec, má svůj specifický socializační význam a nevytváří příliš velký nátlak na výkon dítěte. (Vágnerová, 2005)

Děti mají rády **pravidelnost**, která pomáhá organismus zklidnit a navodit pocit uspokojení, jistoty a orientace ve světě. „*Ranní pozdravení, komunitní kruh, vítání písničkou, povídání u svíčky, podání ruky při příchodu a odchodu, zvyky dotýkající se jídla (např. popřejeme si dobrou chuť než začneme jíst), spánku (písnička před usnutím), říkadlo, které si opakujeme při určité příležitosti a mnoho dalších pravidelně opakovaných činností můžeme nazvat rituály. Každý z nich přináší dítěti něco jiného (pocit přijetí, příležitost k rozvíjení řeči, rozvoj hudebnosti atd.), ale současně všechny mají pro dítě některé společné významy, např. příjemné naladění, jistotu, že věci mají svůj řád, možnost uplatnění i pro méně aktivní a nespěšné děti, vytváření prosociálních vzorů a vztahů, budování pocitu příslušnosti do skupiny aj.*“ (Svobodová, 2007, s. 56).

Děti mají touhu objevovat, žasnout nad novými poznatky, poznávat nejbližší svět a experimentovat, zkoumat a získané zkušenosti uplatňovat v praktických situacích a dalším učení. Dítě klade otázky a hledá na ně odpovědi, chce porozumět věcem, jevům a dějům, které kolem sebe vidí. Poznává, že se může mnohému naučit, raduje se z toho, co samo dokázalo a zvládlo. Učí se nejen spontánně, ale i vědomě, vyvine úsilí a dokáže se soustředit na činnost a záměrně si zapamatuje. Snahou dítěte je vymanit se z dohledu dospělých a konečně se uplatnit a prosadit. Samostatně rozhoduje o svých činnostech a umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej. Uvědomuje si, že za sebe i své jednání odpovídá a nese důsledky. V tomto období je dítě také velmi zranitelné, snadno se s ním může manipulovat a

traumatické zážitky z dětství mohou ovlivňovat celý jeho další život. V neposlední řadě mají děti v tomto období, pokud se jim vytvoří vhodné podmínky, ohromné možnosti růstu a rozvoje. (Svobodová, 2007)

V předškolním období se dítě již jednoznačně vzdělává. V žádném jiném vývojovém období se nebude dítě tak rychle rozvíjet, vždyť v tomto období má všechna „okna poznávání“ otevřená dokořán. Je třeba neztrácet čas a nepromarnit toto období intenzivního vývoje. Velké požadavky se v souvislosti s Rámcovým programem pro předškolní vzdělávání kladou i na učitelky mateřských škol. Již nestačí mít jen děti ráda a mít zdravý rozum, ale je třeba si doplňovat i poznatky z psychologie a pedagogiky a toužit po dalším vzdělávání. (Mertin, 2003)

2. Celkové pojetí předškolního vzdělávání vzhledem k současné kurikulární reformě

Celá naše společnost zaznamenává celkové velmi hluboké a dlouhotrvající proměny, došlo i k prudké expanzi v oblasti informačních technologií. Je tedy samozřejmou reakcí, že ke změnám a proměnám dochází i v oblasti školství.

Za klíčovou a zvláště aktuální, je považována **změna přístupu pedagogů k dětem**. Je třeba si uvědomit, že dítě je tím, o koho ve škole jde. „*Obrat k dítěti je záležitostí jeho osobnostního pojetí-tedy takového chápání dítěte a takového přístupu k němu, jež nás orientují na jeho rozvojové potenciality (možnosti) a na jeho aktivity, kterými tyto své potenciality realizuje. Mělo by dojít k takovému sblížení rodičů a učitelů, aby jejich obrat k dítěti se navzájem doplňoval a povzbuzoval*“ (Helus, 2004, s. 10).

2.1 Nové dokumenty v kurikulární reformě

Je zcela normální, že každý z rodičů i pedagogů přeje vlastním i svěřeným dětem to nejlepší a chce je co nejlépe připravit do života. K tomu má dopomoci nová školská reforma, která naprosto novým způsobem pojímá předškolní vzdělávání.

„*Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních-státní a školní. Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují Národní program vzdělávání a Rámcové vzdělávací programy. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy*“ (Rámcový vzdělávací program, 2004, s.5).

2.1.1 Bílá kniha

Nové pojetí předškolního vzdělávání představuje Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha. V té se píše: „*Institucionální předškolní vzdělávání podporuje výchovné působení rodiny, doplňuje ji o specifické podněty, rozvíjí je a obohacuje. Stává se tak místem, kde děti získávají především sociální zkušenosti, základní poznatky o životě kolem sebe a první podněty pro pokračující vzdělávání a celoživotní učení. V případě potřeby zde dochází ke kompenzaci nedostatků v uspokojování potřeb dítěte i v jeho rozvojové stimulaci. U znevýhodněných dětí jde o pomoc při vyrovnávání rozdílů a při zlepšování jejich životních a vzdělávacích šancí. Svým pojetím, výchovným zaměřením a organizací*

života má pozitivní vliv na pozdější úspěšnost dětí, úroveň jejich výkonů i schopnost společenské integrace. V současnosti se objevuje nová potřeba ve zdůvodněných případech umožnit jako výjimku zařazení dítěte mladšího tří let, neboť 20% dětí se podle výzkumů rodí do neúplných rodin“ (Bílá kniha, 2001).

2.1.2 Rámcový vzdělávací program

Rámcový vzdělávací program vymezuje závazné rámce vzdělávání pro jednotlivé etapy. My se zaměříme na etapu předškolního vzdělávání a o té Rámcový vzdělávací program píše: „*Předškolní vzdělávání se maximálně přizpůsobuje vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí této věkové skupiny a dbá, aby tato vývojová specifika byla při vzdělávání dětí v plné míře respektována. Předškolní vzdělávání by proto mělo nabízet vhodné vzdělávací prostředí, pro dítě vstřícné, podnětné, zajímavé a obsahově bohaté, v němž se dítě může cítit jistě, bezpečně, radostně a spokojeně, a které mu zajišťuje možnost projevit se, bavit a zaměstnávat přirozeným dětským způsobem*“ (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2004).

2.1.3 Školní vzdělávací program

Nová koncepce předškolního vzdělávání dává učitelkám mateřských škol na základě státem schváleného „rámcového vzdělávacího programu“ možnost vytvářet svůj vlastní „školní vzdělávací program,“ šitý na míru, kde má možnost každá mateřská škola nabídnout dítěti originální přístup na cestě za vzděláním dle místních specifik a podmínek.

Do předškolního vzdělávání to přineslo mnoho nového. Vzdělávání se tak staví na jistém množství vhodně propojených poznatků v integrovaných blocích, které nahrazují dříve uplatňovaný systém uspořádání učiva do výchovných složek a jeho výklad v řízených zaměstnáních. Integrované bloky umožňují nabízet dětem různorodé činnosti, které spojuje dětem blízké a srozumitelné téma, v přirozených souvislostech, smysluplně propojených. Tato novinka současného pojetí předškolního vzdělávání je zvolena proto, že odpovídá psychologickým i didaktickým specifikům předškolního vzdělávání, jeví se pro děti mnohem motivující, přehlednější a vychází z praktických životních situací dětí. Dítě tak nezískává pouze izolované poznatky, ale komplexnější zkušenosti, které jsou voleny tak, aby byly pro dítě zajímavé, užitečné a upoutávaly jej a nabízely mu hluboký prožitek a radost z poznání.

Vzdělávací nabídka se dle potřeb obohacuje zařazováním projektů, kde se výuka soustředí k většímu tématu, které děti zkoumají z různých úhlů pohledu. Na projektu obvykle děti pracují ve skupině, často si samy určují čas, prostředí, volí si pomůcky. S tím velmi úzce souvisejí i nové metody a postupy práce, které zajišťují trvalost poznání. **Dítě si nejvíce zapamatuje to, co si samo prakticky vyzkouší, o čem diskutuje, co jiným vysvětluje.** Dětem se nepředávají hotové poznatky, ale na základě prožitku a skupinového učení je velkou snahou, aby dítě mělo co největší možnost přijít na všechno samo. Je velmi důležité děti nezahrnovat mnoha podněty, mít přiměřené nároky a zacházet s nimi jako s dětmi a ne jako s dospělými. Důležitá je motivace dítěte, mělo by nabýt přesvědčení, že to, co dělá, je pro něj dobré a přínosné, že nedělá něco jenom proto, že mu to paní učitelka řekla.

Pro další vzdělávání dětí je důležité získat množství univerzálně využitelných dovedností, schopností jako je umět se učit, být tvořivý a umět řešit problémy, umět účinně komunikovat s lidmi i zacházet s technikou, umět spolupracovat, respektovat svá práva i práva jiných, rozhodovat se, být tolerantní k jiným, mít vztah k přírodě i kultuře a chránit je, umět pečovat o své zdraví a bezpečí a poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti. **Tyto ucelené dovednosti „poradit si v životních a studijních situacích“ jsou v reformních textech označovány termínem „klíčové kompetence“ – což znamená způsobilosti pro řešení praktických situací.** Tyto klíčové kompetence se rozvíjejí od mateřské školy přes základní školu i do dalšího vzdělávání, podle konkrétní možnosti dítěte. Jde o lidské kvality dětí, které nejsou pro jednu konkrétní situaci, ale jsou využitelné v mnoha situacích. (Rámcový vzdělávací program, 2004)

Mezi důležité změny patří kladný vztah učitele ke spolupráci mezi dětmi navzájem. Donedávna negativně vnímané vyrušování, napovídání, obkreslování, neustálé mluvení během celého dne v mateřské škole je dnes chápáno jako žádoucí princip vzájemného učení a rozvoje sociálních dovedností. Umět spolupracovat a komunikovat je v současné mateřské škole jedním z nejdůležitějších cílů.

Další změny vycházejí ze skutečnosti, že všechny děti se nemohou naučit totéž a ve stejném rozsahu. Je nesmyslné chtít stejné výsledky od všech dětí, ale je třeba usilovat o to, aby každé dítě dosáhlo svého maxima. Jde o tzv. individualizaci, která je klíčovým momentem současného předškolního kurikula. **Při práci s dětmi je kladen důraz na co nejdokonalejší poznávání osobnosti dítěte, pro každé dítě je třeba hledat tu pravou cestu, aby došlo k jeho cíli. To předpokládá navázání úzké spolupráce mezi učitelem MŠ a rodiči žáků.**

Ke změně dochází i v oblasti hodnocení dítěte. Hodnocení musí být pro dítě příznivé, bez negativního pohledu na dítě a vytýkání chyb, je žádoucí, aby hodnocení motivovalo dítě k dalšímu učení a ne jej od získávání nových poznatků odrazovalo. Velkou roli v novém pojetí předškolního vzdělávání hraje i bezpečné a útulné prostředí, kde se dítě cítí dobře, ví, že je zde vítáno, že se nemusí bát projevit a říci svůj názor, má možnost si svůj prostor vyzdobit svými výtvy a obrázky, zkrátka vytvořit si takovou mateřskou školu, kam se bude každý den těšit a s chutí se zde bude učit a seznamovat se světem.

2.2 Spolupráce rodiny a školy v souvislosti se změnami v rámci školské reformy

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) klade základní podmínky, které je třeba při vzdělávání dětí dodržovat. **Mezi velmi důležité faktory, které příznivě ovlivňují kvalitu poskytovaného vzdělávání, řadí právě spoluúčast rodičů na předškolním vzdělávání. Mezi základní požadavky patří oboustranná důvěra mezi rodiči a pedagogy, otevřenost a vstřícnost, porozumění, respekt a ochota spolupracovat. Spolupráce má fungovat na základě partnerství.** Spoluúčast rodičů je plně vyhovující, jestliže rodiče mají možnost podílet se na dění v mateřské škole, účastnit se různých programů, mají po celý den možnost vstoupit do her svých dětí a jsou pravidelně informováni o všem, co se v mateřské škole děje. Rodičům musí být dána možnost spolupodílet se při

plánování programu školy, popřípadě musí mít možnost řešit vzniklé problémy, pokud mají zájem. Pedagogové mají dle RVP PV zase povinnost pravidelně informovat rodiče o individuálních pokrocích v rozvoji i učení jejich dítěte. Na základě těchto informací pak domlouvají s rodiči společný postup při další výchově a vzdělávání dítěte. Učitel chrání soukromí rodiny, zachovává diskrétnost, jedná s rodiči ohleduplně, taktně a nabízí rodičům poradenský servis i nové poznatky v otázkách výchovy a vzdělávání předškolních dětí. (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání)

Ukazuje se, že výrazné společenské a ekonomické změny mají vliv i na spolupráci rodiny a školy v nových podmínkách. **Spolupráce se stala hitem dnešní doby.** Všechny typy škol se budováním kooperace začaly zabývat. Mateřské školy si začaly uvědomovat, že bez spolupráce s rodiči cesta vpřed nepovede. Doposud se všechny proměny v našem školství odvíjely více či méně bez rodičů, ale tomuto přístupu snad již odzvonilo. Bez vstupu rodiny není a nebude do budoucna možné provést tak rozsáhlé koncepční změny, jaké české školství ještě čekají. Proto začínají mateřské školy otevírat dveře svých škol dokořán a zvat rodiče dovnitř. **Učitelky začaly vnímat rodiče jako nepostradatelné partnery ve výchově dítěte.**

Vstup dítěte do mateřské školy znamená úkol budovat prostřednictvím vztahu rodič- učitelka i vztah rodiny ke škole. Na základě čeho a jak se buduje vztah rodičů a učitelek?

Celá záležitost vzájemných vztahů závisí na osobnostních charakteristikách učitelek a rodičů a pak především na schopnosti komunikovat a najít společnou řeč. První nitky spolupráce vznikají již při výběru mateřské školy. Rodič dává najevo svou důvěru mateřské škole už jen tím, že si vybral právě tuto mateřskou školu. Další nitkou je vytvoření si společných cílů, a tím je bezesporu výchova sebevědomého dítěte, které v životě dokáže být ohleduplné a citlivé k okolnímu světu, s chutí a touhou se vzdělávat. Jestliže má začít plnohodnotná spolupráce, je třeba posilovat vztah rodiny a školy, a to prostřednictvím navození vzájemné důvěry a pohody. Rodiče musí cítit, že učitelce na jejich dítěti záleží, že ho přijímá s láskou, respektuje jeho osobnost a jedinečnost, pomáhá mu řešit jeho problémy s laskavou důsledností, naučí dítě mít rádo samo sebe a druhé, malovat, zpívat a toužit poznávat a učit se nové. **Pouze spokojený a šťastný rodič je ochoten navázat spolupráci s mateřskou školou a zapojit se do programů mateřské školy.** A pouze spokojené a šťastné dítě chce navštěvovat mateřskou školu i v odpoledních hodinách. **První nitky spolupráce by měly rozhodně vycházet z mateřské školy.**

2.3 Alternativní pedagogiky v mateřských školách

Na základě kritiky současného školství začaly vznikat alternativní pedagogiky a nové alternativy. Otevřely se nové mateřské školy s alternativními programy a rodiče tak dostali možnost výběru různých mateřských škol. Vznikly waldorfské mateřské školy, další alternativní škola propagující Montessoriovský systém a Daltonský plán.

Začaly vznikat mateřské školy, které se přímo na partnerské vztahy rodiny a školy ve svých programech klíčově zaměřují. Mezi zajímavé alternativní mateřské

školy, z hlediska partnerství, patří vzdělávací **program Začít spolu**. Tento program dává důraz právě na partnerství školy, rodiny a komunity v oblasti výchovy a vzdělávání. *„Mezi principy programu Začít spolu patří individuální přístup ke každému dítěti, integrované učení hrou, pomoc dětem při výběru prostřednictvím plánované činnosti a center aktivit, aktivní účast rodin, spolupráce s komunitou a profesní a osobnostní rozvoj učitelů“* (Bečvářová, 2003, s. 23).

Dalším typem nově vzniklé mateřské školy je **projekt Zdravá mateřská škola** a na něj navazující vzdělávací program Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole. Tyto mateřské školy dávají do popředí podporu zdraví, jak tělesného, tak i duševního. I tento program má jako hlavní vizi otevřené partnerství a klade důraz na aktivní spolupráci rodiny a školy.

Současné školství nabízí mateřské školy s mnoha alternativami výchovných přístupů a rodiče tak mají mnoho možností vybrat si takovou mateřskou školu, která by odpovídala jejich výchovným a osobnostním požadavkům. Ne každá mateřská škola však jde tou správnou cestou. Některé alternativní typy mateřských škol přinášejí nové výchovné problémy. Některé mateřské školy vsadily na absolutní volnost a spontánnost, dítě tohoto věku však také potřebuje určité hranice. Výchova bez nároků a přiměřených požadavků způsobuje stejné škody jako s nároky nadměrně vysokými. V této oblasti výběru mateřská škola s rodinou spolupracovat nemůže, protože nelze přesvědčovat rodiče, že některá jimi vybraná alternativa je špatná.

2.4 Spolupráce rodiny a školy očima vybraných autorů

Otázkou spolupráce rodiny a školy se zabývá mnoho autorů. Tímto tématem se zabývá mnoho pedagogů, psychologů a sociologů. Není možné zde všechny citovat, proto jsem si vybrala jen ty názory na spolupráci rodiny a školy, které mě nejvíce zaujaly.

Zuzana Bečvářová v knize *Současná mateřská škola a její řízení* píše: *„Jedná se o partnerskou dohodu mezi školou a rodičovskou veřejností. Je garantem odborných záměrů a plánů, rodičovských zájmů i přání v oblasti odborné poradenské pomoci, vzdělávání, kulturních, společenských, poznávacích i sportovních akcí, prezentace školy na veřejnosti, materiálně-technické, finanční a sponzorské pomoci apod. Mateřská škola by měla být otevřená rodičovské veřejnosti, partnerské vztahy mezi pedagogy a rodiči dětí by měly být samozřejmostí“* (Bečvářová, 2003, s 66).

Rozdělením rodičů podle míry jejich zapojení do práce školy se zabývá Bruceová. Rodiče rozděluje do pěti skupin. *„Do první skupiny patří rodiče, kteří plně schvalují vše, čemu se dítě ve škole učí, případně se pokoušejí toto učivo ještě rozšířit. Druhým typem je rodič, který se sice horlivě snaží spolupracovat s pedagogem, avšak ne vždy vhodným způsobem. Do třetí skupiny zařadila rodiče, kteří jsou sice fyzicky v mateřské škole přítomni, ale nejsou aktivní. Čtvrtým typem jsou rodiče, jejichž hlavní kontakt se školou spočívá v tom, že jen přivádějí a odvádějí děti. Poslední jsou rodiče, kteří se školou nevyhledávají kontakt“* (Bruceová, 1996, s 104).

Eva Opravilová a Vladimíra Gebhartová ve své knize *Rok v mateřské škole* píší o vztahu rodiny a školy toto: „*Mateřská škola uznává dominantní roli rodiny v rozvoji dítěte, a proto se spolupráci s rodinou maximálně otevírá. Jde o skutečné partnerství a spoluúčast rodičů ve vzdělávacím programu. Pravdou však je, že část rodičů důvěru pedagogů ztrácí pro svou lhostejnost, pohodlnost a proto, že se spoléhají na dokonalý pedagogický servis*“ (Opravilová, Gebhartová, 2003, s. 152).

V publikaci *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole* od Miluše Havlínové se praví: „*Mateřská škola podporující zdraví si je vědoma, že rodinná výchova je základem, na kterém škola staví, proto musí vlivy rodiny rozpoznávat a citlivě využívat k navazování otevřeného partnerského vztahu. Základem pro vytvoření takovýchto vazeb je vzájemný respekt, důvěra a utváření pocitu sounáležitosti života rodiny se životem školy. Jen tehdy vzniká příležitost k vzájemnému obohacování o profesionální a životní zkušenosti a názory a naplňování hlavního poslání, jímž je jednotné působení na dítě, potřebné k jeho optimálnímu rozvoji*“ (Havlínová, 2000, s. 75).

Se všemi těmito zajímavými citacemi nelze nesouhlasit, a proto jsem je použila k vykreslení situace v oblasti spolupráce rodiny a školy.

3. Oblasti spolupráce rodiny a školy

Právě probíhající reforma českého školství vyžaduje nové přístupy a nové oblasti ve spolupráci s rodinou a školou. Možností spolupráce těchto dvou partnerů je velký výběr, záměrem práce je upozornit jen na ty oblasti, které jsou pro rodinu a školu nejdůležitější a mají klíčový význam. Tyto oblasti jsem vybírala na základě studia odborné literatury.

Spolupráce probíhá na úrovni výchovné, diagnostické, finanční a také velkou část zaujímají partnerské vztahy při akcích a programech v mateřské škole.

Spolupráci s rodinou a školou bychom mohli pro přehlednost zařadit do těchto oblastí:

- **3.1 Spolupráce rodiny a školy v oblasti výchovy**

Rodiče se mohou inspirovat, jaký výchovný přístup k dítěti je vhodný, jak efektivně komunikovat s dítětem a jakým způsobem používat tresty a odměny. Můžeme sem zařadit i velmi důležitou oblast, a tou je výchova ke zdraví, zdravému životnímu stylu a zdravou výživu. Osobní účastí v mateřské škole se tak mohou rodiče s těmito metodami seznámit. Rodiče současně poskytují učitelce informace o tom, jak vychovávají dítě v rodině. Vzájemná informovanost umožňuje v oblasti výchovy adresně přistupovat ke každému dítěti.

- **3.2 Spolupráce rodiny a školy v oblasti diagnostiky**

V oblasti diagnostiky považují za důležitou vzájemnou komunikaci a informovanost, aby mohlo dojít k maximálnímu poznání dítěte, jeho potřeb, možností a bariér za účelem maximálního využití a rozvoje jeho potencialit. Zmiňují i význam spolupráce při diagnostikování školní zralosti, diagnostikování dětí s odkladem školní docházky, nadaných dětí, dětí s poruchami chování a dětí s opožděným řečovým projevem.

Zdůrazněna je i důležitost spolupráce rodiny a školy při vytváření portfolia dítěte. Patřičnou pozornost věnují i oblasti integrace dětí se zdravotním postižením

- **3.3 Spolupráce rodiny a školy v oblasti vzdělávací**

Zde se zabýváme novým trendem v mateřských školách, a tím je výuka cizích jazyků. Připomínám velmi důležitou úlohu rodičů při zpracovávání školního vzdělávacího programu, kde je spolupráce rodičů velmi vítaná a důležitá. Do vzdělávací oblasti patří i zájmové kroužky, které rozvíjejí děti ve chvílích jejich volného času.

- **3.4 Partnerské vztahy s rodiči**

V této oblasti se jedná o aktivní účast rodičů na programech a schůzkách pořádaných v mateřské škole a pomoc rodičů mateřské škole při různých pracovních činnostech. Patří sem i komunikace s rodiči a jejich informovanost. Partnerské vztahy utužuje i adaptační program pro nově nastupující děti, který umožňuje bezproblémový vstup do mateřské školy.

Jednoznačně lze říci, že se spolupráce s rodinou vyvíjí postupně a do hry vstupuje mnoho faktorů. Záleží i na velikosti mateřské školy, zda je na vesnici či ve městě, zda je v Čechách či na Moravě. Rodina spoluprací s mateřskou školou také čím dál tím víc potřebuje. Pro některé rodiny je nadlidský úkol připravit dítě do dalšího celoživotního vzdělávání, a proto často samotní rodiče aktivně vyhledávají možnosti spolupráce s mateřskou školou. Obracejí se na mateřskou školu a mají zájem o vzájemnou kooperaci.

3.1 Spolupráce rodiny a školy v oblasti výchovy dítěte

Mateřská škola s novou reformou školství konečně ustoupila od kázeňského vedení, změnila autoritářský přístup k dítěti, založený na příkazech, zákazech a manipulaci, které byly pro dítě utrpením. Začalo se na dítě pohlížet jako na osobnost, která není jenom výsledkem vnějších okolností, ale především vychází z vnitřních zdrojů dítěte a ty je třeba bezpodmínečně přijímat. Důležitosti nabývá pozitivní pohled na dítě. Je nezbytné věřit ve schopnosti, které každé dítě má. Všechny děti jsou v základu dobré, tvořivé, mají touhu poznávat nové věci a nechtějí ubližovat ostatním.

Změnil se vztah k rodině, kdy mateřská škola uznala postavení rodiny jako rovnocenného partnera při výchově dítěte a začala usilovat o skutečnou spolupráci. (Kolláriková, Pupala, 2001)

I dnešní vztahy v rodinách zaznamenaly proměnu, **pro některé rodiče přestává být výchova dítěte důležitá**, ale daleko významnější je ekonomické zajištění a kariéra. Menší počet sourozenců v rodině také zúžil sociální kontakty dětí. Také velká rozvodovost hraje roli ve výchově, mnoho dětí vyrůstá v neúplných rodinách bez matky či otce. Velmi negativní důsledky pro malé děti má i výchova, při které je dítě brutálně trestáno a zesměšňováno.

Ze současné rodiny také vymizel kulturní život a nenachází se čas na společné pohádky. Hudba a zpěv přichází do ústraní. Nové místo nahradila televize, video a reprodukováná hudba, ale to není pro děti ta pravá náhrada, děti potřebují ke svému vývoji bohaté sociální kontakty s kamarády a dospělými lidmi. Část rodin, zvláště těch sociálně slabých, tak plní funkci výchovnou pouze v řešení přestupků a

dohledu nad dětmi. Výchovné funkce pak zcela přenechávají mateřské škole a někteří rodiče si dokonce myslí, že mateřská škola zodpovídá za výchovu jejich dítěte. I tak je rodinná výchova pro všechny děti nenahraditelná a úspěch výchovy v mateřské škole je podmíněn aktivní spoluprací s rodinou.

(Pařízek, 1996)

Spolupráce s rodiči v oblasti výchovy klade na pedagoga velké nároky. **Každá rodina přichází se svým výchovným stylem.** Kvalita vztahů v rodině, její osobitý životní styl i její přístupy k péči o dítě výrazně ovlivňují celkové zdraví dítěte. Proto musí mateřská škola samozřejmě bezpodmínečně respektovat styly výchovy, s kterými každé dítě přichází. Některá rodina uplatňuje nadměrnou péči o dítě, rodiče vidí v dítěti nástroj realizace cílů, kterých oni sami nedosáhli. Velké množství rodin má vztah k dítěti láskyplný, ale přehnaně ochranný a pečovatelský. Dítě se nemůže vůbec projevat jako samostatná osobnost. Pro některé rodiny je dítě ohrožením kariéry a životního úspěchu. Je však i hodně rodin, které své děti vychovávají nedirektivním způsobem, vedou je k zodpovědnosti za vlastní chování, k samostatnosti a dávají dětem prostor k vlastnímu rozhodování. Mají k dítěti láskyplný vztah, tráví s ním mnoho společných chvil, založených na pohodě, naslouchání a láskyplných dotyků.

V mateřské škole se můžeme setkat i s týraným, zneužívaným a zanedbávaným dítětem. Naším nejdůležitějším úkolem je tyto děti vytipovat, navázat co nejrychleji kontakt s rodinou a situaci řešit.

Mnozí dnešní rodiče o výchově vědí mnoho, čtou různé časopisy, knihy a vzdělávají se, ale také se najdou rodiče, kteří si s výchovou svých dětí nedělají žádné starosti a v žádném případě nehodlají na své výchově cokoliv měnit. Najdou se i rodiče, kteří pokračují v autoritativní výchově, kterou zažili na své kůži ve své rodině. Není tak divu, že si tyto děti chodí do mateřské školy odpočinout od neustálého sekýrování a rozkazování, bez prostoru pro vlastní uvažování.

Proto nabývá na velké důležitosti spolupráce rodiny a školy v oblasti výchovy. Mateřské školy své dveře otevírají dokořán, a tak rodiče mohou každý den vstupovat do mateřské školy a pozorovat nové trendy ve výchově. Další možností jsou odborné přednášky, které se mohou konat v mateřských školách na téma „Výchova dítěte.“ Vynikajícím prostředkem jsou videonahrávky, kdy rodiče přímo pozorují nové výchovné přístupy učitelky k dětem. Pro rodiče je velmi podnětné vidět učitelku při práci s dětmi, všimnout si jejího partnerského přístupu k dětem a zároveň mít možnost vidět účinek na chování dětí. Dalším způsobem je půjčování rodičům odborné literatury, kdy si rodiče v domácím prostředí přečtou o nových způsobech výchovy dítěte. Dají se využít i nástěnky, kde si rodiče mohou přečíst krátké články týkající se problémů výchovy. Další možností je i školní časopis, kde se budeme touto tematikou zabývat. Nelze opomenout třídní schůzky a každodenní předávání dětí, při kterém probíhá výměna informací a učitelka může poskytovat rady a doporučení, jak ve výchově dítěte postupovat. Někdy má vynikající účinek zapojení rodičů do činnosti školy. **Musí jít vždy o citlivý přístup k rodičům ze strany mateřské školy, aby nevzbuzovaly naše rady pocit mentorování, nadřazeného poučování, nařizování a pletení se do soukromí rodiny.**

3.1.1 Spolupráce rodiny a školy v oblasti výchovy ke zdravému životnímu stylu a zdraví

Do oblasti výchovy dítěte musíme zařadit i výchovu ke zdravému životnímu stylu a zdraví. Všichni víme, že nejučinnější a nejlevnější prevencí je zdravá výchova dětí v rodině a ve škole. O nutnosti souladu spolupráce těchto dvou partnerů snad nikdo nebude pochybovat.

Aktivní spolupráce rodiny a školy má tak možnost sjednotit se na společných cílech podpory zdraví, a tak na dítě i jednotně působit. Každá rodina přichází se svým životním stylem a umožňuje pronikání reality do prostředí mateřské školy. Současný životní styl některých rodin bohužel zdraví dítěte ohrožuje. Novým typem mateřských škol se staly tzv. „Mateřské školy podporující zdraví“, jinak řečeno „Zdravé mateřské školy.“ Základní myšlenkou je: „*Filozofickým základem tohoto programu je holistické pojetí zdraví, které klade důraz na celistvost a souvislosti a uznává úlohu subjektivního pocitu zdraví-pohody. Dva základní principy integrující podporu zdraví ve škole jsou respekt k přirozeným lidským potřebám jednotlivce v celku společnosti a světa a rozvíjení komunikace a spolupráce*“ (Bečvářová, 2003, s. 24). To však neznamená, že v ostatních mateřských školách se na podporu zdraví a životního stylu nekladou žádné požadavky. Harmonickým prostředím, v podobě věkově smíšených tříd, zdravou výživou, tělesnou pohodou a volným pohybem, podnětným věcným prostředím a otevřenými partnerskými vztahy s rodiči se zabývá každá mateřská škola. Zároveň má možnost svými zdraví prospěšnými aktivitami kompenzovat eventuální dítěti neprospívající vlivy rodiny. (Havlíková, 2000)

Dětská výživa je jednou ze stěžejních otázek, jimiž se zabývají všechny maminky. Není se co divit, protože pestrá strava vytváří subjektivní pocit pohody a podílí se na zdraví dítěte, a to i do budoucna. Působí také preventivně proti chorobám a podporuje odolnost organismu. Má mimořádný význam hlavně v předškolním věku, kdy se organismus dítěte nejintenzivněji vyvíjí.

Vztah k mateřské škole a její hodnocení ovlivňuje i úroveň stravování, a proto nelze oblast stravování podceňovat. Stává se velmi silným barometrem spokojenosti dítěte v předškolním zařízení. Zdravé a pestré stravování se dostává do předních pozic nových trendů předškolního vzdělávání a jedině harmonická spolupráce s rodinou k tomu může přispět. (Illková, 2004)

Velkým přáním rodičů vždy bývá, abychom naučili jejich dítě jíst ovoce a zeleninu, také luštěniny a ryby. Do mateřské školy vstupuje dítě kolem třetího roku a rozhodně už sem nevstupuje jako „tabula rasa“, kterou bychom mohli my jako pedagogové poprvé popisovat. Ba právě naopak, každé dítě je individuální osobnost, a kromě svých bačkůrek a pyžama si s sebou přináší do mateřské školy i své stravovací návyky z rodiny. Rodiče musí vědět, že to jakým způsobem se vaří v domácím prostředí, se odráží ve stravování jejich dětí. Úkolem mateřské školy je pak dítě motivovat, vysvětlovat, přesvědčovat, nabízet různé druhy potravin, ale nemůžeme je do konzumace nových potravin nutit. Kvalitní mateřská škola předchází konfliktům s dětmi a rodiči v oblasti jídla i tím, že na počátku formou dotazníku zjišťuje, které potraviny dítě nejí a které má naopak rádo. Učitelka by měla

vždy respektovat přání, požadavky rodičů a tempo, schopnosti dítěte. Pro rodiče by se měla stát kuchyně mateřské školy partnerem. Měli by respektovat, že pro stravovací zařízení jsou stanovená pevná pravidla a paní učitelku uznat jako autoritu, která řídí a organizuje nejen výchovně-vzdělávací činnosti, ale i bezproblémový chod jídelny celé třídy.

Velmi důležitá je spolupráce s rodinou u nemocných dětí. Do mateřské školy chodí stále větší množství dětí s různými alergiemi, mezi velmi častou alergií patří atopický ekzém. U těchto dětí je velmi důležité získání informací od rodičů, které potraviny dítě nesmí jíst, aby se už tak bolestivá ložiska nadále nezhoršovala. Další skupinou jsou děti, které nemohou jíst mléčné výrobky, potraviny, v nichž je obsažený lepek, nebo třeba vajíčko a musí dodržovat přísný stravovací režim. Ještě větší problémy mají jeho rodiče, kteří mnohdy marně běhají od jedné školy k druhé a někdy se doslova doprošují, aby si jejich dítě se zdravotními problémy mohlo hrát se společností vrstevníků. I zde by se měla rozvinout dobrá spolupráce, která umožní dítěti chodit do mateřské školy a začlenit se mezi zdravé kamarády.

3.1.2 Efektivní komunikační dovednosti a postupy

Moderní mateřské školy používají efektivní komunikační dovednosti. To je takový způsob komunikace, kdy se k dětem chováme jako k dospělým, kterých si vážíme. Řeč spočívá v respektujícím přístupu k dítěti, kdy **slovy vyznáváme partnerství, úctu k dítěti** a myšlenku spolupráce. Je to vědomá a upřímná snaha používat v každodenních situacích způsoby řeči, které budou dětem ukazovat, že je považujeme za hodnotné lidi.

Bohužel je nepoužívají rodiče dětí. Již při příchodu do mateřské školy zasypávají děti spoustou příkazů, pokynů a výčitek, a tak výsledek je rozporuplný. Právě pro jednotné výchovné působení postaveném na efektivní komunikaci je ohromný prostor pro spolupráci rodičů, jak dítě partnersky a ne mocensky vychovávat.

Rodičům bychom měli trpělivě vysvětlovat a přesvědčovat je, že výchova formou výčitek, obviňování, křiku, poučování, moralizování a kritiky nikam nevede. Rodiče by měli vědět, že prvky této neefektivní komunikace se již nepoužívají a nevedou k ničemu dobrému. Děti se cítí otráveně a nepříjemně.

K informovanosti rodičů používáme odborné přednášky v mateřské škole, třídní schůzky, vysvětlování, odborné články na nástěnkách, webové stránky a školní časopisy. Velmi dobrým nástrojem je buď přímé pozorování práce učitelky nebo na videokazetě. Nikdy se nesmí rodiče cítit, že vychovávají své dítě špatně a že je jim vnucováno, jak mají své dítě vychovávat. Vždy musí jít o partnerskou radu.

Je třeba rodičům říci, že tím, že začnou používat efektivní dovednosti se výrazně zlepší jejich dobré vztahy s dítětem a dítě se stane samostatnějším a naučí se samo rozhodovat. (Kopřiva, Nováčková, 2006)

3.1.3 Tresty ve výchově

Nikdo nemůže pochybovat o tom, že tresty patří k mocenskému způsobu výchovy, při kterých dítě zažívá pocit ponížení, křivdy, nepochopení, lítosti a ztrátu důvěry. Profesionál v nové době zná nové dovednosti umožňující řešit problémy jinak než ponižujícími tresty, které narušují zdravý duševní a sociální vývoj dítěte.

Stále je hodně rodičů, které trestání dítěte považují za jediný způsob, jak vychovávat dítě. Podle jejich názoru, kdo děti netrestá, ten dítě nevychová a myslí si, že má netrestané dítě volnou výchovu bez hranic. Právě s těmito rodiči je důležité navázat kontakt a přímo v praxi ukázat rodičům techniky, které se osvědčily. Jedná se například o pouhé konstatování, že něco je či není v pořádku, a to přátelským tónem popisu.

Rodiče bývají překvapeni, když se dozvídají, že **trestání poškozují emoční, sociální a morální vývoj**. Díky trestům se děti učí, že v životě můžeme ubližovat ostatním, zvláště když si nad nimi zajistíme moc. Tento mocenský model si pak děti nesou do dalšího života a s největší pravděpodobností budou trestat i svoje děti. Dítě brzy zjistí, že přijme-li trest, je vše vyřešeno a může zlobit dál. Dítě se naučí přijímat stále dokola další tresty a nic se neděje. Nenaucí se chovat správně a nemusí se snažit o nápravu. Dochází však k nenapravitelnému poškozování morálního vývoje dítěte.

Pro dítě je daleko cennější, když vzdělání a informování rodiče namísto trestů nechají u svého dítěte dopadnout přirozené důsledky nějakého nesprávného chování (utřít rozlité čaje, omluvit se, podílet se na úhradě škody). Lze tedy říci, že trestem můžeme dítě přimět, aby udělalo, co chceme, ale naším záměrem přeci je, aby děti dělaly správné věci ne pod tlakem strachu, ale proto, že vědí, jak se správně chovat i bez našeho dohledu. Předávání této informace učitelkou rodičům je velmi důležité při budování spolupráce rodiny a školy v oblasti moderních přístupů výchovy dítěte. (Kopřiva, Nováčková, 2006)

3.1.4 Odměny ve výchově, výkonová kritéria

Odměny a pochvaly považují lidé za něco velmi příjemného, ale i zde se najdou rizika. Rodičům je třeba vysvětlovat, že **jde především o manipulaci s dítětem z pozice moci**. Jen málo rodičů si uvědomuje, že u odměny jde o nerovnocenný vztah učitelky a malého dítěte, která přiměje formou pamlsku udělat dítě něco, co by samo od sebe jinak neudělalo. A když nebude příště slíbená odměna, tak to ani dělat nebude. K těmto informacím je třeba využívat třídní schůzky, kde se na toto téma může rozvinout aktivní debata, vhodné je pozvat i odborníka.

V problematice pochval a odměn rodiče nechápou, proč děti nemají být odměňovány a proč je nebezpečné příliš a často děti chválit. Rodiče by se měli dozvědět, že chybí-li dítěti vnitřní pohnutky, chování navozené pod vidinou odměny či pochvaly vydrží jen do té doby, pokud ho budou rodiče odměňovat a chválit. Pro dítě je daleko silnějším zážitkem zažít pocit uznání, úspěchu ocenění a vědět, že to co dělám, je smysluplné a potřebné. (učíme se pro sebe, uklízím si pokojíček pro hezký pocit). Tyto praktiky používání odměn a pochval mohou nejlépe rodiče vnímat při „Dnech otevřených dveří“, na videokazetách natočených z celého dne a při každodenním vstupu do mateřské školy.

Rodiče by se měli dozvědět i o škodlivosti pochval. K tomu je vhodné využít odbornou přednášku, na kterou můžeme rodiče v odpoledních hodinách pozvat. Je vhodné rodičům vysvětlovat, že pochvaly vyjadřují často nadřazenou pozici, jak tónem hlasu, tak mimikou. Pochvaly někdy vyjadřují lahodně znějící, ale přesto jen líbivé fráze. Důležitější však je, aby bylo spokojené dítě. To by se mělo naučit samo si zhodnotit výsledky své práce a mít z nich radost i bez laciné pochvaly. Oceňujeme

především jakoukoliv snahu dítěte, ať už v sebeobsluze, uklízení hraček či oblékání na vycházku. Můžeme průběžně odměňovat během celého dne a mělo by se dostat na všechny děti. Některé dítě odměníme za to, co udělalo, jiné za to, co neudělalo. U dětí je velmi oblíbená kolektivní pochvala, kde se může každé dítě najít. Mateřské školy by měly upouštět od sladkých odměn, které si dokonce stále více rodičů přestává přát, ale soustředit se na hezký kamínek, mušličku či obrázek.

Součástí nové doby se stala i výkonová kritéria. Být nejlepší, mít nejhezčí obrázek, být nejúspěšnější. Tato slova jsou stresující pro dospělé a pro děti dvojnásob. Mateřská škola by měla děti před principy soutěže pečlivě ochránit. Konkurence sice může k vývoji do jisté míry přispět, ale muselo by se tak dít u dětí, které mají naprosto stejné předpoklady k vítězství. Naštěstí už jsou pryč doby, kdy se hodnotil nejlepší obrázek, nejhezčí karnevalová maska, kdo bude první najedený, na lehátku a oblečený na pobyt venku.

V současné době se při každodenním oceňování a odměňování pracuje s vynaloženým úsilím dítěte, nikoli s výsledky. Jaké asi pocity zakouší dítě, kterému se nepodaří obrázek, všude je poslední, neumí stříhat a oblékání mu vůbec nejde? Zakouší pocity méněcennosti, apatie, nízkého sebevědomí a být od předškolního věku opakovaně neúspěšný není tím nejlepším vkladem do dalšího života. Pozitivně nepůsobí ani neustálé prvenství, zvláště ve smíšené třídě, kde není pro velké dítě problém být neustále první. Soutěživost v mateřské škole kazí i vrstevnické vztahy, které by měly být plné spolupráce a ochoty vzájemně si pomáhat, což jsou vlastnosti dětí, které mají ohromný přínos i v běžném životě.

Další možností, jak mohou rodiče získávat nové poznatky o používání odměn a pochval, je v současné době velké množství odborných knih a časopisů. Mateřské školy je mohou i nakoupit a půjčovat rodičům. Velmi dobré výsledky mají odborné texty na nástěnkách mateřských škol a na webových stránkách.

3.2 Spolupráce rodiny a školy v oblasti diagnostiky dětí

Osobnostní pojetí vzdělávání předpokládá, že učitelka každé dítě zná a pečlivě sleduje jeho pokroky a posun vpřed, ale musí vnímat i bariéry a to, že některé dítě selhává, nestačí ostatním, je slabé. Tak může u každého dítěte použít ty metody, které ho co nejrychleji povedou po jeho cestě. K tomu napomáhá pedagogická diagnostika.

„Pedagogická diagnostika je komplexní proces, jehož cílem je poznávání, posuzování a hodnocení vzdělávacího procesu a jeho aktérů. Je to dlouhodobý, spirálovitě probíhající proces, který se zaměřuje na zjišťování dosažené úrovně vědomostí, dovedností a návyků a jakým způsobem proces výchovy a vzdělávání probíhá, jak ovlivňuje žáka“ (Zelinková, 2007, s.12).

Každý den v mateřské škole řeší učitelka celou řadu obtíží a hledá nejvhodnější způsoby práce s dětmi, při kterých současně poznává jednotlivé děti. Má k tomu mnoho příležitostí, zvláště jestli dokáže pro děti připravit pestrý a dynamický program. Ten děti přímo vybízí k bezprostředním projevům, ve kterých se tříbí jejich zájmy, schopnosti i jiné stránky jejich osobnosti. Podmínkou je, aby

mělo dítě příjemné prostředí, kde je obklopeno kamarády, hodnou paní učitelkou a prožívalo pocit radosti. (Pedagogické hodnocení v pojetí RVP PV, 2007)

Na učitelku mateřské školy je tak kladen požadavek dokázat diagnostikovat osobnostní a pracovní charakteristiky dítěte, vývojovou úroveň svěřených dětí a významnou oblastí diagnostiky jsou děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Diagnostika je důležitá i pro rodiče dětí, které se tak na základě učitelčina pozorování mohou dozvědět, co se jejich dítěti daří, v čem by měli rozvíjet jeho nadání, ale i naopak, co se dítěti nepovedlo a jak to napravit.

Učitelka tak může podávat informace rodičům, jak se dítě posunuje dopředu, jak je schopno komunikovat s vrstevníky, jak se rozvíjí po stránce hudební, tělesné či výtvarné. Pro rodiče v oblasti diagnostiky je velkou inspirací, když mohou pozorovat dítě při společných programech v mateřské škole, v jiném než domácím prostředí, mohou je tak porovnávat s ostatními dětmi. Diagnostika je přesnější, podaří-li se získat maximum informací od rodičů, jak se projevuje dítě doma, jak reaguje na úspěch a neúspěch a jak tráví volný čas.

Důležitým úkolem pro rodiče a učitelky při diagnostice dětí je jejich vzájemná spolupráce, která spočívá v systematickém a dlouhodobém výchovně-vzdělávacím působení. Osvědčuje se získávání informací o dítěti z většího množství situací a různorodosti prostředí, ve kterém se dítě pohybuje. Učitelka ve škole vidí dítě v interakci se svými kamarády a má možnost porovnání s ostatními. Rodiče dítěte znají dítě daleko důvěrněji a v úplně jiných podmínkách a situacích než je tomu v mateřské škole. Všechny tyto údaje jsou pak velmi důležité pro přesnější diagnostiku dalšího vývoje.

Pedagogická diagnostika přebírá řadu metod, které modifikuje pro své potřeby. Pro předškolní věk je to zejména metoda pozorování, která je jednou z nejdůležitějších metod, dále rozhovor s rodiči i dítětem, anamnéza, dotazníky, testy, rozbor výtvarů dítěte. (Zelinková, 2007)

3.2.1 Školní zralost dítěte

Období nástupu do školy znamená stále významný předěl v životě dítěte. Den, kdy se stane z předškolního dítěte školák, podstatně změní život celé rodiny. Pro všechny zúčastněné je důležitý pojem školní zralost a školní připravenost.

Olga Zelinková definuje školní zralost takto: „*Znamená zralost centrální nervové soustavy, která se projevuje odolností vůči zátěži, schopností soustředit se a emoční stabilitou*“ (Zelinková, 2007, s. 110). Dalším důležitým pojmem v této problematice se jeví školní připravenost. Olga Zelinková ji definuje takto: „*Pojem školní připravenost postihuje oproti biologickému zrání spíše úroveň předškolní přípravy z hlediska schopností, vlivu prostředí a výchovy*“ (Zelinková, 2007, s. 111).

Mateřská škola a rodina spolu musí v této diagnostice školní zralosti spolupracovat.

Mertin k této diagnostické práci učitelky píše: „*Samozřejmě učitelka mateřské školy neumí na řadu okolností ve vztahu ke školní připravenosti dítěte odpovědět, nezná je. Důležité je, aby vedla k tomuto způsobu uvažování i rodiče*“ (Mertin, 2003, s.227).

Rodiče předpokládají, že hlavním cílem předškolního vzdělávání je příprava na vstup do základní školy. Zde se musí rodiče seznámit, že tomu tak není, že to

bývalo v minulosti. Každá učitelka si vede v portfoliu dítěte jeho pokroky, posuny vpřed a součástí spolupráce při rozhodování, zda je dítě pro základní školu zralé, je i předávání těchto informací rodičům. Při pochybnosti, zda dítě může nastoupit do základní školy, doporučuje učitelka rodičům návštěvu logopeda, pedagogicko psychologické poradny či lékaře, podle druhu problému. V případě zájmu předává mateřská škola tyto důvěrné informace o dítěti i základním školám, do kterých děti budou nastupovat. **Mateřská škola vyjadřuje svůj názor ke školní zralosti dítěte, ale konečné slovo má vždy rodič a odborník pedagogicko psychologické poradny.**

Spolupráce mateřských škol v rozvoji školní zralosti může spočívat u předškolních dětí i ve využívání odpoledního odpočinku k rozvoji vzdělávání potřebného při zápisu do základní školy. Děti se tak mohou věnovat grafomotorickým cvikům, kreslení, modelování a malování. Mají možnost pracovat s pracovními sešity, kterých je na trhu dostatečná zásoba. U dítěte se tak může rozvíjet myšlení a pozornost, postřeh, rozlišování tvarů, dochází k uvolňování ruky, rozvoji řeči, zdokonaluje se jemná motorika, smyslové vnímání a grafické dovednosti. Součástí spolupráce s rodinou by mělo být i doporučování pracovních sešitů a literatury pro případný rozvoj školní připravenosti v domácím prostředí. Starostlivým rodičům je také vhodné doporučovat odbornou literaturu.

Velmi důležité v této kooperaci je ujasnění si s rodiči, jakou mají představu o vzdělání a o rozdělení kompetencí mezi rodinu a mateřskou školu. Někteří rodiče se domnívají, že za vzdělávání je plně zodpovědná škola. Naproti tomu jsou rodiče, které uznávají absolutní zodpovědnost za rozvoj dítěte a školu pokládají pouze dílčím způsobem pomáhající. Zde se pak řeší i odlišná vzájemná spolupráce při vzdělávání. (Mertin, 2003)

3.2.2 Děti s odkladem školní docházky

Velmi často řeší rodina s mateřskou školou otázku, zda je dítě pro vstup do školy zralé, zda je jeho nervová soustava odolná vůči zátěži a zda je dítě schopné se soustředit. Zde jsou kořeny spolupráce již hluboko zakořeněny. Někteří rodiče se cítí při upozornění učitelky dokonce dotčeni, že jejich dítě ještě není na vstup do první třídy připravené, že zralost centrální nervové soustavy ještě potřebuje čas. Těmto rodičům je třeba vysvětlit, že rozhodnou-li se ukvapeně a pošlou dítě do školy nezralé, bude pak dítě stát mnoho úsilí, aby se jeho výsledky pohybovaly aspoň v průměru. Občas se stává, že se i dítě musí vrátit zpět do mateřské školy, jelikož na výuku nestačí.

Jiní rodiče si zase vynucují nesmyslně odklad školní docházky, protože si chce rodina užít ještě chvíli volna. Dítě pak prožívá v mateřské škole naprosto zbytečný rok. Nejčastější odklady se žádají u dětí narozených mezi dubnem a srpnem, důvodem bývá častá nemocnost, neurotický povahový vývoj, sociální a emoční nezralost, poruchy soustředění, nedostatečně rozvinutá pravolevá orientace, špatná výslovnost a někdy i úroveň kresby. Někdy je situace jasná, ale velmi často se rodiče pod tíhou zodpovědnosti nemohou rozhodnout, a tak přicházejí do mateřské školy o radu. Pečlivá a včasná diagnostika je pak základem k nápravě nedostatků a k možnosti zaměřit se na oblasti, které potřebují zvýšenou pozornost.

Mateřská škola má z hlediska diagnostiky pro rodiče nezastupitelnou úlohu a může tak velmi pomoci zvláště dětem z rodin málo podnětných či sociálně slabých. Učitelka mateřské školy si musí ujasnit, jaká je její role při sdělování výsledků vlastní diagnostiky. Její informace mají pro rodiče i pedagogicko-psychologické poradny nesmírnou hodnotu. Proto by se měly stát i součástí rozhodování o odkladu školní docházky. Učitelka má za tuto dlouhou dobu diagnostiky možnost shromáždit takové množství cenných informací, které nemůže získat lékař, psycholog ani učitelka první třídy, která dítě posuzuje při vstupu do první třídy. Ani rodič nemá tolik času pozorovat dítě a už vůbec ne v prostředí mateřské školy v interakci s vrstevníky. Vychází vždy z popisu a rozboru konkrétních údajů a situací. (Zelinková, 2007)

Děti s odkladem školní docházky přibývá. Při přechodu dítěte do základní školy bere učitelka v úvahu okolnosti na straně dítěte a rodiny. Vždy respektuje právo rodičů požádat o odklad školní docházky. (Mertin, 2003)

V případě odkladu školní docházky by se rodiče i učitelé měli zaměřit především na oblast, která pro dítě představuje problém, a rozvíjet ty dovednosti, jež dítěti schází. Nejprve je ale třeba vědět, proč dítě do školy ještě nenastoupilo. Většinou jde o jistou vývojovou nezralost. Rodičům je třeba vysvětlit, že se za nezralost dítěte rozhodně nemusí stydět a že každé dítě se vyvíjí individuálně a rozdíly se mohou projevit v různých oblastech.

Pro děti s odkladem školní docházky je možné připravit jednak každodenní program, v němž je zahrnuta především řečová průprava, popřípadě náprava řeči a cvičení jemné motoriky a grafomotoriky. Toto jsou oblasti, s nimiž se potýká většina předškoláků. Některé mateřské školy připravují na míru pro děti s odkladem školní docházky individuální vzdělávací plán, který se zaměřuje na rozvoj těch oblastí, kvůli nimž byl odklad doporučen. Velmi obohacující pro děti s odkladem je spojení s psychologickou poradnou, logopedickou ordinací, i imunologem (v případě často nemocných dětí). To samozřejmě bez spolupráce s rodinou nebude možné.

Rodina by měla dostat informaci, že odkladem školní docházky dítě získá velkou šanci, může dohnat to, co mu schází, získat nové dovednosti a dožrát. K tomu potřebuje podporu rodiny a školy.

3.2.3 Portfolio dítěte

Mezi nové možnosti spolupráce mateřské školy s rodinou patří i vytváření portfolia dítěte. PhDr. Kateřina Smolíková vidí jeho obrovský význam v tom, že **dokumentuje postupný rozvoj dítěte na jeho vlastních produktech**. Díky portfoliu tak dochází k podrobnému poznání jednotlivých dětí, které nám umožní volit ty nejlepší přístupy a metody k rychlé jízdě vpřed. Portfolio se vytváří pro dítě již při vstupu do mateřské školy, velmi důležitá je zde spolupráce s rodinou.

Dokumentuje postupný rozvoj dítěte na jeho vlastních konkrétních dílech, zařazují se sem různé výtvary dítěte, především pak kresba a malba. Vybíráme vždy takové výkresy, které jasně ukazují pokrok a posun dítěte v dovednostech vpřed. Výtvary, které jsou z hlediska ukázky vývoje dítěte důležité a nelze je schovávat, pak řešíme fotografií.

Při vzniku portfolia velmi potřebujeme spolupráci rodiny. Velmi důležité pro další péči o dítě jsou informace od rodičů, kdy na základě důvěry rodiče získává mateřská škola poznatky z rodinného prostředí. Učitelka se tak dozví, zda má dítě sourozence, svůj pokoj, zda je v rodině zvířátko a mnoho dalších poznatků o rodinném prostředí dítěte. Pro učitelku je také velmi důležité, aby rodiče upozornili na výrazné vlastnosti dítěte, v čem vyniká a co se mu ještě nedaří. Učitelka zaznamenává průběžně poznatky o průběhu adaptace, zda dítě plakalo, bylo nešťastné nebo zda se adaptovalo na cizí prostředí rychle a bez problémů. Patří sem také zájem rodičů o spolupráci s mateřskou školou, zda se účastní pravidelně programů pro děti a rodiče nebo se straní kvůli nedostatku času či dokonce spolupráci naprosto odmítají. Každé dítě má své individuální potřeby, své silné a slabé stránky, své záliby i obavy a tyto údaje se také do portfolia dítěte zaznamenávají. Dětem se často podaří mnoho věcí a i tyto úspěchy by se měly v portfoliu objevit. I obtíže, které děti mají, plní důležitou funkci v poznání dítěte. Zakládají se i dle potřeby zprávy od odborníků, například výsledky vyšetření speciálního pedagoga či jiných poradenských pracovníků. Záleží také na důvěře rodičů, zda jsou ochotní tyto citlivé dokumenty předat mateřské škole. (Pedagogické hodnocení v pojetí RVP PV, 2007)

Pro děti s odkladem školní docházky vypracovává mateřská škola individuální vzdělávací plán, i tento plán může být součástí portfolia.

Portfolio přímo vybízí k neformální komunikaci a zároveň i spolupráci s rodiči. Je samozřejmě přístupné rodičům. Portfolio se pak může stát průkazným materiálem, jak dítě prospívá či neprospívá a jak postupuje v rozvoji i učení. Je to materiál, který by měl sloužit hlavně k pozitivnímu hodnocení dítěte. Ale lépe se i na základě předložení portfolia dítěte s problémy tyto situace řeší, protože rodiče mají přímou ukázkou, v čem má dítě slabé stránky. I negativní informace se tak předávají citlivým způsobem. Díky portfoliu tak získávají rodiče zpětnou vazbu, že se dítěti v mateřské škole učitelka věnuje, že se mu dostává té nejlepší individuální péče a že všem záleží na tom, aby se tam jeho dítě cítilo dobře a také se cílevědomě připravilo na další vzdělávání. A o to přeci jde všem rodičům. (Praktický průvodce třídním vzdělávacím programem mateřské školy, 2006)

3.2.4 Videonahrávky dítěte z celého dne

Další, opět velmi moderní technikou poznání dítěte (a tedy pomocníka při diagnostice dítěte), je využití obrazové či zvukové techniky ve formě fotografie či videonahrávky. Fotografie nám velmi dobře může ukázat mimiku obličejů jednotlivých dětí, které se samozřejmě nedají všechny zpracovat naším zrakem. Videozáznam má bezesporu velké výhody, je to užitečný nástroj pro zaznamenávání a následný rozbor třídy dětí, kdy můžeme velmi dobře pozorovat vývoj jednotlivců. Dá se několikrát za sebou vrátit a dává možnost učitelce lépe provést diagnostiku dítěte.

Většina mateřských škol si již zakoupila vlastní videokameru a učitelky mateřských škol se s vervou pustily do dokumentace akcí v mateřské škole a natáčení dětí v průběhu celého dne, s cílem pustit záznam rodičům.

Největší význam i pro rodiče mají nepřipravené nahrávky z běžných situací v mateřské škole, v nejlepším případě natočené tak, aby o tom děti vůbec nevěděly. O nahrávky dětí v průběhu dne v mateřské škole je mezi mladými rodiči velký zájem, jsou samozřejmou součástí moderní spolupráce s rodinou. Mají velkou oblíbenost a rodiče o ně sami žádají. Spolupráce rodiny a školy pak spočívá ve splnění přání rodičů, vidět svoje děti při všech činnostech v době, kdy oni sami pracují a mohou se tak ujistit, že je o děti dobře postaráno.

(Pedagogické hodnocení v pojetí RVP PV, 2007)

3.2.5 *Nadané dítě*

Právo dítěte být rozpoznáno jako nadané, v co možná nejnižším věku a dlouho před tím než začne své schopnosti demonstrovat v mimořádných výkonech, právo být vzděláváno a vychováno speciálně kvalifikovanými učiteli a právo na vlastní individualitu jsou důležitá práva všech dětí.

V novém Rámcovém programu pro předškolní vzdělávání jsou nadané děti zařazeny mezi děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Pokud mluvíme o nadání v předškolním věku, je třeba si uvědomit, že se jedná o tzv. potenciální nadání. To znamená, že jejich intelektový a osobnostní potenciál s velkou pravděpodobností umožní podávání nadprůměrných výkonů až v budoucnosti.

Mateřská škola se dostává do důležitého postavení v oblasti vyhledávání nadaných dětí. Čím dříve se nadané dítě diagnostikuje, tím je to pro jeho další rozvoj lepší. Není-li nadání dítěte vhodně stimulováno od nejtělejšího věku, motivace poznávat nové věci a jejich tvořivost se snižuje. V tomto momentě je velmi důležité spolupracovat s rodiči.

Obraz nadaného dítěte tohoto věku je velmi rozmanitý a pod pojmem „nadané dítě“ nelze vidět jen vzorné a bezproblémové dítě, které podává lepší výkony než jeho kamarádi. Proto i zde je bezpodmínečně nutná kooperace mezi rodinou a školou. **Nadané děti trpí tzv. vývojovými nevyrovnanostmi.** Bývají intelektově-emocionálně nevyrovnaní, další nevyrovnaností vývoje je intelektově-verbální disproporce a patří sem i intelektově-psychomotorická nevyrovnanost. V útlém věku mají nadané děti problémy se spánkem, jejich nadměrná aktivita a vitalita je vede k velkému zájmu o okolí, že spánek považují za ztrátu času. (Mertin, 2003)

Mateřská škola by se měla vždy společně s rodinou dohodnout, jak bude v případě rozvoje nadaného dítěte postupovat. Děti mívají problémy s navazováním kamarádkých vztahů i se zapojením do společných činností, nadané dítě má problémy se sociálními dovednostmi a bývá často vyřazováno z dětského kolektivu. Pomocí by měla být individualizace vzdělávacího procesu. Nadané děti by měly dostávat úkoly, které odpovídají jejich schopnostem a přitom mají stejné téma, jaké mají ostatní děti. Nejdůležitějším okamžikem je, aby práce probíhala společně, aby se nadané dítě nevyčleňovalo z kolektivu, ale aby se naučilo spolupracovat s ostatními. Další možností jsou obohacující programy, které rozšiřují všeobecný rozhled dětí a prohlubují jejich dosavadní znalosti v různých oblastech. Mateřské školy by si měly připravit na celý školní rok výběr rozvíjejících metod a úkolů pro různé oblasti. Jinou možností je nasazování různých úkolů příležitostně ve

zbývající čas během dne. Rodiče je dobré seznámit, že mateřská škola se bude aktivně podílet na tvorbě nových programů pro jejich nadané dítě. Má-li být působení na rozvoj nadání dítěte efektivní, je třeba komplexní péče, která spočívá v dlouhodobém výchovně vzdělávacím působení a spolupráci mateřské školy a rodiny.

Rodiče by měli vědět, že podchycení nadaného dítěte je důležitý krok, ale mezi další patří jejich intenzivní rozvoj formou obohacující nabídky. V rodině to může být pestrý rodinný program, který bude dítěti odkrývat mnoho pokliček vědění. Ve volných chvílích mohou rodiče s dětmi využívat i široké nabídky knih a publikací pro nadané děti. Měli by být také informováni o možnosti nadaného dítěte předčasně zahájit školní docházku. (Mertin, 2003)

3.2.6 Poruchy chování

Z odborné literatury mě v oblasti poruch chování oslovila Zelinková, která píše: *„Chování dítěte je projevem jeho osobnosti, jeho vztahu k vnějšímu prostředí. Označuje ten aspekt činnosti, který je pozorovatelný z vnějšího prostředí. Snažíme-li se pochopit chování dítěte, musíme respektovat vzájemné spolupůsobení činitelů, které je ovlivňují, tj. jedinec, rodina, škola a společnost v nejširším slova smyslu, jak bylo výše několikrát zdůrazněno. Cílem posuzování chování není přidělení „nálepky“ porucha chování, ale snaha projevy pochopit, využít je k porozumění dítěti a následně jeho ovlivňování v pozitivním slova smyslu (Zelinková, 2007, s. 156).*

Ze všeho nejdříve si musíme uvědomit, že každé dítě je jedinečné ve způsobu chování. Toto odlišení začíná hned po narození. Má svou povahu, temperament a osobnost. Jako poruchu chování označujeme odchylky v osobnostním vývoji, které mohou mít mnoho příčin. V prostředí mateřské školy se učitelky mohou setkat s nejrůznějšími poruchami chování a všechny vyžadují navázání kontaktu s rodinou a důslednou spolupráci.

Poruchy chování u předškoláků mají svůj specifický charakter. Je možné se zde setkat s množstvím **hyperaktivních dětí, které neudrží pozornost**, nevydrží delší dobu u jedné činnosti a jsou nesoustředěné. Tato porucha se jmenuje ADHD, což je porucha pozornosti s hyperaktivitou a vyžaduje ze strany rodiny a školy uplatňovat různé výchovné zásady. Ze strany rodičů je třeba s dítětem jednat s laskavostí, spojenou s klidem, optimismem a velkou trpělivostí. Obě strany musí posilovat jeho sebevědomí, především tím, že oceníme každý jeho úspěch. Dítěti je třeba umožnit dostatek spontánní hry a pohybu vůbec, dítě je třeba co nejvíce povzbuzovat a uklidňovat. Největší podporu mu však musí dát jeho rodina, atmosféra v rodině by měla být prostoupena duchem podpory dítěte a spolupráce s ním. Tyto zásady však mnoho rodičů nezná a naším úkolem je seznámit rodiče s těmito prvky přístupu k dítěti.

Děti, které jsou vychovávány bez hranic, trpí nevychovaností a agresivitou. Nemusí jít vždy o poruchu chování. Agrese je vlastně vrozený pud, jedna z možností, jak se dítě může zviditelnit. Někdy je velmi mírná, ale může sílit i ve fyzické násilí. Vždy je třeba ve spolupráci s rodiči zjistit, co je spouštěcím signálem agrese jejich dítěte. Žije-li dítě v rodině, kde je agresivní způsob chování rodičů na denním programu, pak se nelze divit, že dítě napodobuje své rodiče, zvláště když ještě vidí,

jaké to má výhody. Pokud se pak dítěti nepodaří dosáhnout svých cílů, jednoznačně použije agresi, buď slovní nebo i fyzickou. Vinu nese rodina dítěte, protože velmi často vzniká agresivita nevhodnými způsoby výchovy, zvláště když dítě nemá žádné hranice, výchova dítěte je založena na trestech a příkazech bez patřičného vyjádření láskyplné důslednosti. (Zelinková, 2007))

3.2.7 Spolupráce v oblasti dětí se speciálními vzdělávacími potřebami

Péče o děti s postižením se stává výzvou mateřských škol, které mají specifické prostředí pro integraci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a jsou velmi vhodné pro prvopočáteční integraci. Problematice inkluze dětí se zdravotním postižením do běžných mateřských škol se věnuje mnoho speciálních pedagogů.

Rada mateřských škol začleňuje děti se speciálními potřebami do svých tříd. *„Zařazením dítěte se speciálními potřebami do prostředí běžné školy, např. mateřské, můžeme přispět k tomu, aby se rozvíjelo v běžném, „normálním“ prostředí, jež by nabízelo a zajišťovalo naplňování všech zmíněných potřeb dítěte, počínaje oněmi společnými a konče těmi speciálními“* (Mertin, 2003, s. 165).

Předpokladem úspěšné integrace je především vytvoření náležitých podmínek a také ochota a připravenost všech zaměstnanců mateřské školy. Jde o odbornou přípravu z příslušných oblastí speciální pedagogiky, i když hlavní slovo zde bude mít další speciální pedagog. Velmi důležitým okamžikem je i postoj ostatních rodičů a jejich chování k postiženému dítěti. Spolupráce rodiny a školy v těchto případech nabývá ještě větší důležitosti.

Bohužel pohled do praxe ukazuje, že pro nedostatek finančních prostředků na bezbariérové úpravy, se i přes sebelepší spolupráci rodiny a školy nedaří na mnoho místech tyto děti integrovat.

3.2.8 Komunikační projev dítěte

Ve vývojové psychologii Vágnerová píše: *„Předškolní dítě dovede přijatelným způsobem vyjádřit svoje názory, požadavky i pocity, které chce někomu sdělit. Jde především o chápání souvislostí a vztahu k danému tématu“* (Vágnerová, 2005, s. 224).

Verbální kompetence předškoláka se rozvíjí především v komunikaci s dospělými, ovlivňuje ji i komunikace s vrstevníky. *„Jazyk je chápán a používán na úrovni, která odpovídá stupni rozvoje poznávacích procesů“* (Vágnerová, 2005, s. 194).

V celkovém měřítku se řečový projev dětí každým rokem zhoršuje, mnoho dětí potřebuje pomoc logopeda a jejich komunikační schopnosti jsou pramalé. Dnešní rodiče již nemají čas, jen tak si s dítětem povídat, hrát si, zazpívat si. Mnoho dětí se také jen málokdy dočká pravidelné večerní pohádky. Mnohem jednodušší je dítě posadit před televizi, pustit mu pohádku na kazetě či DVD. Úroveň komunikačních dovedností dítěte tak odráží vlivy prostředí, ve kterém rodina žije.

Tady přichází na pomoc mateřská škola, která výrazně napomůže rozvoji řeči. S obsahem slov se zde děti seznamují formou osobní zkušenosti, velmi rády si spolu děti vyprávějí při ranních hrách, děti spolu řeší problémy, vymýšlejí nové nápady, rozhodují se, jak bude hra pokračovat. To vše podporuje řečový projev dítěte. K mateřské škole patří básničky a písničky, ty radostnou formou podporují chuť se vyjadřovat. Dítě začne toužit po rozhovoru s kamarádem nad obrázkovou knihou, při

stavění z Lega. Ranní komunitní kruh je jako stvořený pro chtěné vyprávění, rovněž chvilky před spaním má mnoho mateřských škol určených k vyprávění dětí na různá témata. Mezi velmi oblíbenou činností dětí patří dramatizace pohádek, kdy děti mají k dispozici loutky nebo maňásky a hrají druhým dětem pohádky. Pohádka je také hlavní zábava dětí před spaním s osobním řečovým kouzlem učitelky. Děti také mají možnost v mateřské škole poslouchat bezchybnou řeč učitelky a formou poslechu ji i vnímat a učit se její správné výslovnosti. Děti již v mateřské škole nejsou nuceni při společných svačinách a obědech být zticha, v šatně při oblékání mlčet, ale právě naopak, je jim ponechán prostor pro tak důležitou řeč. Ticho z mateřských škol vymizelo a nahradila jej aktivní komunikace mezi dětmi. Pro dítě velmi poutavou formou rozvoje jejich řečového projevu je i vystoupení na veřejnosti, jako jsou různé besídky, vystoupení pro důchodce, rozloučení s předškoláky, vítání občánků.

Velmi důležitou roli při spolupráci rodiny a školy má včasná diagnostika různých vad řeči, kdy mateřská škola doporučí včasnou návštěvu speciálního pedagoga v oboru logopedie. A tak se právě mateřská škola stává důležitým doprovodem dítěte do světa řeči. (Kutálková, 2005)

3.3 Spolupráce rodiny a školy ve vzdělávací oblasti

Vzdělávání dítěte v mateřské škole není možné bez aktivní a každodenní spolupráce mateřské školy a rodiny. Mezi velmi důležitou spolupráci v oblasti vzdělávání patří zapojení rodičů do tvorby školního vzdělávacího programu a vedení ke spolurozhodování o výběru akcí, sestavování plánu a o pestrém životě školy.

3.3.1 Cizí jazyky v mateřské škole

Hned po revoluci se v mateřských školách rozšířilo s dosud nebývalou intenzitou vyučování cizích jazyků, a to dokonce tak silně, že se pro rodiče stalo směrodatným důkazem kvality mateřské školy.

Není mezi odborníky pochyb, že právě předškolní věk je k výuce cizího jazyka jako stvořený. Důvodem je pravděpodobně vysoká kapacita mechanické paměti, jeho zvědavost a hravost. *„Plasticita mozku dítěte mezi 4-8 rokem jeho života mu umožňuje přijímat jazykové lekce v libovolném pořadí a také snadný přechod z jednoho jazyka do druhého. Osvojování cizího jazyka v předškolním věku má vliv i na komplexnější formy mateřštiny, na lepší zvládnutí slovní zásoby v dalších jazycích a také na schopnost učit se jiným jazykům v dospělosti“* (Jeřábková, 1993, s. 137).

Mateřská škola, než se rozhodne pro výuku cizího jazyka, si musí ujasnit, za jakých podmínek se výuce bude věnovat. Výuka cizího jazyka rozhodně nesmí zasahovat do volné hry dítěte, ani na úkor ostatního výchovně vzdělávacího programu. Měly by ji zajišťovat učitelky mateřských škol a výuka by měla mít návaznost v základní škole. Pokud je cizí jazyk dětem zprostředkován zajímavou a zábavnou formou, pokud výuka cizího jazyka rozvíjí poznávání dítěte, jeho vyjadřovací schopnosti, jeho představivost, motorické a hudební schopnosti a kreativitu, tak je pro dítě obohacením. Podstatnou podmínkou je však správná výslovnost v českém jazyce.

Setkávání dětí s cizím jazykem v mateřských školách má často velmi rozdílnou úroveň. Do některých mateřských škol jezdí zkušení lektoři, někde si

výuku vezme na starost paní učitelka, která má velmi malé znalosti a špatnou výslovnost. To dítěti může dokonce nenapravitelně ublížit. I tuto informaci by se měli rodiče dozvědět.

V této oblasti vidím velký kus citlivého přístupu učitelky k rodičům. Někteří rodiče nechtějí pochopit, že dítě s vadou řeči se jen těžko může učit cizímu jazyku. Jiní zase očekávají, že dítě bude cizím jazykem mluvit, nechtějí pochopit, že v předškolním věku jde o pouhé seznámení s jazykem, s jeho rytmem, melodií a vzbuzení pozitivní motivace k dalšímu učení. Je třeba trpělivě vysvětlovat rodičům, že ačkoliv má dítě velkou touhu stále něco dělat, má lehkost v učení, že je stále třeba brát ohled na to, že se jedná o období hry a spontánnosti a nikoli o věk skutečné výuky.

3.3 2 Zájmové kroužky

Jedním z důležitých kritérií výběru mateřské školy u dnešních rodičů jsou právě zájmové kroužky. Mají pocit, že čím více mateřská škola nabízí zájmových aktivit, tím je lepší. Opak je však pravdou. Ne vždy počet zájmových kroužků reprezentuje kvalitní mateřskou školu. Děti jsou naopak často vytrhovány ze hry, nemohou si povídat s vrstevníky, protože mají zájmovou aktivitu. *„Mateřské školy organizují pro děti různé zájmové aktivity, které ve své celkové nabídce vytvářejí jakousi profilaci školy, podle níž si mnozí rodiče mateřskou školu vybírají. Tento systém by byl dítěti prospěšný, pokud by tato nabídka byla součástí běžného života mateřské školy, a tím by se jednalo o činnost doplňkovou, ne „nadstandardní“ (Svobodová, 2007, s. 57).*

V této oblasti je třeba trpělivá rozmluva s rodiči, aby nepřetěžovali své dítě, nezahlcovali je aktivitami, které si bohužel někdy přejí pouze jejich rodiče. Rodičům je třeba vysvětlovat, že dítě je ve věku hry a potřebuje trochu času pro své dětské snění. Mělo by mít prostor k samostatnému rozhodování také o svém volném čase a možnost samostatné volby takové aktivity, o kterou má samo zájem. Není pro dítě nic důležitějšího než prožít svůj volný čas se svými nejbližšími, se svým sourozencem, tatínkem a maminkou.

Pokud se výběr zájmových kroužků nepřehání, pak se tyto kroužky mohou stát velmi dobrým krokem k rozvoji vzdělávání dítěte, obohacují předškoláka o hezky prožité chvíle a vzpomínky na mateřskou školu se mohou stát ještě pestřejší.

Zde by měli být dobrými rádci paní učitelky a trpělivě rodičům vysvětlovat, jakou nenávratnou psychickou zátěž může každodenní návštěva kroužků dětem způsobit.

3.4 Partnerské vztahy s rodiči

Kvalitní škola je ta, která průběžně zjišťuje, zohledňuje a s profesionálním nadhledem se snaží naplnit potřeby a očekávání aktérů školního života (těmi jsou nejen děti, ale i jejich rodiče). Vzájemné partnerské vztahy závisí na osobnostních charakteristikách učitelů i rodičů, na správném pochopení a rozdělení si vzájemné odpovědnosti a na schopnosti spolu komunikovat. Velkou roli zde tedy sehrávají individuální zvláštnosti obou partnerů.

Jak dlouho se vyvíjejí tyto velmi složité vztahy mezi rodinou a školou? *„Sociální vztahy mezi rodinou a školou existovaly i v minulosti, od šedesátých let 20. století ovšem nabyly na významu právě individuální interakce mezi rodiči a učiteli. To ovšem vztahy obou institucí socializace dítěte dost komplikuje. Obvykle se upozorňuje na všeobecné zvýšení vzdělanosti populace v našich zemích vedoucí některé rodiče k méně „aktivnímu“ vztahu k učiteli, který má často stejné či někdy nižší vzdělání“.* (Kolláriková, Pupala, 2001, s.61)

Téměř každý již měl možnost setkat se s různými vztahy ve škole, někdo má zkušenosti dobré, ale v minulých dobách převažovaly bohužel spíše negativní zážitky se vztahy s učiteli a řediteli, o vzájemném partnerství a spolupráci rodiny a školy již nelze hovořit vůbec. Veškeré dění ve školách se vytvářelo bez možnosti účasti rodiny nebo se počítalo jen s velmi malým zapojením rodičů.

V dnešních mateřských školách mají rodiče úplně jinou roli. *„Rodiče jsou významnými sociálními partnery učitelky mateřské školy, spolupodílejí se na efektivitě práce učitelky, spoluvytváří klima v mateřské škole. Jistě platí, že přiměřená komunikace a interakce s rodiči podporuje úsilí učitelky o rozvoj dětí, činí spokojenými rodiče i děti“* (Mertin, 2003, s. 24).

Rovina vztahů mezi učiteli a rodiči má důležitou funkci. Rodiče jsou odborníci na výchovu v domácím prostředí a učitelky jsou profesionálky v prostředí mateřské školy. Učitelky se tak stávají významnými partnery rodičů ve vzdělávacím procesu, usilují o rozvoj dítěte z pozice společenské instituce. Úloha rodičů a učitelů je však nezaměnitelná a nedá se vzájemně nahradit. Obě skupiny se ale mohou významně doplňovat o mnoho nových zkušeností a poznatků ze svých podmínek, aby se tak mohl sjednotit jejich společný cíl, výchova šťastného, samostatného a spokojeného dítěte. (Mertin, 2003)

3.4.1 Aktivní účast rodičů na programech a schůzkách pořádaných MŠ

Pro navázání pěkných vztahů organizují mateřské školy různá setkání s rodiči, ať už jsou to tvořivá odpoledne nebo brigády spojené s opékáním párků či odpoledne spojená se soutěžemi, různé druhy oslav lidových zvyků, výměnu informací či popovídání navzájem v prostředí mateřské školy. Oblíbená bývají odpoledne, kdy mohou získat informace, co jejich dítě již dovede zazpívat, zacvičit či přednést. Mají tak možnost i porovnání svého dítěte s ostatními dětmi, a to velmi nenásilnou formou. Další možností mohou být společná pořádání výletů do přírody, exkurze, školy v přírodě a některé mateřské školy pořádají i letní pobyty u moře spolu s rodinami dětí.

Smyslem celého programu mateřských škol, který je založený na jedinečné roli rodiny, je aktivní zapojení co největšího počtu rodičů do dění a výchovně vzdělávací činnosti. Od rodičů tak získává mateřská škola naprosto nové náměty a život školy se tak obohacuje o mnohé nové akce. Široký okruh aktivit tak poskytuje rodičům i pedagogickému týmu možnost k vzájemnému seznámení a výměně informací. K tomuto také slouží rodičovské schůzky, které mateřská škola plánuje a na kterých se diskutuje o dosaženém pokroku dítěte a kde rodiče dostávají příležitost podělit se o své nápady a problémy. Při těchto schůzkách také dochází k vzájemnému poznávání s novými rodiči a navázání nových kontaktů. Některé

mateřské školy po vzájemné domluvě s rodinou, organizují návštěvy domovů dětí, což poskytuje pedagogovi možnost seznámit se s dítětem a jeho rodinou v domácím prostředí.

Výchova a vzdělávání malých dětí představuje velmi náročný úkol, mateřské školy však na něj nemusí zůstat samy. Jenom je třeba hledat okolo sebe rodiče, s kterými je možnost spojit síly a společně harmonicky vzdělávat a vychovávat děti. Velmi důležité je zapojit rodiče do tvorby základních a stěžejních dokumentů, ať už jsou to různé projekty či nové náměty do školního vzdělávacího programu. Tato nabídnutá důvěra vede rodiče ke spolurozhodování a pocitu, že se mohou aktivně podílet na úrovni mateřské školy. Důležitým vodítkem jsou pro mateřskou školu i ankety a dotazníky, kde se učitelky mohou dozvědět, co se rodičům nelíbí, jejich názory na různé oblasti školy a jak případně zlepšit práci pro společnou spokojenost.

3.4.2 Komunikace s rodiči, informovanost rodičů

Dnes je všeobecně známá věta, která nám říká, že když se někde něco nedaří, může za to špatná komunikace. To platí dvojnásobně v mateřské škole. Komunikace je výměna informací mezi partnery. Je založena na tom, že učitel nebo rodič vysílá nějakou zprávu a partner zprávu přijímá. Jedním z předpokladů komunikace je zdravé sebevědomí. Komunikační dovednosti jsou součástí osobního image. Zvládnutí komunikačních dovedností je jedním z předpokladů úspěšné spolupráce s rodinou. Jde o to, aby pedagog vysílal takové slovní či mimoslovní signály, které jsou partnerovi srozumitelné a příjemné. Jde o umění naslouchat, klást správné otázky a důležitá je i neverbální komunikace. Zkušenosti učitelé by si měli také včas uvědomit při kontaktu s rodiči, jaký typ rodiče mají před sebou. Zvláště jaká je míra zájmu o dítě, postoj rodiče k neúspěchu dítěte a také jaký mají vztah rodiče ke škole a k učitelům.

Mateřské školy mají poměrně dost příležitostí ke komunikaci s rodiči. K rychlé informaci o dítěti mohou sloužit každodenní rozhovory při předávání dítěte. Důležitou zásadou je samozřejmě ochrana soukromí a přirozený pedagogický takt. Následují orientační a rodičovské schůzky, které rodičům usnadňují kontakt s učiteli a pomáhají blíže poznat každodenní postupy a získávat cenné informace.

Pokud jsou rodiče natolik pracovně vytíženi, že nemohou udržovat osobní setkání s mateřskou školou, jsou vhodné k udržení kontaktu mezi rodinami a učiteli některé písemné formy komunikace. Přestože písemný styk představuje pouze formální způsob kontaktu s rodinou, může mít i přesto v ojedinělých případech svůj význam. Mezi moderní formy komunikace patří i emailové zprávy, mnoho mateřských škol má také vytvořeny pro komunikaci s rodiči své webové stránky. Pro časově zaneprázdněné rodiče je novou formou komunikace i natáčení videokamerou dítěte během celého dne. Učitelky využívají také fotoaparáty, kde se snaží zachytit děti v nečekaných situacích, které obdivují i jejich rodiče. Mohou tak vyfotit neobvyklou stavbu z různých materiálů, dítě při jídle a výchovné činnosti. Mezi další moderní informační spojení s rodinou patří i vypracování různých brožur a příruček, kde mateřská škola stručně popíše svoji filozofii a obecné informace o programu mateřské školy. Mezi dlouhodobé informátory rodičů patří již tradiční nástěnky, které jsou vizuálním prostředkem a jsou stále velmi oblíbené. Rodiče si na nich

mohou prohlédnout výtvarné práce dětí, přečíst si jídelníček a informují rodiče o pořádaných schůzkách a jiných událostech nebo o denním programu.

Velkým uměním pedagoga (a zároveň ukázkou moudrosti) je vést vzájemnou komunikaci tak, aby měly v závěru obě zúčastněné strany pocit příjemně strávené chvíle a těšily se na další rozhovor.

3.4.3 Spolupráce rodiny s mateřskou školou u nově nastupujících dětí

I dospělý člověk nese každý přechod do jiného zaměstnání jako psychickou zátěž. Proto se nemůžeme divit malému človíčkovi, kterého čeká první den v mateřské škole, že ho prožívá velmi intenzivně. S velkými obavami ho však nese i jeho rodina.

Moderní mateřská škola se tomuto významnému dni, kdy dítě poprvé opustí náruč své maminky, snaží intenzivně věnovat. Úspěšnému vstupu dítěte do mateřské školy však musí pomoci i jeho rodina. Reakce dětí bývají různorodé, ať už je to křik, pláč, agresivní chování i strach spojený s bolestí břicha a zvracením. Rodiče by měli zachovat klidnou hlavu a nesnížit se k podplácení dětí různými dárky, když dítě nebude plakat. I pro přestoupení z rodinného prostředí do mateřské školy je důležité, zda má dítě potřebnou zralost. Velmi dobrou formou spolupráce v tomto ohledu je předání orientačních kritérií zralosti dítěte jeho rodičům. Rodiče by si měli také uvědomit, že není správnou cestou, aby dítě mateřskou školou strašili. Rodiče by měli před nástupem nastartovat proces postupného odpoutávání od matky. Dítě musí díky láskyplné péči k rodičům získat důvěru a tato důvěra se pak postupně šíří i na ostatní lidi, které jsou ve styku s rodiči. Základ získání tohoto pocitu bezpečí je na rodině. Tento krok, kdy se dítě učí odpoutávat od matky, je pro dítě nesmírně důležitý. Odpoutání od matky činí velké problémy dětem, které neměly možnost se na matku spolehnout. Rodiče by měli také vědět, že chtějí-li umožnit dítěti, aby v mateřské škole zvládlo své první odloučení od rodiny, aby bylo úspěšné a přijímané v kolektivu, je třeba ho vést k samostatnosti. V mnoha případech, kdy rodiče sami trpí nejistotou a strachem, mají přemrštěné očekávání od dítěte, jsou právě tyto jejich reakce důvodem negativního startu. (Jeřábková, 1993)

3.4.4 Adaptační program pro děti

V knize *Mateřská škola a životní prostor* mě zaujala tato myšlenka Jeřábkové: **„Přechodu dětí z rodiny do mateřské školy se věnuje poměrně málo pozornosti. Vědci jsou zajedno v tom, že v těchto situacích je potřeba vidět jak pedagogický, tak i psychologický problém. Přechody jako takové bývají charakterizovány nejen jako změny ve vnějším životě jedince, ale i jako významné zásahy, které se dotýkají existence a mohou být provázeny hlubokými lidskými otřesy“** (Jeřábková, 1993, s. 146).

Aby zvykání dítěte na mateřskou školu probíhalo s co nejmenšími obtížemi, vypracovává si kvalitní mateřská škola spolu s nastupujícími rodiči **adaptační plán**. Rozhodně tento přechod z úzkého rodinného prostředí nesmí probíhat náhle. Dítě musí být připravováno postupně, a proto by pro dítě neměl existovat žádný první den. Dítě by mělo mít možnost si vyzkoušet mnoho prvních přípravných dní. Zahrnují se sem kontaktní návštěvy mateřské školy dlouho před tím, než dítě skutečně nastoupí. Před jeho opravdovým vstupem do mateřské školy by mělo dojít

přínejmenším ke čtyřem návštěvám, kdy na dítě působí mnoho dojmů. Dítě vnímá třídu plnou dětí, spoustu hraček, nové dospělé, nezvyklý hluk. Při opakovaných návštěvách má dítě možnost množství těchto podnětů zpracovávat a opravovat. Děti se také mohou kdykoliv do mateřské školy podívat, i neplánovaně, když jdou okolo, pohrát si s dětmi venku na školní zahradě. Nové děti a rodiče jsou zváni na všechny akce pořádané mateřskou školou.

Pro nové rodiče se mohou pořádat informační schůzky, kde je velmi důležité přesvědčit rodiče o nutnosti spolupráce s mateřskou školou. *„Bez spolupráce rodiny s mateřskou školou by mohlo dojít i k částečnému odcizení dítěte od jemu blízkého rodinného prostředí. Jelikož dítě předškolního věku není schopno dlouho překonávat konflikty z tohoto plynoucí, mohlo by to vést k problémům osobního vývoje“* (Jeřábková, 1993, s.177). Rodiče musí být v tomto smyslu kooperace s mateřskou školou bezpodmínečně informováni a zároveň i poučeni, jak dětem přechod do nového prostředí usnadnit. Mohou použít obrázkových knih z prostředí mateřské školy, začínat rozhovory o mateřské škole a mluvit o ní pozitivně.

Dalšími pomáhajícími kroky, které mateřské školy mohou nabídnout jsou Dny otevřených dveří, při kterých si děti mohou celou školu prohlédnout a podívat se na své kamarády, co se v mateřské škole učí. Pro nově nastupující děti je pak i velmi důležitá možnost přítomnosti rodičů do doby než získají důvěru a pocit bezpečí.

Adaptační programy tak pomáhají k hladkému přechodu z rodiny do mateřské školy. Výsledkem je pak pocit klidu dítěte při nástupu do prostředí, které již dobře zná.

Praktická část

4. Vlastní pojetí spolupráce s rodinou, vycházející z dlouholeté praxe

V této praktické části využiji svých dlouholetých zkušeností, které se budou týkat především oblasti spolupráce rodiny a školy. Vše, o čem budu psát, jsou moje osobní poznatky, prožitky, zkušenosti a zážitky a samozřejmě i vzpomínky, které jsem nashromáždila jako učitelka mateřské školy a v posledních čtyřech letech i jako její ředitelka. Jde o návody, rady a ukázky z praxe, jak se spolupráce rodiny a školy může dařit i na malé vesnické mateřské škole a co je třeba udělat pro to, aby rostla i prestiž školy.

4.1 Mateřská škola Nová Ves se představuje

Převážnou část zkušeností s aktivní spoluprací rodiny a školy jsem načerpala právě v této vesnické mateřské škole Nová Ves, která se nalézá asi 8 kilometrů od města České Budějovice. Mateřská škola prošla velkými vnitřními i vnějšími stavebními úpravami a stala se z ní mateřská škola, která je chloubou rodičů i dětí.

Její velkou výhodou je blízkost nádherné přírody a lesa, kde děti mohou poznávat svět. Neobtěžuje nás zde hluk ani dopravní ruch. Mateřská škola sídlí v budově rodinného, jednopatrového domu. I tato budova je pro děti velkou výhodou, protože na děti působí jako jejich rodinný dům a cítí se tu jako doma. Škola je jednotřídní, hrají si tu děti od tří do sedmi let. Máme kapacitu 28 dětí a trápí nás samozřejmě malé prostory pro tento počet dětí.

Součástí objektu je školní jídelna, ve které se vaří i pro místní důchodce. Svou bezprostřední blízkostí je milým zpestřením života dětí.

Mateřská škola má velkou zahradu, která je jako stvořená pro spolupráci rodiny a školy. Po celý rok je svědkem neuvěřitelných programů pro rodiče a děti. Spolu s dětmi se snažíme vytvořit si svými (i netradičními) výtvarnými pracemi útulné a barevné prostředí, do kterého chodí rádi jak děti, tak i jejich rodiče.

4.2 Vlastní zkušenosti se spoluprací rodiny a školy po revoluci

Mateřské školy brzy pochopily, že jejich dobře fungující spolupráce s rodinou je stěžejní plachtou na cestě k novým objevům.

Důležitost rodiny si uvědomila i naše Mateřská škola Nová Ves a vypracovala si svůj školní vzdělávací program, který je celý založen právě na spoluprací rodiny a školy. Využila jsem k tomu polohy mateřské školy, která sídlí na malé vesnici a je jako stvořená pro spolupráci s rodinou, protože zde ještě stále platí rčení, že vesnice má držet pohromadě. A to v naší mateřské škole opravdu platí.

Vizí našeho školního vzdělávacího programu je: *„Esteticky vybavená škola plná pohody a zájmu rodičů podílet se na programu, činnosti školy a jejím rozvoji. Mateřská škola a rodič jako rovnocenný partner. Spolu s rodinou budeme usilovat o navrácení lidových zvyků tam, kam hlavně patří, a to je na vesnici.“*

Podle tohoto skvělého, a nám na míru vytvořeného školního vzdělávacího programu, pracuji již čtvrtým rokem. Těchto pozoruhodných, pozitivních a praxí ověřených zkušeností využiji v této praktické části.

Na začátku budování spolupráce jsem dobře věděla, že úspěšný a bezproblémový chod mateřské školy závisí z velké části na navázání co nejsilnějších provazů s rodiči. Z mé zkušenosti pak chci říci, že první navazující nit by měla dát téměř vždycky mateřská škola, a tak veškerá první iniciativa v navazování spolupráce s rodiči byla vždy od nás.

Musím přiznat, že spolupráce s rodiči se někdy neobejde bez přemlouvání a přesvědčování, ne vždy se podaří zapojit všechny rodiče. Každým rokem se také může situace měnit s nástupem nových rodičů. Dobrou zkušenost mám s osobním pozváním každého rodiče a vlastnoručně vyrobenou pozvánkou a předanou dítětem. Výsledkem této spolupráce je pak zástup nadšených rodičů, kteří se chtějí zapojit do odpočinkového, vymyšleného programu, který je plný legrace a smíchu. Rodiče sami pak mohou vstupovat do her svých dětí a spolupodílet se na plánování programu. Rodiče musí mít pocit, že oni jsou ti nejdůležitější, mateřská škola hraje roli doprovodu na cestě, kde se dítě rozhodne, jakou cestu si zvolí.

Začátky navazování kontaktů s rodinou v naší mateřské škole byly velmi pomalé, začínaly jako malý pramínek vody, postupně tento pramínek sílil v pramen a nyní je z něho obrovský proud až vodopád.

V následujících podkapitolách uvedu konkrétní příklady spolupráce s rodinou z naší mateřské školy v Nové Vsi. **Spolupráce s rodinou probíhá v různých rovinách:**

- **v oblasti výchovy**
- **v oblasti finanční**
- **v oblasti diagnostiky**
- **v oblasti vzdělávání**
- **v oblasti partnerských vztahů**

4.3 Spolupracujeme s rodinou v oblasti výchovy

Tato spolupráce je velmi problémová a vůbec nemohu bohužel potvrdit, že je jednotná. Úplně jiné výchovné postupy se užívají v mateřské škole, kde používáme efektivní komunikační dovednosti a postupy, a jiné v domácím prostředí. U lidí na vesnici stále ještě hrají první housle tresty a zveličené pochvaly a odměny za činnost dítěte. Mnoho rodičů, také stále ještě přehlíží dětskou hru a považuje ji za bezvýznamnou. Těmto rodičům se snažíme význam hry při každodenním setkávání příležitostně vysvětlit.

Aby rodiče získali nové metody výchovy a prvky efektivní komunikace, mají možnost každý den vstupovat do mateřské školy a pozorovat naši práci a hlavně naše reakce na chování dětí a jejich řešení. To je pro rodiče ta nejrychlejší cesta k získávání poznatků nového způsobu výchovy. Velký zájem je také o půjčování videozáznamů z průběhu dne v mateřské škole, kde mají možnost pozorovat nejenom své dítě, ale i práci učitelky a hlavně její komunikaci s dítětem. Část videozáznamů nám natáčí pan školník, často se do natáčení zapojují i rodiče a učitelky. Velmi vhodnou formou pro zhlédnutí nových metod práce jsou také „Dny otevřených dveří“, ale tím nemyslím, že jsou jindy dveře pro rodiče zavřené. V těchto dnech

bývají přítomny obě paní učitelky a intenzivně se rodičům věnují, odpovídají bezprostředně na dotazy a přímo rodiče upozorňují na nové metody výchovy.

Do mateřské školy přichází velké množství rodičů. Někteří jsou sympatičtí, někteří jsou věčně nespokojení, někteří mají stále špatnou náladu a s některými rodiči je zase naopak perfektní spolupráce. U jiných rodičů se nám vůbec nelíbí jejich výchovné metody a máme k jejich výchově spoustu výhrad. Mnohokrát jsme ovlivněni tím, jaký máme pohled na dítě. Mnohdy si myslíme, že rodiče děti nevedou dobře, že mu škodí, že je k ničemu nevedou a špatně vychovávají. Jsme pak v těžké pozici. Stojíme jakoby na straně dítěte, ale naším cílem je co nejdříve rodičům ukázat, že takhle se dítě nevychová. Pokud však rodičům chceme doporučit nové metody výchovy, musíme k těmto rodičům nejdříve zaujmout postoj, který je bude přijímat, a to bez kritiky a osobního hodnocení. Všechny typy rodičů potřebují slyšet podporu a povzbuzení, optimistický pohled na svoje dítě, bez negativních hodnocení a spíše ujištění, že postupně dítě všechno zvládne. Snažíme se nevytvářet si ve svém podvědomí značkování dětí. Taková značka pak může dokonale uzavřít cestu ke spolupráci. Dáváme si velký pozor na použití slova „nevychovaný“, toto slovo má totiž kouzelnou negativní moc, zažene rodiče do bojovného a obranného postavení. Rozhodně nerozproudí spolupráci ve výchově, ale naopak ji úplně zastaví. Naprosto zničí veškeré cesty, jak dítěti pomoci.

Velké problémy s rodiči máme s vhodností používání trestů. Rodiče seznamujeme s tím, že se v naší mateřské škole tresty nepoužívají, vedeme děti k vědomému snažení o nápravu toho, co i nechtěně udělaly a hlavně podporujeme jejich spoluúčast a podíl při řešení. Stane se, že při návštěvě rodiče dítě při nalívání čaje trochu vylije na stůl. Rodič se chce zlobit, ale hned vidí reakci učitelky, která to přejde v klidu s tím, že se nic nestalo. Dítě si dojde bez řečí pro hadřík a samo napraví to, co udělalo. Pro rodiče to je velmi poučná situace. Vysvětlujeme jim, že se takto dá řešit mnoho jiných situací, v klidu, bez křiku. Jindy se před rodiči perou dvě děti o hračku a i zde mohou ihned pozorovat řešení učitelky: *„Děti pojd'te sem, musíme se domluvit, moc mi vadí, když se děti perou, domluvili jsme si tady pravidla, že se nebudeme prát o hračky, tak si rozmyslete, co s tím budete dělat?“* Tohle jsou pro rodiče moc dobré zkušenosti, které mohou využívat i doma.

Ale jak se řeší problémy a různé výchovné situace doma? Z vyprávění dětí v komunitním kruhu na téma: „Co se stane, když něco provedu“, děti většinou odpovídají: „Maminka mě bije, nesmím jít ven, nesmím se dívat na televizi a křičí na mě.“ Zde právě vidím velkou neprovázanost a nejednotnost, ač se snažíme sebevíc. Tresty stále stojí u dnešních mladých rodičů v popředí. Odpovědí na radu, jak řešit výchovu dítěte jinak než trestáním, slyšíme často tyto odpovědi: „Mě taky řezali a jaký ze mě vyrostl slušný člověk.“

A co odměny? S těmi máme také velké starosti. Rodičům vysvětlujeme jejich stejně velké nebezpečí jako u trestů. Odměnami může rodič s dítětem manipulovat, dítě pak bez odměny nechce nic dělat. Navíc odměnou se snižuje vlastní prožitek z práce. Snažíme se proto, aby dítě mělo samo radost z toho, že se mu něco povedlo. Je to velmi složitý moment, protože děti tohoto věku se neustále dotazují, jestli mají obrázek nejhezčí nebo jestli postavily hezkou věc. Odpovídáme: „Je nejdůležitější,

aby ty jsi měl hezký pocit a radost z obrázku, ne to, co se bude líbit mě. Jde o tvoji radost z obrázku, ne o pochvalu. Klidně se pochval sám.“

Rodičům radíme, že odměny a tresty působí na vnější chování dítěte, ale my potřebujeme, aby zaplavily vnitřní dušičku dítěte, aby působily dovnitř. Jedině tak můžeme postupně dítě vychovávat, aby se dobře chovalo i v naší nepřítomnosti. Také rodičům vysvětlujeme, že dárky, které kupují k různým příležitostem, nesmí nikdy spojovat s dobrým či špatným chováním dítěte. Problémy mají rodiče i s pochvalami. Je dobré děti za všechno pořád chválit? I o pozitivních dopadech pochval jsou pochybnosti.

Pro tyto zajímavé výchovné otázky pořádáme v mateřské škole odpolední setkání, kdy zveme odborníky z pedagogicko-psychologické poradny a rodiče mají možnost dozvědět se odpovědi na ty nejžádanější dotazy. Výchovnými problémy se samozřejmě zabýváme vždy, když nastanou. U některých dětí je to velmi často, u jiných zřídka. Na toto téma hovoříme také na třídních schůzkách, máme vyhrazeny konzultační hodiny a v případě důležitosti řešíme problém ihned.

Mateřská škola má malou, ale velmi poučnou, nabídku knih s problematikou výchovy. Rodiče si mohou vybírat a půjčovat některé knihy. Máme například knihu od Pavla Kopřivy „Respektovat a být respektován“, která má u rodičů velký ohlas. Velmi oblíbenou je také kniha od J. Prekopové „Malý tyran“ a „Děti jsou hosté, kteří hledají cestu“. Samozřejmě máme i knihy od Zdeňka Matějčka „Po dobrém, nebo po zlém“, „Co, kdy a jak ve výchově dětí“, anebo si rodiče rádi půjčují knihu od Heleny Chvátalové „Malá povzbuzení pro mámy a táty“. S tímto vzděláváním rodičů prostřednictvím knih máme velmi dobré zkušenosti. Knihy jsou poměrně drahou záležitostí, a tak je mateřská škola zakoupí ze školného, čímž jsou pak k dispozici všem, kteří o ně projeví zájem. Někdy jsme dokonce svědky rozvinuté debaty a tvůrčí výměny názorů nad obsahem knihy s výchovným zaměřením a musím přiznat, že z toho máme upřímnou radost. Rodiče si mohou sami přečíst a sami se ujistit, že nové přístupy k dětem se skutečně používají a mají tak daleko větší touhu si je na dětech vyzkoušet. Potřebují k tomu jen trochu povzbuzení.

Nemohu říci, že by dnešní mladé rodiny neměly zájem o výchovu svých dětí, jak se to v mnoha publikacích píše. Aspoň toho nejsem svědkem v našem okolí. U rodičů, kteří si vybrali naši mateřskou školu, dokonce vidím velký zájem o změnu přístupu k výchově. Jen někteří nevědí, jak na to. Je jim třeba umět v pravý okamžik podat pomocnou ruku, ve formě rady, knihy, chvílky popovídání. Vidím na rodičích, že mají touhu své dítě vychovávat lépe a zkusit nové metody k jeho prospěchu. Zažíváme i okamžiky radosti, kdy za námi přiběhne maminka a volá: „Ono to paní ředitelko funguje, už se u nás doma nemusí při výchově tolik křičet.“ To pak mám obrovskou radost, i z těchto malých výchovných vítězství.

Naši rodiče již pochopili, že je nechceme vychovávat nebo kritizovat, ale že jsme tady proto, abychom s dítětem v čase, kdy nám ho rodiče svěřili do péče, pracovali citlivě a zodpovědně rozvíjeli jeho vrozené potenciality. Rodiče by měli v tomto duchu pak pokračovat i doma.

4.3.1 Oblast výchovy ke zdravé výživě

Předcházení konfliktů s dětmi a rodiči v oblasti výživy je pro nás velmi aktuální. Stejně jako doma, i u nás v mateřské škole platí jasně stanovená pravidla. Rozdat tedy dětem jídlo a chtít, aby všem stejně chutnalo, je nereálné. Proto od rodičů nečekáme pouze pochvalné reakce, ale samozřejmě k nim patří i stížnosti. Z domácího prostředí znají některé děti pouze hranolky, oplatky a párky v rohlíku a tady pak nastává pro mateřskou školu velmi obtížný úkol. Seznamujeme je s tím, co je to pomazánka, polévka či zeleninový salát. I na tomto stravovacím poli se snažíme, aby konfliktů bylo co nejméně a nejlépe jim raději předcházet. Mnoho rodičů po nás chce, aby dítě jedlo všechno s chutí, přestože je tomu doma nenaučili a my učitelky zase vysvětlujeme rodičům, že naše mateřská škola zásadně do jídla děti nenutí a také je nekrmí. K otázkám jídla tedy přistupujeme rozumně, nenásilně, po domluvě s rodiči.

Prvním krokem je dobrovolné vyplnění dotazníku, kde zjišťujeme, jaké potraviny má dítě rádo a které vůbec nejlépe. Dále je pro nás důležité zjistit, zda má dítě rádo zeleninu a ovoce a jestli není na některou potravinu alergické. Tu mu samozřejmě nebudeme podávat. Někdy si rodiče kvůli obezitě dítěte nepřejí, aby si přidávalo. Všechna přání plníme a respektujeme.

Velmi důležitým pravidlem je, že pokud dítě jídlo nechce, neříká to nahlas a řešíme to vždy pouze vzájemně a hlavně potichu. Rodiče velmi zajímá, jak probíhal stravovací den u jejich dítěte, někdy dochází k oboustranným překvapením. Někdy se rodič diví, že dítě snědlo s chutí to, nač není zvyklé, jindy, že zde jejich dítě patří k bezproblémovým strávníkům, zatím co doma tomu tak není.

S rodinou spolupracujeme i v oblasti sebeobsluhy. Některé děti ještě drží špatně lžičku nebo příbor, některé velmi nečistě stolují. Zde máme dobrou zkušenost s barevnými ubrusy, které jsou tak motivující, že děti samy usilují o čistý stůl. Někteří rodiče mají strach z toho, že jejich dítě pomalu jí. I těmto rodičům dodáváme klid, že respektujeme tempo dítěte a jeho schopnosti, bez ponižování a nálepkování typu: „Ty jsi ale louda“. Dítě má u nás právo se dle svých možností v klidu najíst.

Při seznamování s novými druhy pomazánek, ovoce a zeleniny, nám slouží průběžná svačina. Ta nabízí dětem možnost samostatně si vybrat dobu svačiny, rozhodnout se, zda si chleba namažu pomazánkou či ho sním suchý, jakým druhem zeleniny si ho ozdobím, tvořivosti se meze nekladou. Dítě si samo nalije mléko nebo čaj. A výsledky jsou ohromující. Děti se předhánějí ve výzdobě zeleninou a mají radost ze svého rozhodnutí a tvořivých nápadů. Zelenina je tak úplně všechna snědena. Podobně se připravují ovocné mísy. Z tohoto výsledku mají velkou radost i rodiče a spokojenost je na světě. Velmi dobrou zkušenost máme v teplých ročních obdobích i s konzumováním ovoce a zeleniny na venkovní terase, odkud si děti rovnou odcházejí hrát.

Při obědě si mají děti právo rozhodnout, kolik jídla chtějí mít na talíři a jaké nechtějí vůbec. Výsledkem je pak často rozhodnutí, že přeci jenom neoblíbenou potravinu ochutnají a nakonec si jdou ještě přidat. Zde se ale snažíme vyhovět přání rodičů dětí, které trpí obezitou a dáváme pozor, aby si nechodilo přidávat neúměrně.

Velmi pěknou formou spolupráce s rodinou je vzájemná výměna receptů, kde nacházíme navzájem inspiraci pro zdravou kuchyni. Děti mají za úkol vyžádat si od maminky recept na jídlo, které mají doma nejraději a ten pak vyzkoušíme ve škole. Pro dítě je také inspirující, pokud dokáže paní kuchařka s pomocí rodičů recepty pěkně a zajímavě nazvat, například „čertíkova pomazánka“ či „svačtinový motýl“. Mohu dosvědčit, že dobře zvolený název pokrmu může vyburcovat dítě k ochutnání.

Občas se stane, že má některé dítě dodržovat dietu. I těmto dětem se snažíme vyjít vstříc. Záleží jen na paní kuchařce. Rozhodně tyto děti kvůli dietě neodmítáme. Vždy jsme tento problém vyřešili. Šlo jen o spolupráci učitelky, kuchařky a rodiny. Hlíдалy se například tuky kvůli cholesterolu. Dítě v tomto případě dostalo například místo smaženého filé pouze dušené atd.

Občas jsme se setkali i s maminkami, které měly časté připomínky k jídelníčku. Takové mamince vůbec neškodí dát malou část oběda ochutnat, aby zjistila, že tak dobré jídlo často není schopna uvařit ani ona sama. Tím si uvědomí, že platí výborné jídlo, které by stálo za to dojídat. Někdy je v této oblasti spolupráce důležité, nedávat dítěti, které ve školce nejedlo, po příchodu domů jiné pamlsky na dojedení. Velkou formou spolupráce je rodičovské vysvětlení dítěti, že se ve škole vaří dobře a že se mělo najíst tam.

Stravování je pro nás velmi důležité, záleží nám na spokojenosti rodičů i dětí. Podařilo se nám, že děti jedí v pohodě, beze strachu a bez zbytečných stresů, které ještě donedávna na mateřských školách bývaly. Osvědčilo se u nás i pravidlo, že si při jídle můžeme potichu povídat, ne však samozřejmě s plnou pusou. Všimla jsem si, že toto pravidlo pomáhá při konzumaci nových potravin nebo u dětí, které jí méně. Dítě si povídá a mnohem častěji ochutná to, co by jinak nedalo do pusy. Naši rodiče vědí, že jsme tolerantní, když dítě některé jídlo odmítá. Podařilo se nám, že rodiče kuchyni mateřské školy považují za partnera. Vychováváme děti k odpovědnosti za svoje návyky a děti vědí, že rozhodují o množství jídla na talíři.

S rodiči máme v oblasti výživy bezproblémovou spolupráci a vždycky se nějak ke spokojenosti všech domluvíme. Náš společný cíl je přeci zdravé, spokojené a šťastné dítě.

4.4 Spolupracujeme s rodinou v oblasti finanční

I v této oblasti spolupráce má naše mateřská škola dobré zkušenosti. Na začátku každého nového školního roku se nám sami hlásí rodiče k finanční spolupráci při zkrášlení a vybavování školy. Není jich mnoho, ale při první schůzce, kdy rodiče vyplňují jednoduchý dotazník, kde je i dotaz na možnost případného sponzoringu, se jich vždy pár objeví. Cíleným poskytováním darů mateřské škole tak firma komunikuje i s veřejností. Má to výhody pro obě strany. Mateřská škola má možnost vylepšit svoje prostředí a firma se tak zviditelní a zapíše se dobrým jménem do povědomí vesnice.

Máme výborné zkušenosti s rodiči, kteří ovládají různá řemesla. Ochotný řemeslník je v naší mateřské škole vždy vítán. Vynikající zkušenost máme s tatínky truhláři, kteří nám vyrábějí dveře pouze za cenu materiálu. Vstupní dveře jsme dostali celé jako sponzorský dar. Letos dostane mateřská škola darem na školní

zahradu nový dřevěný domeček pro hry dětí, který nám zhotoví právě šikovný truhlář z řad rodičů. Bohatou zkušenost máme také s financováním koberců a pokládkou nového lina. Velkou podporu máme každý rok u jakékoliv řemeslné práce. Rodiče se angažují vždy zdarma a že je těch řemeslnických prací během roku opravdu hodně, asi není třeba popisovat. Někdy se najde finanční pomoc při zhotovení revizních zpráv, někdy při opravách plynového kotle. Jindy zase rodič zajistí nový písek pro hry dětí v pískovišti.

Před Vánocemi se najdou rodiče, kteří věnují mateřské škole přímo určitou finanční částku a za tu pak děti dostávají pěkné dárky. Někdy rodič věnuje stokorunu, u jiných se částky pohybují v oblasti několika tisícikorun.

Ve všech případech nezapomínáme na viditelné poděkování, pokud možno i veřejně při setkání rodičů. Rodič by měl vždy vědět, za co se jeho peníze utratily. Využíváme webových stránek, brožurek i školního časopisu, kde si mohou rodiče i ostatní lidé přečíst, na jaké účely se peníze věnovaly a co se za ně koupilo pro děti. Hlavně ale vždy nesmí chybět poděkování na nástěnce, aby si ho mohli přečíst všichni rodiče v mateřské škole.

4.4.1 Pomoc rodičů mateřské škole

Mateřskou školu navštěvuje také mnoho rodičů, kteří nám neposkytují přímé finanční prostředky, ale využívají mnoha jiných možností, jak pomoci mateřské škole. I tyto formy pomoci jsou pro nás velmi důležité. Někteří nosí do mateřské školy role barevných papírů a kartony na malování, jiní zase třeba lepidla, pastelky, nůžky, modurit a mnoho jiného kancelářského materiálu. Často přinášejí děti do mateřské školy i dětské časopisy, různé omalovánky a obrázky na vystřihování. Můžeme se tak velmi intenzivně věnovat novým výtvarným technikám, protože samozřejmě nemáme neomezené finanční prostředky. Ušetřené peníze můžeme díky rodičům využít na nové druhy výtvarných potřeb, jako jsou gelové pastelky, samotvrdnoucí hmoty, válečky na malování a terapeutické štětce.

Na začátku školního roku se rodiče na třídní schůzce domluvili, že budou mateřskou školu zásobovat hygienickými potřebami. Každé dítě přineslo velkou tašku s toaletním papírem, papírovými kapesníky, pastami na čištění zubů a tekutým mýdlem. Musím přiznat, že tato iniciativa, která přišla ze strany rodičů, velmi napomohla finančnímu rozpočtu mateřské školy a ušetřené peníze můžeme dle potřeby věnovat na vybavení mateřské školy.

Jiné maminky s chutí obstarávají veškeré krejčovské práce, šijí záclony, ubrusy, zašívají padák, opravují ručníky a šijí šátečky na cvičení. Další maminky mají radost, když mohou donést různý zbytkový materiál, například kousky barevných látek a klubíček, chemlonu nebo vlny, různé provázky, mašle, stužky, gumy a knoflíky. To se potom vytváří nádherné loutky a látkové obrázky, které jsou chloubou mateřské školy! Když maminky vidí výsledky prací z jejich materiálu, mají o to větší chuť nosit další domácí poklady. Samy nám také často nosí různé časopisy, ve kterých našly, co bychom mohli s dětmi zkusit vyrobit a dokonce nám pomáhají vymýšlet nové a nápadité loutky, obrázky a nejrůznější předměty. Společná radost se nám opravdu moc daří.

Třetím rokem máme také moc důležitou spolupráci s tatínkem, který nám zajišťuje veškeré ozvučení na akcích mateřské školy. Na začátku školního roku pořádá v hostinci pro rodiče a děti ve spolupráci s mateřskou školou Karaoke, kde se všichni máme možnost seznámit. Při vánočních koledách venku nám připravuje celou zvukovou aparaturu a sborový mikrofon, takže jsou naše krásné, zpívané a hrané koledy na varhany a housle slyšet do širokého okolí. Další spolupráce s tímto tatínkem probíhá v tělocvičně při rozloučení s předškoláky, kam kromě ozvučení sálu umisťuje i projekční plátno, na kterém si rodiče prohlížejí společné fotky z celého školního roku. Tento tatínek nám také veškeré akce natáčí videokamerou a sestřihává. Má můj velký obdiv, protože si samozřejmě na tato natáčení bere dovolenou. Mateřská škola tak získává na velmi dynamicky, skoro profesionálně, sestřihávaných DVD vzpomínky z celého roku. Tatínek tak umožňuje všem rodičům, které nemohou kvůli svému pracovnímu vytížení všechno navštívit, vidět své děti při krásných prožitcích a získat tak o nás dobré mínění a pocit, že si vybrali aktivní mateřskou školu. Tato DVD, kde jsou zachyceny děti při karnevalu, drakiádě, čarodějnicích, chození po vsi jako Tři králové, vítání občánků a vánočního vystupování u stromečku, zůstanou pro děti a rodiče nádhernou vzpomínkou na neopakovatelné chvíle v mateřské škole.

Velmi si ceníme spolupráce i v oblasti hudebního doprovodu rodičů na varhany a housle při veřejném vystoupení u vánočního stromu. Pro děti se tak stává za doprovodu těchto nástrojů vystoupení něčím úplně novým a podporuje to jejich touhu zpívat a recitovat na veřejnosti.

I v péči o školní zahradu nacházíme velkou pomoc od mnoha nadšených rodičů. Mateřská škola vlastní rozsáhlou travnatou školní zahradu. Vždy se najde ochotný rodič, který tuto rozlehlou plochu zdarma poseče. Na zahradě je mnoho ovocných stromů, které jsou také v péči rodičů. Prořezávají je, některé stromy kácí a vysazují nové. Rodiče na brigádách natírají novými barevnými nátěry zahradní vybavení, obnovují dřevěné pískoviště a hrabou listí. O předzahrádku se starají maminky, které nám často přinášejí nové sazeničky, které se na jejich zahrádku už nevejdou. Tatínkové zajišťují výměnu písku a v současné době budují dopadové plochy pod houpačkami a průlezkami podle nových bezpečnostních předpisů. Letos rodiče vymysleli, že postaví další část plotu a vybudují pro děti na školní zahradě velký barevný dřevěný vlak, kterým budeme jezdit na výlety do okolí.

Zní to jako pohádka? Ne. To je výsledek dobrého postupu při navazování kontaktů s rodiči. Umíme strhnout rodiče k činnosti, umíme jim vysvětlit, že je to jejich chloubka, jejich vesnická mateřská škola. A ještě po letech se ponese: „Tehle dřevěný domeček, ten vyráběl přece pan....“ Určitě nelitujeme času. Na závěr těchto venkovních úprav vezmeme do ruky kytaru, opečeme párky a stmelíme rodiče i děti, aby příště zase přišli. A těm co nepřišli, aby se doneslo, že to stálo za to!

Mateřská škola vzhledem ke stavu budovy každým rokem prochází stavebními úpravami. I zde můžeme počítat s pomocí v úklidu s mnoha rodiči. Najdou se i rodiče, kteří pomáhají s malováním tříd. Pomoc přichází i při zkrášlování útulnosti mateřské školy. Máme zkušenost s výtvarně nadanou maminkou, která vytvořila pro děti velký polystyrénový strom, na kterém podle ročního období

měníme doplňky. Od jiné maminky zase zdobí umývárnu velký obrázek krčka s hřebenem a zrcátkem, zatímco nahoře v ložnici visí stylově obrázek krčka v posteli.

Jindy rodiče přinesou velká balení džusů pro děti na výlet, párky na opékání, odměny pro sportovní soutěže, různé obrázky, časopisy. Děti nám rádi nosí i hračky, které jsou téměř nepoužité a mají radost, že se ještě využijí. Dostali jsme různé sportovní vybavení, tříkolky, odrážedla i starší kola. I zde se setkáváme s ohromnou pomocí, většinou z řad tatínků. Ti nám tyto dopravní prostředky opravují, stejně tak většinu poškozených hraček, které nám pak ještě dlouhou dobu dělají radost.

Zkrátka tahle vesnická mateřská škola je jedna velká rodina. Moc nás těší, že nás rádi navštěvují i rodiče, kteří za sebou dveře své mateřské školy zavřeli již dávno. Pro tyto rodiče a děti navždy zůstává mateřská škola místem, kam se rádi vracejí a alespoň na chvíli si popovídají se svojí paní učitelkou, na kterou pak mají báječné vzpomínky. Spolupráce se neustále rozvíjí i s těmito rodiči a dětmi a i nadále se účastní akcí mateřské školy, zvláště těch venkovních na školní zahradě. Tam už některé děti nemůžeme ani poznat, jsou z nich opravdové velké slečny a velcí kluci.

4.5 Spolupracujeme s rodinou v oblasti diagnostiky

Z oblasti diagnostiky jsem si vybrala školní zralost, se kterou máme bohaté zkušenosti a oblast řeči, kterou považuji za velmi důležitou. S diagnostikou nadaného dítěte jsem se ještě nikdy neměla možnost setkat. Rovněž nemám žádné praktické zkušenosti s integrací dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami.

4.5.1 Oblast školní zralosti

Mateřská škola připravuje nejen děti, ale i jejich rodiče na to, co se bude dít při zápisu do základní školy. Dítě připravujeme tak, aby se na zápis těšilo, bylo všestranně připraveno a odcházelo z něj s dobrým pocitem. Rodiče upozorňujeme, že nesmí dopustit, aby došlo k negativním zážitkům, které mohou hned v počátku ovlivnit vztah dítěte ke škole. Tím se může stát situace, kdy dítě nenaplní u zápisu očekávání svých rodičů nebo prarodičů. Někteří rodiče své dítě kárají, že neukázalo všechno, co dokáže. Máme zkušenosti, že se pak maminka zlobí nejen na dítě, ale i na mateřskou školu a ptá se, co tam s dítětem vlastně dělají, když u zápisu „selhalo“. Naštěstí s tímto případem se setkáváme velmi zřídka. Jde o rodiny, které záměrně nenavázaly spolupráci s mateřskou školou. Proto i tuto oblast spolupráce rodiny a školy považujeme za nesmírně důležitou.

S dětmi, které odcházejí k zápisu, chodíme do základní školy na návštěvy. Mají tak možnost se seznámit s budoucím prostředím i se svojí paní učitelkou. Paní učitelka ze základní školy, kam většina dětí chodí k zápisu, se zase chodí seznámit s dětmi, které odcházejí z mateřské školy. Učitelka, která bude s dětmi pracovat v první třídě, tak má možnost poznávat děti v jejich bezpečném prostředí, protože někdy se u zápisu stává, že se dítě v novém prostředí necítí důvěřivě. Zápis tak není pro učitelku jediným rozhodujícím faktorem školní zralosti. K zápisu do základní školy pak chodíme obě paní učitelky, abychom mohly dodávat dětem sebedůvěru.

Kolem prosince navazujeme spolupráci se základní školou a se souhlasem rodiny provádíme Jiráskovu modifikaci Kernova testu školní zralosti, kdy dítě kreslí postavu pána, podle své představy, napodobuje psací písmo podle předlohy a

obkresluje skupinu teček podle předlohy. I tímto testem poměrně dobře zjišťujeme školní zralost dítěte a můžeme tak účinně spolupracovat s rodinou prostřednictvím upozorněním na některé neznalosti. Velkým pomocníkem jsou pro nás, rodinu a školu dětská portfolia, která někdy rozhodnou v konečném názoru.

Někdy se názory rodiny a mateřské školy, zda je dítě na první třídu zralé či ne, velmi liší. V tomto případě doporučujeme rady odborníků nebo vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, k oboustranné spokojenosti a ujištění o správnosti názoru.

Pro rodiče dětí, které opouštějí mateřskou školu, pravidelně připravujeme dotazníky, kde zjišťujeme spokojenost se spoluprací rodiny a školy a jaké jiné novinky by si rodiče představovali. Rodiče z této skupiny dětí nemají potřebu zastírat některé nedostatky školy, protože nemají obavy, že by se jejich kritika nějak odrazila v péči o jejich dítě. Tyto dotazníky jsou pro nás moc důležité a pomáhají nám ve zlepšování úrovně mateřské školy.

Odklad školní docházky je bezesporu důležité rozhodnutí. Vždy ho zvažujeme a rodičům vysvětlujeme, že další rok v mateřské škole může dítěti dokonce ublížit. Rodiče musí vědět, že pro dítě může být tento rok nadměrně nezajímavý a stejně tak se pak může o rok později nudit i ve škole. Máme také ale samozřejmě zkušenost, že odkladem školní docházky získalo dítě velkou šanci, dohnalo, co mu scházelo, získalo nové dovednosti a doznělo.

Rodiče seznamujeme, že pokud dítě bude muset zůstat v mateřské škole ještě jeden rok, nabídneme předškolákům speciální výukové bloky, které zahrnují prvky grafomotoriky, rozvoje matematických schopností, jazykové hry, sociální dovednosti, trénink koncentrace a řadu jiných důležitých dovedností. Rodiče však vědí, že předškolní příprava v mateřské škole není napodobenina opravdové školy, vždy je zachována hravá, zábavná forma, která předškoláky zajímá a je pro ně atraktivní. Rodiče těchto odkladových dětí k nám mají důvěru a my pak na základě zprávy od psychologa s dětmi individuálně pracujeme a můžeme se tak zaměřit na problém, který způsobil odklad školní docházky.

Zde je absolutně nutná spolupráce s rodiči. Jde o jednotné působení na dítě, při kterém nesmí dítě zažívat pocit neúspěchu. Pro mateřskou školu má velký význam i informace, jaké má dítě rodinné zázemí. Způsob, jak je dítě vedeno doma a jaké tam má postavení, ovlivní chování a jednání dítěte. Důležitou informací je i jak se dítě chová v rodinném prostředí, jak tráví volný čas, jaké má záliby, jestli pomáhá v rodině a jestli má sourozence. Také výchovný styl rodiny se odráží v projevech dítěte. Na základě těchto informací pak na dítě klademe pouze takové požadavky, které jsou pro něj přiměřené, odpovídají jeho věku i zdravotnímu stavu, jsou rozmanité, smysluplné a dítě si může vychutnat pocit úspěchu.

Naším cílem je společně s rodinou pomoci dětem, aby jejich školní start byl co nejlepší, aby se nová etapa života co nejvíce povedla a byla pro dítě radostnou a úspěšnou životní cestou.

4.5.2 Oblast řeči

Rodiče navštěvující naši mateřskou školu mají stále méně času na sebe i na své děti a klidné chvíle jako stvořené pro řečový projev dítěte jsou velkou vzácností.

Stále častěji se setkáváme s vadami řeči u mnoha dětí. Proto jsme se rozhodli i v této oblasti navázat co největší spolupráci s rodinou, aby dítě co nejplynuleji přešlo do bezproblémové řeči. Do mateřské školy přichází generace rodičů, která již jen zřídka zažila rodinné výlety do přírody, společné hry nebo klidné podvečerní povídání při svíčke. Mnoho rodičů neumí žádné básničky, písničky a říkadla, nevědí jaké pohádkové knihy dětem číst a jak si s dětmi hrát. Před mateřskou školou ráno přijíždí velké množství aut, a tak odpadá i ranní vyprávění rodičů s dětmi při cestě pěšky do mateřské školy. Uspěchaná doba přináší více nervozity do rodin, a tím samozřejmě vzniká i mnoho řečových vad, jako je koktavost, breptavost nebo ztráta komunikační jistoty. Tady nastupuje mateřská škola, která je ochotná na řečovém vývoji dětí spolupracovat.

Radíme rodičům, že kvalitu výslovnosti lze ovlivnit zejména rozvojem jemné motoriky. Tím je myšleno navlékání korálků, zapínání knoflíků, stavění z kostek, kreslení, malování, modelování a v neposlední řadě i motorika artikulačních orgánů. Rodiče již vědí, že mohou s dítětem doma vyplazovat jazyk, nafukovat tváře, nafukovat míček, olizovat rty, anebo si hrát s oblíbeným „bublifukem“. Mateřská škola tak spolu s rodiči pravidelně zařazuje tato cvičení, která tvoří součást prevence poruch řeči do pravidelného programu. Výsledky na sebe nenechají dlouho čekat.

Řečový projev dítěte se v naší mateřské škole uskutečňuje po celý den. Rodiče vědí, že děti mají neomezenou možnost řečového projevu i při jídle, v šatně, v ložnici, na toaletě, zkrátka kde děti chtějí, tam mohou mluvit. Ticho je v naší mateřské škole výjimkou. Děti velmi rádi hovoří o svých prožitcích, touhách a přáních v přivítacím ranním kruhu, ale i po celý den. Pro nás je opravdovým štěstím, když k nám dítě získalo takovou důvěru, že se nám svěřuje se svými tajnostmi. Je to pro nás velká čest, kterou nesmíme nikdy zradit, protože by se už nemusela nikdy opakovat. Děti velmi rádi vyprávějí zážitky z rodiny, co se chystá, kam pojedou na výlet, co měli k obědu, co dělala maminka a co tatínek. Tyto děti nám tak neplánovaně zprostředkovávají informace o jejich rodině a tím nám dávají možnost lépe poznat dítě i jeho rodinu bez přítomnosti dospělého. Někdy se rodiče diví, co na ně dítě prozradilo. K hezkým řečovým zážitkům s dítětem dochází ve chvílkách v lese, na pasece nebo jen tak v trávě. Zde se srdíčka dětí otvírají dokořán. Děti nás mají rádi, a to je podmínkou řečového projevu.

Velmi přirozenou a oblíbenou činností podporující řeč dítěte jsou i písničky a básničky. Po celý den si v mateřské škole zpíváme oblíbené písničky, přednášíme radostně naučené básničky, které často spojujeme s pohybem. Aby si mohly děti společně s rodiči tyto písničky zpívat a básničky přednášet v domácím prostředí, nabízíme rodičům každý měsíc tyto texty a notové záznamy nakopírované. Novinkou letošního roku jsou všechny písničky, které se děti doposud naučily, anebo se je teprve budou učit, nahrané na kazetu. Tuto kazetu pouštíme rodičům v šatně při oblékání a svlékání. To se setkalo s velkým úspěchem. Pravdou je, že děti nechtějí opustit šatnu.

V řízené činnosti pak společně hledáme na obrázcích slova, která obsahují dohodnutou hlásku, oblíbené je u dětí rýmování a hádanky. Důležitá je pro děti slovní zásoba, a tak doporučujeme rodičům formou psaných listů hry, jak tuto slovní

zásobu v domácím prostředí rozvíjet. Mateřská škola chystá v dalším školním roce jako další formu spolupráce s rodinou školní časopis, kde bychom chtěli právě v oblasti řeči nabízet rodičům nové jazykové hry, hádanky a říkadla procvičující určitou hlásku.

Děti mají rádi obrázkové knihy. Toho jsme využili ve chvílce před spaním, kdy si hrajeme na knihovnu, děti si mohou na lehátko knihu vzít a třeba i s kamarádem si ji prohlížet a mluvit spolu nad obrázky. S tím také seznamujeme rodiče. Spolupracujeme také s prodejcem dětských knih, který v nepravidelných termínech přijíždí do mateřské školy a nabízí velmi obsáhlý výběr dětských knih za velmi přijatelné ceny. I když pro nás tato nabídka znamená zvýšené pracovní úsilí, jsme moc rádi, protože je zde velká spokojenost rodičů a děti tak dostávají kvalitní knihy.

Chvilky před spaním také využíváme k tématickým vyprávěním, například: „Jaké je tvé oblíbené zvířátko?“ Děti na lehátku jsou k vyprávění dobře nalazeny, většinou se nestane, že by někdo nechtěl vyprávět, i když děti mají samozřejmě i tuto možnost. Toto vyprávění občas natáčíme a rodiče mají velký zájem tyto videonahrávky shlédnout. Zhruba jednou za dva měsíce si domluvíme odpoledne pro rodiče, které si chtějí poslechnout své dítě.

Pro rozvoj řeči má nedocenitelný význam divadlo. Někdy zahrají pohádku paní učitelky, jindy samy děti. K dispozici mají velké množství prstových maňásků a plošných dřevěných loutek. Často se stává, že hrají divadlo i pro skupinku maminek a tatínků, kteří si zrovna přišli pro děti.

Snahou rodiny a školy v naší mateřské škole je, aby řečový projev dítěte byl s bohatou slovní zásobou, dítě mluvilo gramaticky správnou řečí a mělo dobrou kvalitu slovního projevu. Musím přiznat, že bohužel naše děti i přes dobrou spolupráci rodiny a školy vady řeči mají a mnoha rodičům doporučujeme speciálního pedagoga v oboru logopedie.

4.6 Spolupracujeme s rodinou v oblasti vzdělávání

Současné rodiny považují předškolní vzdělávání v mateřské škole za velmi důležité a pro jejich dítě klíčové. Považují pobyt dítěte v mateřské škole za důležitou fázi právě prožívaného života. Většina rodičů naší mateřské školy velmi příznivě pojala možnost vytvořit si svůj školní vzdělávací program.

Všechny rodiče jsme na začátku školního roku seznámili s nově probíhajícími změnami v předškolním vzdělávání. Rodiče jsme seznámili s partnerským přístupem k dítěti, s novými metodami a postupy práce založené na aktivní činnosti dětí. Rodiče se dozvěděli, že je pro dítě v současné době velmi důležité naučit se spolupracovat a komunikovat. Další novinkou, kterou jsme rodičům vysvětlili, je získání dovedností poradit si v životních a studijních situacích, tzv. klíčových kompetencí, které dítě využije v praktických životních situacích. V neposlední řadě jsme upozornili i na vzdělávání dětí v integrovaných blocích a zařazování různých projektů.

Rodiče mají velký zájem o vše nové v předškolním vzdělávání a často se rozbíhají velmi aktivní diskuze na téma nové předškolní vzdělávání. Velmi rádi se účastní v mateřské škole výchovně vzdělávacího procesu, kde mají možnost srovnání svého

dítěte v kolektivu ostatních dětí. Vzniká pak mnoho otázek ze strany rodičů ohledně vzdělávání, na jejichž zodpovězení si vždy nacházíme předem dohodnutý čas.

Rádi přijímáme tvořivé nápady, návrhy nových bláznivých akcí v mateřské škole a možnost dlouhodobých projektů se spoluúčastí rodičů. Spolu s rodiči plánujeme i změny a obměny ve školním vzdělávacím programu. Dohromady jsme vymysleli návrat lidových zvyků na vesnici a naši úzkou spolupráci. Školní vzdělávací program mají rodiče k dispozici i na webových stránkách mateřské školy, kde si ho v prostředí klidného domova mohou přečíst. Samozřejmě školní vzdělávací program je k dispozici volně v šatně mateřské školy a musím říci, že je o něj velký zájem.

4.6.1 Oblast zájmových kroužků

S touto spoluprací máme dlouhodobé zkušenosti a velmi dobré výsledky. V naší mateřské škole mají rodiče s dětmi na výběr dva zájmové kroužky, po pracovní době mateřské školy. Děti mohou navštěvovat výtvarný kroužek a hudebně-tělesný kroužek. Oba kroužky jsou jedenkrát týdně a mají jednu velkou výhodu. Žádný kroužek se neplatí na týdny dopředu, ale v určený den, kdy se kroužek koná. Dítě, které má zrovna onen den chuť a náladu, přinese peníze a může začít malovat či cvičit. U dětí tak nevzniká pocit, že je středa a oni musí jít na kroužek, který rodiče zaplatili. Je to naprosto ponechané na chuti a výběru dítěte. S rodiči jsme domluveni, že dítě nesmí jít na kroužek z donucení. To je naše pravidlo. A musím jen dodat, že to skvěle funguje, na kroužku se vždy sejde parta šťastných dětí, které se těší, co nového vytvoří a co pěkného prožijí. Spolu s dětmi dle chuti mohou přijít i rodiče.

Tyto kroužky s oblibou využívají děti, které se do mateřské školy teprve chystají a mají tak možnost se svými rodiči tyto kroužky navštěvovat. Začínají se tak pomalinku nenásilně seznamovat s mateřskou školou, v malém kolektivu dětí, spolu se svými rodiči. Rodiče pak velmi často pomáhají na stanovištích u cvičení, přinášejí nové nápady, hry a netradiční výtvarné techniky.

Tyto kroužky jsou tak díky spolupráci rodiny a školy pro dítě pěkným zpříjemněním dne a dítě má možnost získávat nové dovednosti a poznatky v doprovodu svých rodičů.

4.7 Spolupracujeme s rodinou v oblasti partnerských vztahů

V oblasti partnerských vztahů považuji za velmi důležitou vzájemnou komunikaci a spolupráci s rodiči u nově nastupujících dětí. Dále se zde budu věnovat také společným programům s rodiči a dětmi v mateřské škole, které patří mezi nejoblíbenější formu spolupráce rodiny a školy.

4.7.1 Oblast komunikace

Komunikace je základem pohody, klidu a té nezapomenutelné atmosféry mateřské školy, kde se komunikaci daří. Není nikde vidět, ale když chybí, tak je to dost slyšet.

Někdy je v této spolupráci překážkou v oblasti komunikace nedostatečné vybavení učitelky sociálně psychologickými dovednostmi, kam patří samozřejmě akceptování osobnosti dětí i rodičů, empatie k jednotlivému dítěti i k rodičům.

Vlastnit empatii se nám poměrně daří, znamená to umět se vrátit do dětského světa, do situace a problémů rodičů, ač sama takový problém nemám.

Na pedagogických poradách se otázkou bezproblémové komunikace s rodinou dost často zabýváme. Zdůrazňujeme, že důležitým prvkem v komunikaci s rodiči je míra sebeovládání a sebekontroly. Někdy chybí vzájemná tolerance. Velmi nutná pro úspěšnou domluvu je i sebedůvěra a sebejisté vystupování. Paní učitelka se tak dozví, že na pohodové komunikaci má obrovský vliv její vystupování.

Jak začínáme navazovat první kontakty s rodiči? Úspěchem všeho je úsměv, pohoda a pozitivní hodnocení jejich dítěte. Při každodenním styku s rodiči v žádném případě nezapomínáme na pochvalu dítěte i za sebemenší úspěchy nebo i snahu, jeho úsilí či nadšení. Upozorníme rodiče na hezký obrázek, pěknou stavbu z Lega, že se dítěti podařilo ustlat postýlku, obléci si ponožky či snědlo zeleninu. To je velmi dobrá cesta i k problémovým rodičům, vždyť slova chvály rozsvítí oči i u těch největších škarohlídů. Rodiče to také stimuluje k dalšímu působení na dítě. Protože máme opravdovou touhu po aktivní spolupráci s rodinou, nikdy nedopouštíme, aby rodič odcházel z mateřské školy s rozzlobeným výrazem, uražený a našťvaný. To jako profesionálové nesmíme nikdy dopustit. Aby se takový rozzlobený rodič poté ještě účastnil programů mateřské školy, je téměř nemyslitelné a dá pak velké úsilí vrátit ho do vstřícného chování. Některé rodiče dokonce mateřská škola ztratí již nenávratně. Proto se těmto výsledkům snažíme všemi prostředky zabránit. Děláme všechno proto, aby odchod jak dítěte, tak rodiče ze školy byl tím nejpohodovějším, aby dítě i rodiče odcházeli s úsměvem a dobrou náladou. Jedině tak budujeme obrovskou dálnici pro další spolupráci, jiná cesta bohužel nevede. Nespokojení a našťvaní rodiče totiž nikdy s mateřskou školou spolupracovat nebudou. I když to někdy není vůbec jednoduché s každým rodičem vyjít, my jako vzdělané profesionálky si vždycky dovedeme poradit.

Rovněž velmi dobrou podanou rukou ke komunikaci i s problémovými rodiči je naučit se zvládat konfliktní situace. K této problematice se pořádají semináře a výcvikové kurzy, které také využíváme. Učitelka se tak mnohé zátěžové situace v komunikaci s problémovými rodiči může skutečně naučit řešit v modelových situacích. Vždy dbáme, aby byly veškeré výchovné či vzdělávací problémy řešeny ve prospěch rozvoje vztahů, protože v opačném případě mohou dlouhodobě působit při každodenním styku s rodiči, a to velmi negativně. V tomto případě se učíme oddělit děti a rodiče od problému a řešit problémy. A ještě tu jsou naše emoce, ty přirozeně provázejí prakticky každý konflikt. I ty jsme se profesionálně naučily při zvládání konfliktů udržet pod kontrolou, a tak si s námi rodiče docela rádi povídají o svých dětech. Rozhodně se nám nestává, že by s námi komunikovat odmítli.

Mnohokrát jsem se při vyprávění s kolegyněmi z jiných mateřských škol setkala s postesknutím, že s těmi dnešními rodiči se nedá vůbec komunikovat. Zajímavý názor, ale já mám naprosto jiné zkušenosti. Ve většině případů je opravdu chyba na straně učitelky. Někdy hraje velkou roli při nezdařené komunikaci i prostředí a čas. Snažíme se vyvarovat situací, kdy maminka obléká dítě nebo dokonce sedí zády otočená k učitelce a učitelka k ní mluví vestoje. Nebo jiná situace, stojící matka u stolku u sedící učitelky. Nepronásíme námitky a svoje požadavky

k dětem mezi dveřmi, v šatně nebo dokonce v přítomnosti dalších dospělých. Není to dobré a taktní. Ze zkušenosti vím, že tyto situace nejsou vůbec vhodné pro řešení výchovných nebo vzdělávacích problémů na úrovni rovnocenného postavení. K naší kultuře tedy patří, že vytvoříme nejdříve klidné podmínky, abychom mohli vzájemně jednat. Ve školním řádu máme i pro rodiče vymezeny dny na jejich časový prostor ke konzultaci o dítěti.

Jako všude, najdou se i v mateřské škole extrémní, kdy se setkáváme s rodiči, se kterými nedosáhneme ničeho, i kdybychom se pokusili o sebevstřícnější postupy. Naštěstí se setkáváme s tímto typem rodičů opravdu ojediněle, převážná část rodičů se snaží ze všech sil o pozitivní komunikaci a řešení drobných problémů s nadhledem a úsměvem. Asi máme opravdu štěstí, ale do naší mateřské školy chodí příjemní rodiče, kteří většinou vysoce cení naši práci. Všimají si nových obrázků, útulného prostředí, vcházejí každý den dovnitř a alespoň úsměvem povzbudí naše úsilí.

4.7.2 Nově nastupující děti

V lednu pořádáme „Dny otevřených dveří“, kdy velmi rádi vítáme především děti, které se k nám budou chystat na zápis. Děti se tak seznamují s prostředím mateřské školy a na vlastní oči pozorují, co se vlastně v mateřské škole dělá. A moc se jim to líbí. Připravíme pro ně vždy hezké dárečky z papíru a látky, zazpíváme a zatančíme jim pro radost, některé děti se i zapojují. Máme pro tyto děti již léty ověřený adaptační program.

Na jaře pravidelně konáme zápis nových dětí. Na tento slavnostní den se velmi pečlivě připravujeme. Pro nové děti vyrábíme hezké papírové dárečky a chystáme malé pohoštění. Ředitelka mateřské školy připravuje obsáhlou brožuru o mateřské škole, kde se rodiče dozví vše potřebné o mateřské škole, kterou si vybrali. Dostane se jim informací o nabídce školy, náplni dne ve škole, vše důležité o školním vzdělávacím programu, o stravování, dozví se, jaká si vytvořila děti pravidla soužití a jaké akce mateřská škola pořádá. Součástí jsou i informace ohledně placení a co dítě potřebuje do mateřské školy. Rodiče se vždy trochu obávají, jestli je jejich dítě na mateřskou školu dostatečně zralé, proto jsem letos vytvořila i orientační kritéria znaků zralosti dítěte ke vstupu do mateřské školy. Tato brožurka je vyzdobena i obrázky dětí. Pro rodiče je připraven k nahlédnutí školní vzdělávací program, výsledky České školní inspekce nebo Výroční zpráva o činnosti školy. Zatímco si děti hrají s novými hračkami a poznávají mateřskou školu, rodiče si mohou prohlédnout kroniku školy a v poslední době je moc velký zájem o portfolio mateřské školy. V něm zachycujeme postupný vývoj mateřské školy a všechny důležité akce a posuny mateřské školy kupředu, druhy spolupráce nejenom rodiny a školy, ale i s obcí, širokou veřejností a základní školou. Třešničkou na dortu je závěrečné zhlédnutí některých akcí na DVD, aby rodiče viděli, na co se mohou těšit. Abychom se o nových dětech co nejvíce dozvěděli, dostávají rodiče jednoduché dotazníky, které jsou dobrovolné a zabírají široké spektrum informací o rodině a dítěti. Tyto dotazníky jsou pak prvním materiálem v zakládání portfolio dítěte. S jejich dobrovolným vyplněním jsme nikdy neměli žádné problémy. Některé děti se ještě stydí, drží se máminy sukně, ale najdou se i děti, které se nebojí přednést básničku, zazpívat písničku nebo nakreslit první obrázek v mateřské škole. Na závěr

se sejdeme u klavíru a společně si zazpíváme písničku pro radost. Tento den je pro děti přeci předzvěstí nové náplně života. Je třeba u nich vzbudit pocit důvěry a pohody, aby se do školy začaly pořádně těšit a neměly strach z neznámého prostředí.

Jakmile obdrží rodiče „Rozhodnutí o přijetí k předškolnímu vzdělávání“, začíná další důležitá část našeho adaptačního programu. Aby se děti lépe připravily na svůj důležitý krok v životě, který pro ně vstup do mateřské školy rozhodně je, připravila mateřská škola tyto další pomocné kroky.

První nitkou navázání kontaktu je příležitostný pobyt na školní zahradě samozřejmě s maminkou, kdy dítě vše pozoruje a má možnost poznat a pozorovat svoji budoucí paní učitelku. Do konce roku pořádá mateřská škola ještě akce pro rodiče, kde už nové děti vítáme. Jsou to oblíbené „Čarodějnice“ , „Pohádkový les“, „Den dětí“ a také návštěva zvířátek z Borovan.

Vynikající zkušenosti máme také s odpolední návštěvou zájmových kroužků výtvarné a tělesné výchovy společně s rodiči, kdy dítě poznává mateřskou školu v menší kolektivitu dětí a může se zapojit do kreslení, malování, cvičení a zpívání. Daleko jednodušší situaci mají mladší sourozenci již chodících dětí, ty si v mateřské škole pravidelně hrají, paní učitelky dobře znají a do mateřské školy se těší.

V červnu se pak setkáváme s novými rodiči na kontaktní informační schůzce, kde mají rodiče možnost dozvědět se úplně všechno o mateřské škole. Získají poznatky o novém školním vzdělávacím programu a vizi školy. Zvláštní pozornost při této schůzce věnujeme informaci, že mateřská škola má ve svém programu spolupráci rodiny a školy. Rodiče nesmí získat dojem, že si spolupráci vynucuje mateřská škola nátlakem. Rodina se na této schůzce seznámí s důležitostí spolupráce, neboť jen při jejím uskutečňování se může dítě harmonicky rozvíjet. Rodiče hlavně musí vědět, že případná neochota ke spolupráci s mateřskou školou může dítě částečně odcizit od rodinného prostředí a jelikož dítě není schopné dlouho překonávat konflikty z toho plynoucí, může to vést i k problémům osobního vývoje. Vyprávíme rodičům osobní zkušenosti, kdy mateřská škola připravila pro děti na školní zahradě „Čarodějnice“ se soutěžími a opékáním párků. Dítě se na tuto akci těšilo, ale protože maminka si nakonec připravila jiný program, dítě tím nesmírně zklamala. I na to by měli rodiče vždy myslet při plánování času v době atraktivních programů v mateřské škole a vždy se domluvit s dítětem, aby nedocházelo k narušení dětské dušičky.

Rodiče jsou v mateřské škole vítáni, o to více to platí u nově nastupujících dětí. Rodič může s dítětem v mateřské škole strávit dopoledne, může si tam s ním hrát, než získá důvěru. Rodičům radíme, ať o mateřské škole mluví hezky. Není však dobré ji dítěti ani neúměrně vnučovat, ať už v kladném či záporném smyslu. V žádném případě rodiče nesmí dítě dokonce mateřskou školou strašit. Rodiče od nás vědí, že hlavním pravidlem je, ukázat dítěti trpělivost a schopnost vžít se do strachu, starostí a problémů svého dítěte a dát dítěti dostatek lásky a něžnosti.

4.7.3 Společné programy a akce v mateřské škole

Při setkání se svými kolegyněmi z mateřských škol se vždy rozvine bohatá diskuse, dojde-li na téma spolupráce rodiny a školy a nejvíc používaná je tato otázka: „Copak dnešní rodiče stojí o to, aby se pořádně něco v mateřské škole dělo a aby ji

navštěvovaly v době svého volného času?“ Další názor: „My, když připravíme akci, tak přijde pár rodičů a ostatní nemají čas.“ Většina ředitelek mateřských škol tvrdí, že spolupráce s rodinou je možná pouze u poloviny rodičů.

O to s větší radostí tak píší o naší mateřské škole, kde se spolupráce daří téměř se všemi. Největší část naší spolupráce s rodinou zaujímají společná setkání v mateřské škole u různých příležitostí. Každé setkání má jiný význam, ale jedno mají společné. Rodiče i děti se na ně moc těší, dlouho se na každou akci vzpomíná a perfektně stmeluje kolektiv dětí i rodičů v mateřské škole. Nejvíce jsou vždy smutné děti, které jsou právě nemocné a nemohou přijít. Oblíbené jsou lidové zvyky, na kterých jsme se všichni domluvili, že je obnovíme a zpestříme si tak život na vesnici.

Letošní rok jsme se domluvili s rodiči a dětmi, že se navzájem poznáme při odpoledním „posezení“ v hospůdce. Máme tu výhodu, že tatínek dítěte organizuje Karaoke, a tak nic nebránilo, abychom si zazpívali národní písničky. To stmelilo i děti, které se v mateřské škole zdály zakřiklé i nesmělé. Nikdo z dětí se nebál zpívat, a tak jsem si uvědomila, že naše děti protřelé akcemi s rodiči se nebojí ničeho, ani zpívat do mikrofonu. Bylo moc pěkným překvapením, když začali zpívat i rodiče. Nakonec se děti daly do čilého tance a řádily, až se hospoda otrásala. Hlavní cíl – dát dohromady rodiče a děti, byl splněn nad očekávání. Přišli téměř všichni rodiče a krásné úsměvy a radostná nálada při odchodu nám odpověděla na všechny otázky.

Hned v říjnu čeká na děti a rodiče „Drakiáda“, která má už svoji tradici. Všichni se na ni už těší a děti si pilně se svými rodiči vyrábějí z různých materiálů své nejkrásnější draky, které nemusí létat. Všechny vyrobené draky pak nanosíme do ložnice, kde jsou ozdobou po celý rok. A tak se na prvním proletu mohou vidět draci z látky, z listí, z vlny a také různých tvarů a velikostí. Fantazii dětí a rodičů se meze nekladou, jde hlavně o to, že si rodiče a děti užijí při jeho výrobě spoustu legrace a pohody. Další částí jsou pak soutěže po celé zahradě, které spolu s rodiči vymýšlíme a rodiče nám také pomáhají na stanovištích. Rovněž nám přinášejí drobné odměny. A tak se naše zahrada proměňuje v dračí školu. Je pro nás vždy velkou radostí vidět rodiče, jak s dětmi soutěží, kdo dřív pověsí draky na šňůru, společně s dětmi skládají rozstříhané draky nebo počítají dračí zuby. Na závěr nechybí oheň s opékáním párků a písničky. Jenom jednu chybu to vždy má, a to že se musí jít domů. Jeden tatínek vše natáčí na videokameru a já vše dokumentuji fotoaparátem. Tyto fotky jsou pak velkou reklamou pro pár dětí, které se svými rodiči z různých důvodů nepřijdou a moc mě těší, když zaslechnu : „*To je škoda, že jsme nešli, bylo to moc hezké, na příští program už určitě půjdeme.*“

Velmi pěkné zkušenosti, co se týká spolupráce rodiny a školy, máme s první adventní nedělí, kdy se do Nové Vsi začínají sjíždět lidé z dalekého okolí. Stalo se již tradicí vánoční vystoupení dětí z mateřské školy venku u velkého smrku. Každým rokem nám zajišťuje ozvučení rodič dítěte, které k nám chodí do mateřské školy. Letos nám ještě tatínek navíc vyrobil vynikající punč a mateřské škole věnoval z jeho prodeje sponzorský dar. Další krásnou spoluprací s mateřskou školou je i zapojení dvou rodičů, profesionálních hudebníků, které naše děti již druhým rokem doprovází na varhany a housle při tomto dojemném vystoupení. Skrytá spolupráce mateřské školy s rodinou je i ta, že všichni rodiče ve svém volném čase přivádí své děti krásně

oblečené na zpívání koled. Nechybí pak i veřejné poděkování těmto dětem a rodičům, na to nikdy nezapomínáme.

Další možností spolupráce v mateřské škole je den, kdy navštíví děti čerti a Mikuláš. I zde se daří spolupráce mateřské školy s rodinou. Kdo jiný by se měl zapojit než rodiče? Rodiče se nám tedy převlékají do rozmanitých masek, a tím připravují pro děti nezapomenutelný prožitek. U malých dětí nebo dětí bázlivých se vždy domlouváme s rodiči, jestli by nemohli přijít.

Každým rokem se před Vánocemi scházíme v mateřské škole na předvánoční posezení, abychom prožili hezké tvůrčí odpoledne. Maminky a tatínkové si přinášejí dle své tvořivosti různé dekorační materiály a spolu se svými dětmi si vyrábí vánoční dekoraci. Jde o pěknou výměnu vánočních nápadů, ochutnávku cukroví s kávou a pěknou předvánoční pohodu. Společně s dětmi si zazpíváme vánoční koledy a všem je nám dohromady pěkně. Nakonec nám většinou rodiče a děti krásnou vánoční výzdobu nechají ve škole, a tak děti mají vlastnoručně vyzdobené vánoční prostředí.

Velmi pěknou spoluprací je výroba tříkrálových korun spolu s rodiči v domácím prostředí, ozdobených začátečními písmeny jmen králů Kašpara, Melichara a Baltazara. Děti mají totiž vánoční prázdniny, a tak je to pro ně možnost tvůrčí náplně dne. S těmito barevnými korunami pak chodíme koledovat po vsi jako Tři králové a navštěvujeme rodiče dětí, s kterými se dopředu domluvíme, zazpíváme tříkrálovou koledu, napíšeme KMB a většinou dostaneme i něco dobrého. Opět vše natáčíme videokamerou pro radost všem, kteří nemohli přijít.

V únoru se mohou rodiče vyřadit spolu s dětmi při přípravách na karnevalový rej v mateřské škole, aby tak překvapili ostatní svým nápadem. I zde musím rodiče jenom obdivovat, jak pěkné masky dětem připravují. Není jediné dítě, které by přišlo bez převleku. Rodiče také připravují pro děti občerstvení a nejednou se setkáváme s tím, že maminky napečou různé koláčky a řezy. Z tohoto dne si opět mohou rodiče zakoupit natočené DVD a prohlédnout mnoho fotek.

I k tomu, abychom mohli přivítat malé občánky, potřebujeme spolupráci rodiny a školy. Rodiče si musí na tento den udělat volný čas, slavnostně obléci svoje dítě a počkat, až program skončí. Naši rodiče jsou ale skvělí, přijde vždy na základě dobrovolnosti tolik dětí, že se nemohou ani do místnosti vejít.

Rodiče se zapojují i do výtvarné činnosti mateřské školy. Máme zde maminky, které se věnují malování na textil, a tak jsme se společně domluvili, že nám připraví malování na trička. Maminky připravily bílá trička, barvy na textil a nová akce byla na světě.

Takto jsme navázali i spolupráci s rodinou dítěte, která má doma keramickou pec. Rodiče přinesli do mateřské školy keramickou hlínu, dětem se věnovali a každé dítě mělo na památku vypálený výrobek.

Velmi emoční a na vesnici bezpodmínečně patřící je vynášení „Zimy“ do potoka. S rodiči opět spolupracujeme, jak při výrobě této představitelky, loutky Mařeny, tak při organizaci. Tuto vyrobenou loutku neseme spolu s rodiči a dětmi do potoka a bývá vždy veselou slavností lidí žijících na venkově. Provází ji množství říkadel a písniček, a tak jsme k nepřehlédnutí. Každým rokem pozorujeme stále větší zájem o tuto akci a někteří rodiče si na ni berou i dovolenou, aby mohli tento

neobyčejný zvyk prožít se svými dětmi. Naše vynášení Moreny se díky rodičům, které na naši činnost upozornili, dostalo i do novin.

Dalším lidovým zvykem, ve kterém spolupracujeme s rodinou, je vítání Velikonoc na velikonoční oslavě s rodiči v mateřské škole. Děti potěší rodiče velikonočními tanečky, písničkami a říkadly, ale hlavně prakticky ukáží množství velikonočních zvyků, na které někteří rodiče už zapomněli. Maminky na tento den upečou beránka, jidáše, z perníku přinesou zajíčky a kuřátka. Necháváme vše na jejich tvořivosti. Někdo zase připraví pro děti ukázkou zdobení vajíček voskovou technikou a děti mají možnost si to také zkusit. Tatínkové zas naučí zájemce uplést pomlázku. Velký zájem je o vytvoření velkého vejce z barevných uzávěrů plastových lahví. Venku hledají děti čokoládového zajíčka samozřejmě schovaného v různých koutech zahrady. Rodiče a děti si pak s uvařenými vajíčky natvrdo hrají po vytvořeném můstku z kostek kutálenou do připravené ošatky. Bývají to nezapomenutelné zážitky a připomenutí, že pěkná hra může vzniknout i s tak obyčejnou surovinou. Hlavní myšlenkou je prožití a obnovení těchto generacemi vytvořených velikonočních zvyků, a to v mateřské škole, spolu s rodinou a učitelkami. Společně prožitá radost bývá dvojnásobnou radostí.

Na tomto velikonočním posezení se vždy s rodiči domlouváme, že dají dětem ve čtvrtek zvonečky, klapačky, řehtačky a hrkačky a vydáváme se i s některými rodiči po vsi rámusit a řehtat. K tomu máme připravené i říkanky a kdo nemá řehtačku, dostane hudební nástroj. Domluvíme se s rodiči, ke kterým domů přijdeme zařehtat. Chodíme i na obec za panem starostou a zájem je o nás tak velký, že se všude ani nedostaneme.

V jarním období naše spolupráce s rodinou nabývá opravdu na velké důležitosti. Jsme si vědomi, že bez této spolupráce by bylo v mateřské škole opravdu smutno. V poslední dubnový den dostanou děti příležitost zkusit si být někým jiným, třeba čarodějnici nebo ježidědkem. Tento den by se vůbec nemohl uskutečnit bez spolupráce s rodinou. Víím, že v mateřských školách paní učitelky čarodějnice dělají, ale většinou ve třídě a bez spolupráce s rodinou. Venku na školní zahradě je to o něčem jiném. Každým rokem se módy ježibab a ježidědek zdokonalují a jejich tvořivost je ohromující. Moc dobře víím, co dá práce maminkám takové modely z různých materiálů vytvořit. Tatínkové mají zase za úkol udělat pořádné koště. Rodiče a rodinní příslušníci pomáhají na stanovištích, protože se opět soutěží o dobroty. Na soutěžích se společně domlouváme a vymýšlíme nové nápady. Rodiče připravují ohniště a zajišťují párky, chléb a pití. Využíváme tohoto sletu čarodějnic i jako adaptaci přijatých nových dětí, které se tak nenásilně začínají začleňovat mezi děti z mateřské školy.

Vracejí se k nám jako vlašťovky na jaře i ježibaby a čarodějové dávno školce odrostlé, které nemohou zapomenout na tu „svoji školku“ a stále se zajímají, co je tady nového a rádi se jdou pochlubit svými úspěchy paní učitelce. I to považujeme za naplňující výsledky spolupráce rodiny a školy.

Den pro mou maminku patří bezesporu k další rozmanité spolupráci rodiny a školy. Pro maminky, které zveme do mateřské školy, vytváříme originální dáreček,

ale i pohoštění, které děti samy připravují. Kromě kulturního programu pak pro maminku a dítě spolu s tatínky vymýšlíme netradiční úkoly.

Dětský den konaný na školní zahradě je opět příležitostí pro bohatou spolupráci s rodinou. Rodiče přinášejí odměny pro děti, napečené zákusky a opět všichni dohromady vymýšlíme, jak tento den dětem udělat co nejkrásnější.

Mezi velmi oblíbené akce patří Pohádkový les, který by bez pomoci rodičů nemohl proběhnout. Rodiče nám pomáhají na stanovištích, často neváhají a převlékají se za pohádkové postavy, někdy nám pomáhají i sourozenci z rodin. Je třeba barevnými krepovými papíry vyznačit trasu, rozmístit se po lese i s odměnami a pak vše zase uklidit a na to by ruce dvou učitelek určitě nestačily. Největší radost máme z toho, že rodiče ke spolupráci nemusíme nutit a přesvědčovat. Sami nám z vlastní chuti nabízejí svou pomoc. A že se opravdu těší na spolupráci s námi je doklad, že jeden rok v důsledku jiných povinností Pohádkový les nebyl a rodiče byli zklamáni.

Třešničkou na dortu je slavnostní „rozloučení s předškoláky“ za účasti starosty obce. K tomuto slavnostnímu dni využíváme velké tělocvičny naproti mateřské škole. Opět mají důležité slovo rodiče. Pomáhají s přípravou sálu, musí se nanosit stoly a židle, dát ubrusy a připravit květiny a programy. Rodiče mají na starosti zákusky a nanukové dorty. Přichází na řadu výzdoba sálu dětskými výkresy, nesmíme zapomenout na šerpy, knihy a upomínkové dárky, květiny pro zaměstnance. Následuje ozvučení, mikrofony a velké plátno na promítání fotek. To vše po skončení rodiče zase uklízejí a myjí nádobí. Bez pomoci rodičů by toto velmi dojemné rozloučení ani nebylo možné.

Do programu jsou zapojeni i rodiče. Děti je naučí vždy jeden jednoduchý taneček. A pak dostanou velký úkol. Všechny rodiče musí zapojit do odjezdu vlaku a nikdo nesmí zůstat sedět. A jedeme všichni na výlet.

Na tomto „rozloučení“ nikdy nezapomínáme na poděkování všem rodičům za jejich celoroční pomoc, spolupráci, nápady, ochotu, dary a finanční prostředky, řemeslnické práce, opravy, úklidové práce, a to takovým způsobem, aby se tam našel každý rodič a věděl, že právě on byl tím důležitým rodičem, bez kterého by tento školní rok neprobíhal takto pohodově.

5. Dotazníková metoda a zjištění úrovně spolupráce na jiných mateřských školách

Velmi mě zajímá, jaký je význam spolupráce rodiny a školy i na jiných mateřských školách. Abych získala co největší přehled, dovolila jsem si vytvořit a použít metodu dotazníku. Dotazníky jsem pak rozeslala na 25 vesnických mateřských škol a oslovila jsem 25 mateřských škol působících ve městě. Mateřské školy jsou z různých částí České republiky. Mateřské školy dotazníky vyplňovaly na základě anonymity a dobrovolnosti. Byla jsem mile překvapená ochotou, se kterou jsem je všechny dostala vyplněné zpět.

O to méně jsem však byla spokojená s výsledky dotazníků. Zjistila jsem obecně, že v současné době mateřské školy jak na vesnici či ve městě obtížně spolupracují

s rodinou a spolupráce se daří ve většině případů pouze s polovinou rodičů. V některých mateřských školách se pouze asi čtvrtina rodičů dá přemluvit ke spolupráci.

- Z 25 vesnických mateřských škol je vynikající spolupráce s převážnou částí rodičů u 6 mateřských škol, 17 mateřských škol spolupracuje asi tak s polovinou rodičů a 2 mateřské školy přemluví asi čtvrtinu rodičů ke spolupráci.
- Z 25 městských mateřských škol je vynikající spolupráce s převážnou většinou rodičů u 4 škol, 15 mateřských škol spolupracuje s polovinou rodičů a 5 mateřských škol přemluví ke spolupráci pouze čtvrtinu rodičů.

Z dotazníků je tak vidět tento závěr: **Na vesnických mateřských školách se daří spolupráce s rodinou o něco málo lépe než na mateřských školách ve městě.** Ale rozdíly nejsou nikterak veliké. Výsledky dotazníků mě velmi překvapily, protože moje domněnka byla, že v současné době se spolupráci s rodinou nezvykle daří. Neměla jsem bohužel správný názor. Zjistila jsem tak, že většina mateřských škol je na této cestě spolupráce s rodinou na začátku a čeká je velký kus každodenní práce, aby došly tam, kam se podařilo dojít naší mateřské škole. A o to větší mám radost z našich úspěchů v oblasti navázání vynikající spolupráce s rodinou.

6. Možné překážky, problémy, složitosti při budování této kooperace

V povědomí starších rodičů je škola institucí pro veřejnost velmi uzavřená a neprůhledná. Je třeba si proto uvědomit, na kom tedy záleží, aby se škola otevřela? Jednou z možných překážek při budování kooperace se tak může stát míra otevřenosti školy rodičům. Pro některé rodiče se tak stane mateřská škola otevřená moc, jiní se domnívají, že právě učitelé jim nechtějí školu více přiblížit. Může být nebezpečné naopak i přílišné zpřístupnění školy rodičům, ve smyslu nadměrné přítomnosti rodiče ve škole. I tady se musí zvážit míra únosnosti. Naší mateřské škole se míra otevřenosti se rodičům dokázalo najít, a to k oboustranné spokojenosti.

Dalším problémem při budování kooperace by se mohla stát otázka: „Kdo by měl nabídnout spolupráci jako první? Rodič nebo škola?“ Samozřejmě s nabídkou ke spolupráci by měla jako první přijít mateřská škola, jen na ní záleží, jaké atraktivní možnosti spolupráce rodině nabídne a jak dokáže strhnout a vtáhnout do dění své partnery a děti. Nepřijde-li mateřská škola jako první, pak se s největší pravděpodobností nebude ani žádná spolupráce rozvíjet. První podnět musí jednoznačně vycházet z aktivity mateřské školy. Pak je velká naděje, že se do spolupráce zapojí velká část rodičů.

Určitým problémem bývá komunikace mezi rodinou a školou. Ta začíná při prvním vstupu dítěte do mateřské školy, rodiče si začínají hledat svoji cestu ke škole, svoje místo a způsob komunikace. Hlavní roli hraje opět škola, kouzlo osobnosti ředitelky, učitelky a personálu. Vždy je třeba usilovat o to, aby se vztah rodič – učitel budoval na akceptujícím a empatickém vzájemném postoji, s optimistickým pohledem do budoucna. Určitě se nedocílí dobré komunikace tím, že na rodiče

spustíme nekonečnou řadu negativního hlášení, co dítě neudělalo dobře, že se popralo a co zničilo. To se pak nesmíme divit, že je jejich chuť k rozhovoru mizivá. Učitelka si musí uvědomit, že s rodiči nelze mluvit jako s dětmi, že jsou pro ni sociálními partnery a spoluvytvářejí klima v mateřské škole. Platí, že přiměřená komunikace s rodiči podporuje úsilí učitelky o rozvoj dětí činí spokojenými děti i rodiče.

Stává se, naštěstí velmi ojediněle, že začnou vznikat v mateřské škole velmi komplikované vztahy mezi rodinou a školou. Bývá to v případě, kdy rodiče odmítají jakoukoli komunikaci, když se prostě rodiče s učitelkou nebaví. Pro dítě je samozřejmě nejdůležitějším prostředím tam, kde má domov, ale hned na druhém místě je prostředí mateřské školy. Pokud se tedy stane, že tyto dvě nejdůležitější osoby, tatínek, maminka a učitelky spolu nemluví, má to nejhorší vliv na dítě. To ponese důsledky. V tomto duchu bych také tento problém řešila. Doporučuji se nevzdávat a hledat si alespoň krátké cestičky k těmto rodičům. Začala bych rozhovor sdělením nějakých úspěchů u dítěte, co dokázalo.

V mateřské škole probíhá i tzv. nepřímá komunikace, kdy se komunikuje nepřímou na základě předávání informací dětmi. Zde pozor na to, aby informace, které dítě šíří o škole byly co nejpozitivnější, aby dítě hovořilo o mateřské škole s radostí, aby se do ní těšilo a přinášelo převahu radostných pěkných informací o škole domů. Pozor na zkresleně podané informace od dítěte, ty se pak mohou stát rozbuškou ve vzájemných vztazích, některé informace jsou podány na základě emocí dítěte a špatné nálady. I v tomto smyslu pak řešíme problém s nespokojeným rodičem.

Dalším možným problémem by se mohlo stát, že mateřská škola nebude splňovat očekávání případných zájemců, a proto si vyberou jinou mateřskou školu. Kvalitní mateřská škola průběžně zjišťuje, zohledňuje a s profesionálním nadhledem se snaží naplnit potřeby a očekávání aktérů školního života, a těmi jsou nejen děti, ale i jejich rodiče. Proto je nutné neustále zjišťovat přání a potřeby rodičů a dětí. Pro některé rodiče je synonymem pro kvalitní školu moderní škola plná novinek. Co s tím? Předškolní vzdělávání by mělo být všestranné, můžeme sice jednu oblast posílit, ale nesmíme zapomenout na ty ostatní. Rodiče by měli být i v tomto ohledu dobře informováni.

Další možnou překážkou by se mohlo stát, kdybychom zapomněli dát prostor rodině pro spolupráci při tvorbě školního vzdělávacího programu a přípravě nových akcí. Rodiče mají neustále nové nápady a je na mateřské škole, aby jim umožnila je vyzkoušet a uplatnit. Je třeba dávat pozor i na to, aby rodiče nepřeháněli svůj zájem. Je na učitelce, aby dokázala vhodně skloubit spoluodpovědnost rodičů a jejich podporu i se svým důležitým samostatným vystupováním.

Velmi složité a spolupráci rodiny a školy narušující, se může stát hodnocení dítěte. Zde je třeba se vyvarovat přílišného negativního pohledu na dítě a spíše hledat jeho pozitivní stránky. Právě negativní hodnocení dítěte bývá velmi častou příčinou, proč rodiče odmítají spolupráci s mateřskou školou.

Ke spolupráci s mateřskou školou jsou ochotní jen spokojení rodiče. Proto by se mohlo stát velmi těžkou překážkou, kdyby děti v naší mateřské škole nebyly spokojené. Rodičům velmi záleží, aby škola, do které dítě svěřili, byla ta nejlepší a

dívají se na ní z hlediska svého dítěte. Není dobrým výsledkem, když dítě chodí do mateřské školy se strachem, má ranní bolení břicha, trpí úzkostí či dokonce ho rodiče každé ráno vodí s pláčem. To nevypovídá o kvalitě mateřské školy.

Aby nedocházelo k větším problémům, je také velmi dobrým krokem zjistit, co rodiče očekávají od mateřské školy, jaké mají o ní představy a také promluvit o rozdělení vzájemné odpovědnosti. Musíme si dát velký pozor na rodiče, kteří si myslí, že veškerá výchova k sebeobsluze a dalším hygienickým návykům je pouze na mateřské škole. S takovými rodiči se musí co nejdříve navázat pozitivní komunikace, aby nedocházelo ke kritice školy na veřejnosti, že v té mateřské škole se dítě nic nenaučí a že rodiči škola nevyhovuje. Víím, co dokáže taková jedna maminka na vesnické mateřské škole. Někdy není jednoduché najít s rodiči společnou řeč. Vzhledem ke každému rozdílnému rodiči jsou tyto vztahy velmi křehké. Každá rodina si zakládá na tom, aby dítě bylo v mateřské škole úspěšné a aby se mu dařilo.

Velkou pozornost věnujeme rodinám s nižším vzděláním, rodinám podnikatelským a problémovým rodičům. S těmito rizikovými skupinami se velmi těžko navazuje spolupráce. Dále zde hraje velkou roli sociokulturní úroveň rodiny, jednak fungování rodiny, čímž myslím výchovné působení na dítě, emoční a duševní pohodu. Zde začínáme velmi citlivou komunikací. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že i s těmito skupinami se vede velmi úspěšná spolupráce.

Pro pohodu v mateřské škole jsou nebezpeční rodiče, kteří svými činy a projevy zpochybňují profesionalitu učitelek a mají nerespektující vztah k mateřské škole. Tito rodiče nekomunikují, nespolupracují a neúčastní se žádných akcí v mateřské škole. S tímto typem rodičů se naštěstí setkáváme velmi zřídka a moje doporučení zní: „Snažit se i s těmito rodiči navázat alespoň jednoduchou komunikaci a nenechat si kazit nadšení pro práci s dětmi.“ Tady už záleží jen na osobním kouzlu každé učitelky, jak dokáže i s takovým rodičem navázat krátký a výstižný rozhovor.

Usilujeme-li o spolupráci rodiny a školy musíme vzbudit u rodičů důvěru a respekt. Bez těchto dvou aspektů se žádná spolupráce konat nebude. O škole si rodiče utváří představu především podle výsledků dítěte, co umí, co se naučilo, potom i podle toho, jak dítě mluví o své učitelce a teprve až nakonec vstupuje osobní kontakt. To je také velmi důležitá informace při budování úspěšné spolupráce. Někteří rodiče dokonce neuznávají výchovné metody školy, zdá se jim, že učitelka na dítě nevhodně působí a pak z tohoto mínění vychází i nedůvěra a rodičovská nevstřícnost. Jiní rodiče vlivem pedagogické osvěty a vysokoškolského vzdělání mají pak i méně uctivý vztah k učitelce. Nelíbí se jim vyučovací metody a pedagogický přístup k dítěti. Doporučuji všechny tyto problémy řešit velmi rychle a v začátcích, než se z nich stanou velké neřešitelné překážky nejenom ve spolupráci ale hlavně i ve společné komunikaci. Za dobrou stavbu mostu mezi rodinou a školou se dá také považovat jednoduché splnění úkolu, třeba domalováním obrázku, na kterém se bude podílet nenápadně i část rodiny.

Někdy mohou spolupráci rodiny a školy také brzdit starší paní učitelky, které již nechtějí pracovat podle nových školních vzdělávacích programů a každá novinka je pro ně problém. Drží se zastaralých metod a nejsou ochotny přijímat nové výchovné a vzdělávací přístupy. Tady bych doporučila věnovat těmto starším

učitelkám trochu času, trpělivosti a na praktických ukázkách dokázat, že nová cesta není zbytečná a že nevede do neznáma.

7. Doporučení, co dělat, když se spolupráce v oblasti účasti rodičů na programu nedaří

Při sebevětším nasazení úsilí, aby se spolupráce s mateřskou školou a rodinou dařila, se zkrátka někdy spolupráce nedaří. Je třeba se smířit s tím, že se nikdy nepodaří získat pro naše aktivity všechny rodiče. Mateřská škola chápe rodinné prostředí jako svého nejdůležitějšího partnera a na dobrých vztazích jí záleží. Bohužel se najde malý vzorek rodin, s nimiž se nepodaří nikdy navázat dobré vztahy a pokud ano, tak s velkými problémy a obtížemi. Jde převážně o dysfunkční rodiny. V tomto případě pak záleží jen a jen na kouzlu osobnosti učitelky a jejím profesionálním jednání.

Když se spolupráce nedaří, používáme některé strategie. Jednou z nich je využití individuálního osobního kontaktu, kdy osobně rodiče pozveme. Vysvětlíme rodičům, co se bude zajímavého dít, ukážeme akci na fotografiích a vysvětlíme, jak to bude rozvíjet jeho dítě, co se tam naučí a jaký ohromný prožitek budou všichni mít. Ještě připojíme, že se dítě moc těší a že bude pro něj velké zklamání, když se nezúčastní. To velmi funguje.

Dobrym řešením je snažit se zapojit nespolupracující rodiče aktivně do organizace akce. Požádat je, aby pomohli vymyslet nové nápady a upevňovat v nich dojem, že jsou pro mateřskou školu těmi důležitými rodiči. Každou jejich sebemenší aktivitu je pak třeba náležitě ocenit. Na některý typ rodiče to také zabírá.

Někdy je pro rodiče dobrou reklamou fotografie na nástěnkách, kde přímo vidí, jak to v onen den probíhalo. Také velmi dobře funguje zapůjčení DVD s natočenou akcí.

Některé školy čekají, že jim spolupráci budou nabízet rodiče první, ale není tomu tak. Nositelem a stimulem spolupráce je vždy mateřská škola. Úspěšnost pak probíhá i na základě nových, zábavných a atraktivních programů. Podmínkou je, že se na setkání v mateřské škole budou těšit děti i rodiče. Musí vědět, že na minulém setkání to bylo moc příjemné a byla by škoda, kdyby znovu nešli. Děti se tam mají možnost pobavit, vyřádit a rodiče odpoutat od každodenních starostí. Pak budou akce plné rodičů a dětí ve všech mateřských školách. Je třeba, aby se po skončení programu, nesly vesnicí nadšené komentáře. Naše mateřská škola se těmito myšlenkami řídí, a proto má vždy plnou zahradu a školu nadšených rodičů a dětí, kterým se nikdy nechce domů.

Závěrem: výhody a důležitost spolupráce rodiny a školy

Je zcela normální, že každý z rodičů i pedagogů přeje vlastním i svěřeným dětem to nejlepší a chce jim zajistit spokojenou budoucnost. Ta vede hlavně přes dobrou výchovu a efektivní vzdělávání. A k tomu potřebujeme vynikající spolupráci rodiny a školy, aby mohlo dojít k jednotnému působení na dítě a samozřejmě radost z toho, že nejsme na výchovu dítěte v mateřské škole sami.

Víme, že se můžeme spoléhat na rodinu a na základě společných nápadů a rad plníme pomyslnou nádobu každého dítěte, co nejvíce to jde. Vynikající spolupráce s rodinou se dá snadno poznat. Svědčí o ní zvláštní pohoda, radost a úsměv v mateřské škole a také přátelské vztahy mezi rodinou a školou. Také dobrá nálada a **především chuť rodičů ke každodenní komunikaci s učitelkou.**

Bohužel, ne všem mateřským školám se daří navázat spolupráci s rodinou a o této velké důležitosti pro rozvoj dětí buď nevědí a nebo se velmi málo zamýšlejí nad tím, kde je chyba, a jak by se dala řešit. I takovou mateřskou školu dobře poznáme. Rodiče chladně přejímají děti, nevstupují dovnitř a nechtějí komunikovat s učitelkou. Jsem moc ráda, že mám tolik pestrých a praktických zkušeností, které mohu i formou této bakalářské práce předat ostatním. Bakalářská práce by se tak mohla stát návodem všem bezradným mateřským školám, co udělat pro to, aby se jejich spolupráce s rodinou začala dařit.

Dobře fungující spolupráce mateřské školy se všemi rodinami je základním stavebním kamenem reformní výchovy a vzdělávání dětí a na této spolupráci s rodinou je vynikající investicí postavit školní vzdělávací program.

Cílem této spolupráce je co nejvíce rodiče a rodinné příslušníky vtáhnout do dění v naší mateřské škole. Aby rodičům záleželo na tom, jaký má mateřská škola školní vzdělávací program a mohli do něj zasahovat a spolupracovat při jeho změně. Důležité je, aby rodiče měli pocit, že oni budou moci rozhodovat o tom, co obohacujícího a zajímavého se bude připravovat pro jejich děti. Dalším cílem je, aby si uvědomili, že mateřská škola je hned druhým domovem jejich dětí, kde tráví velkou většinu času svého krásného dětství a pochopili její nesmírnou důležitost.

Je třeba dávat rodičům najevo, že je mateřská škola vnímá jako nejdůležitější osoby ve výchově dítěte. Rodiče musí vědět, že máme společné cíle. Chceme společně vychovat z dětí sebevědomé bytosti, které v životě dokážou být ohleduplné a citlivé k okolnímu světu. Rodiče musíme seznámit, že to lze pouze jednotným působením obou zúčastněných stran. Naší společnou touhou je podporovat a posilovat všestranný rozvoj dítěte a jeho motivaci pro touhu vzdělávat se. Proto spolu chceme spolupracovat.

Rodiče také vědí, co se může stát, když s mateřskou školou spolupráce nefunguje. Jsou informováni o tom, že může dojít k psychickému poškození dítěte, dítě se mnohdy trápí, že se nemůže zúčastnit akce školy, na kterou se ostatní děti těší, rodiče se s paní učitelkou nechtějí bavit a ono ji má tak rádo. Dochází pak také k nejednotnému vedení dítěte, které může dítě trvale poškodit.

Navázání dobré spolupráce mezi rodinou dítěte, učitelkami a mateřskou školou se tak stalo pro nás velkou výhodou, kterou musíme neustále upevňovat. Napomohlo to významně k rozvoji dětí. Došlo k nádhernému stmelení celé mateřské školy a v neposlední řadě i vesnice.

Ale to nejdůležitější, co si každé dítě z naší mateřské školy s sebou odnáší, jsou nádherné vzpomínky na všechna ta dobrodružství prožítá společně s rodiči v mateřské škole na celý další život. Děti z nich budou čerpat sílu i v době, kdy se jim nebude třeba tak dařit. Sami všichni dobře víme, jak mohou krásné vzpomínky z dětství ovlivnit náš další duševní život. I to je pro naši mateřskou školu další velmi závažný důvod, proč spolupracujeme s rodinou. Zároveň budou děti předávat lidové zvyky, které prožili v mateřské škole spolu s rodiči, dál svým dětem. To je také náš velký úkol pro další generace.

V naší mateřské škole spolupráce s rodinou kvete různými druhy květin, které mají mnoho nádherných barev. Tak jako je třeba neustálá péče o květiny, jestliže je chceme udržet v plné kráse, tak musí naše Mateřská škola Nová Ves každý den pečovat o velmi křehké vztahy s rodiči. Každým rokem přicházejí stále noví a jinak nároční rodiče. Je třeba neustále na tuto skutečnost reagovat, a tím pádem připravovat stále nové, rozmanité a pestré činnosti, jak pro rodiče, tak pro děti. Rozhodně to neznamena, že už nebudeme pro spolupráci rodiny a školy nic dělat. Ba právě naopak, udržet takovouto pestrou louku, na tak vysoké úrovni, dá o to více práce. Nesmíme usnout na vavřínech. Přesto dvě rady na závěr:

- *Nejlepší komunikační prostředek k navázání spolupráce je úsměv, příjemný tón hlasu a rovnocenné vystupování.*
- *Mateřské školy by se měly více zaměřit na spolupráci rodiny a školy, přestat tvrdit, že to nejde a nepodceňovat její ohromný význam pro výchovný a vzdělávací proces v mateřské škole.*

Spolupráce s rodinou se tak pro nás stává každodenní výzvou, které je třeba obětovat celou svou profesionalitu, srdce i lásku. Mateřská škola s rodinou má nenahraditelnou odpovědnost. Jak kvalitní základy se jim podaří společně dítěti vštípit, takové bude dítě i v dalším vzdělávacím procesu a v životě. Všichni víme, že dům, který má špatné základy, brzy spadne. My jsme dostali tu čest, že můžeme ty první a nejdůležitější základy vybudovat.

Seznam použité a citované literatury

1. Bečvářová, Z.: *Současná mateřská škola a její řízení*. Portál, Praha, 2003.
2. Bílá kniha. *Národní program rozvoje vzdělávání*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha, 2001.
3. Bruceová, T.: *Předškolní výchova*. Portál, Praha, 1996.
4. Drapela, V., J.: *Přehled teorií osobnosti*. Portál, Praha, 1997.
5. Havlíňová, M.: *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole*. Portál, Praha, 2000.
6. Helus, Z.: *Dítě v osobnostním pojetí*. Portál, Praha, 2004.
7. Illková, O., Vašíčková, Z.: *Zdravá výživa v mateřské škole*. Portál, Praha, 2004.
8. Jeřábková, B.: *Mateřská škola a životní prostor*. Brno, Masarykova univerzita 1993.
9. Mertin, V., Gillernová, I.: *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Portál, Praha, 2003.
10. Opravilová, E., Gebhartová, V.: *Rok v mateřské škole*. Portál, Praha, 2003.
11. Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová, D., Kopřivová, T.: *Respektovat a být respektován*.
12. Spirála, Kroměříž, 2006.
13. Kolláriková, Z., Pupala, B (eds.): *Předškolní a primární pedagogika*. Portál, Praha, 2001.
14. Kořátková, S.: *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Grada, Praha, 2005.
15. Kutálková, D.: *Jak připravit dítě do 1. třídy*. Grada, Praha, 2005.
16. Pařízek, V.: *Základy obecné pedagogiky*. Praha, 1996.
17. *Pedagogické hodnocení v pojetí RVP PV*. VÚP, Praha, 2007.
18. *Praktický průvodce třídním vzdělávacím programem mateřské školy*. VÚP, Praha, 2006.
19. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. VÚP, Praha, 2004.
20. Svobodová, E.: *Obsah a formy předškolního vzdělávání*. ČU ČB, České Budějovice, 2007.
21. Šmelová, E.: *Mateřská škola-Teorie a praxe I*. Olomouc, 2004.
22. Vágnerová, M.: *Vývojová psychologie I*. Karolinum, Praha, 2005.
23. Zelinková, O.: *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Portál, Praha, 2007.

Příloha č.1: MŠ Nová Ves se představuje

Příloha č.3: Netradiční výtvarné techniky ve spolupráci s rodinou

Příloha č.4: Spolupráce ve výživě

Příloha č.5: Brigády v mateřské škole

Příloha č.6: Drakiáda s rodiči

Příloha č.7: Karaoke s rodiči

Příloha č.8: Rozsvícení vánočního stromu

Příloha č.9: Čert a Mikuláš

Příloha č.10: Vánoce v mateřské škole s rodiči

Příloha č.11: Tři králové

Příloha č.12: Čarodějnice

Příloha č.13: Lidové zvyky

Příloha č.14: Velikonoce v mateřské škole

Příloha č.15: Moréna

Příloha č.16: Den pro mou maminku

Příloha č.17: Pohádkový les

Příloha č.18: Rozloučení s předškoláky

